

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra systematické teologie

Luboš Bližňák

Sociální a politická problematika
očima katolických teologů
v *Časopise katolického duchovenstva*

Diplomová práce

Vedoucí práce: Prof. Ctirad Václav Pospíšil, Th.D.

Obor: Teologické nauky

OLOMOUC 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jsem při tom jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne 10. dubna 2016

Luboš Bližňák

Poděkování

S velikou úctou děkuji vedoucímu práce za jeho vstřícnost a cenné rady. Děkuji své rodině za trpělivost a podporu.

Obsah

Úvod.....	7
1 Sociální nauka církve.....	9
1.1 Základy a zásady sociální nauky.....	9
1.2 Sociální encykliky a sociální témata v dokumentech II. vatikánského koncilu.....	20
2 Časopis katolického duchovenstva a historický kontext doby.....	34
2.1 Historické období do roku 1828.....	34
2.2 Historické období od roku 1828.....	35
2.3 Časopis katolického duchovenstva.....	38
3 Články v ČKD týkající se sociální a politické problematiky v období do vydání první sociální encykliky (1828 - 1891).....	40
3.1 F. J. Sláma: <i>Zásluhy křesťanského náboženství o prozřetelné zaopatření nuzných</i> (1831).....	40
3.2 Vincenc Zahradník: <i>Obraz dokonalého kněze</i> (1833).....	41
3.3 Fr. Peter: <i>Co jest křesťanské vlastenectví?</i> (1847).....	41
3.4 František Josef: <i>Alojs Josef, ... kníže arcibiskup pražský a t. d. pozdravuje všech věřících, ...</i> (1848).....	42
3.5 J. B.: <i>Svoboda, Rovnost, Bratrství!</i> (1849).....	43
3.6 <i>Dlužno-li duchovnímu pastýři také o pozemské dobré jednotlivých lidí veškerého obecnstva pečovati? A kterak to lze jest duchovnímu pastýři?</i> (1849).....	44
3.7 <i>Hlasy reform se dovolávající</i> (1849).....	45
3.8 <i>Pauperismus - Proletariat - Socialismus – Kommunismus</i> (1849).....	45
3.9 <i>Vrchnost a poddanost</i> (1850).....	47
3.10 <i>Něco o kommunismu</i> (1850).....	49
3.11 J. E. K.: <i>O pauperismu či chudinství</i> (1851).....	49
3.12 Jan Valerian: <i>Jan Valerian z Božího milosrdenství a z milosti apoštolské stolice biskup Česko-Budějovický</i> (1852).....	50
3.13 Josef Lampa: <i>Církev a pauperismus</i> (1861).....	52
3.14 J. H.: <i>Slovo o svobodě</i> (1862).....	53
3.15 Antonín Skočdopole: <i>O kterých předmětech má duchovní správce častěji jednati ve svých kázáních podle nynějších časových poměrův? (1 - 2)</i> (1863).....	55
3.16 Jan Turner: <i>Společnost statků v prvotní Církvi</i> (1867).....	56
3.17 K. K.: <i>Záhubná tendence moderního liberalismu</i> (1868).....	58
3.18 Karel Hložek: <i>Náčrty k otázce socialistické</i> (1869).....	59

3.19	Antonín Skočdopole: <i>Katolictví a liberální žurnalistika v Čechách</i> (1869).....	60
3.20	Antonín Skočdopole: <i>Snahy sociální revoluce a úloha církve (1 – 2)</i> (1871).....	61
3.21	Matěj Procházka: <i>Otázka dělnická (1 – 11)</i> (1872 - 1873)	62
3.22	Josef Hausmann: <i>Církevní péče o chudé</i> (1872)	64
3.23	Josef Pazderka: <i>Ovoce státního chudobnictví</i> (1882).....	65
3.24	Josef Kyselka: <i>Duchovenstvo a sociální otázka</i> (1884)	65
3.25	Václav Hlavatý: <i>O sociální otázce</i> (1886)	66
3.26	František Vaněček: <i>Pamětný list o sociální otázce adresovaný nejdůst. episkopátu západního Rakouska</i> (1891)	67
3.27	Antonín Skočdopole: <i>Skromný příspěvek ku porozumění otázce sociální a dělnické</i> (1891)	68
3.28	Karel Vondruška: <i>Dělnictvo v boji za svá práva</i> (1891).....	69
3.29	Josef Kousal: <i>O sociální otázce</i> (1891).....	70
3.30	Dílčí závěr	70
4	Články v ČKD týkající se sociální a politické problematiky v období od vydání první sociální encykliky do začátku první světové války (1892 - 1913).....	73
4.1	<i>Zařízení ku blahu dělnictva</i> (1892)	73
4.2	<i>Socialismus v dějinách lidstva</i> (1893)	73
4.3	Antonín Skočdopole: <i>Katolická církev a sociální demokracie</i> (1893).....	74
4.4	Jan Pauly: <i>Sociální význam papeže Lva XIII. (1 – 2)</i> (1894).....	75
4.5	Josef Kousal: <i>Mojžíš a sociální otázka</i> (1894).....	76
4.6	<i>O sociálních úlohách duchovenstva v čase nynějším</i> (1894)	76
4.7	František Vaněček: <i>Abbé Garnier a sociální otázka</i> (1894)	77
4.8	Články Josefa Tumpacha.....	77
4.9	Robert Neuschl: <i>Smlouva pracovní a spravedlivá mzda práce (1 – 5)</i> (1899)	80
4.10	Ferdinand Beneš: <i>Některé katolické chudobince diecése královéhradecké</i> (1899).81	
4.11	Rudolf Vrba: <i>Ovoce zhoubného kapitalismu (1 – 5)</i> (1902)	82
4.12	Antonín Skočdopole: <i>O působnosti duchovenstva v otázce sociální (1 – 5)</i> (1906).....	82
4.13	Robert Neuschl: <i>Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských (1 - 17)</i> (1908 - 1909)	83
4.14	Fr. Reyl: <i>Poměr individua ke společnosti (1 – 16)</i> (1912 - 1913).....	84
4.15	Josef Smrček: <i>Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla (1 – 28)</i> (1913 – 1916)	85
4.16	Dílčí závěr	86

5	Články v ČKD týkající se sociální a politické problematiky v období dvou světových válek, v období poválečném až do zákazu vydávání časopisu (1914 - 1949).....	88
5.1	Josef Hanuš: <i>Sociální křesťanské hnutí ve Francii (1 – 5)</i> (1920).....	88
5.2	P. Soukup: <i>Sv. Tomáš Akvinský, sociolog</i> (1924).....	89
5.3	B. Stašek: <i>Válka ve světle učení církve katolické (1 – 4)</i> (1924).....	89
5.4	Alois Kudrnovský: <i>Dnešní vlastenecké úkoly duchovenstva</i> (1924).....	90
5.5	Jan Budař: <i>Kněz - politika – dělnictvo (1 – 8)</i> (1924).....	90
5.6	J. Kaucký: <i>Kněz ve službě Charity (1 – 3)</i> (1925).....	91
5.7	Jiří Pražák: <i>Spravedlnost, láska a charita</i> (1927).....	92
5.8	V. Chlumský: <i>Pastorace a politika</i> (1928).....	93
5.9	Felix Hanoušek: <i>Bible a socialismus (1 – 8)</i> (1931 - 1932).....	93
5.10	Josef Kratochvíl: <i>Základní směrnice křesťanské nauky sociální</i> (1931).....	94
5.11	Bedřich Vašek: <i>Totální stát a křesťanství</i> (1934).....	95
5.12	<i>Encyklika sv. Otce Pia XI. o situaci katolické církve v Německu</i> (1937) a <i>Encyklika Divini Redemptoris de communismo atheo</i> (1937).....	96
5.13	Bartol Kotal: <i>Totalismus a nacionalismus u starozákonního národa israelského a v sousedních veleříších asyrskobabylonské a egyptské - a dnešní totalismus</i> (1940).....	96
5.14	Recenze.....	97
5.15	<i>Život církevní u nás za války a po převratu</i> (1945).....	100
5.16	<i>Církev a dělnická otázka</i> (1947).....	101
5.17	Dílčí závěr.....	102
	Závěr.....	104
	Seznam zkratk.....	107
	Použité zdroje.....	108
	1. Prameny.....	108
	2. Další použitá literatura.....	123
	3. Ostatní použité zdroje.....	126
	Příloha č. 1: Titulní strana prvního vydání časopisu (1828).....	128
	Příloha č. 2: Titulní strana posledního vydání časopisu (1949).....	129
	Příloha č. 3: Oznámení o zákazu vydávání časopisu (1949).....	130
	Příloha č. 4: Manifest kněží z roku 1945.....	131
	Anotace.....	133

Úvod

Konkrétní zaměření diplomové práce jsem si zvolil při konzultaci s panem profesorem Ctíradem Václavem Pospíšilem,¹ který mi navrhl téma *Sociální a politická problematika očima katolických teologů v Časopise katolického duchovenstva*. Námět mě velmi zaujal. Je aktuální v dnešní době plné změn a nejistoty budoucího vývoje společnosti. Svět je plný rozporů, na jedné straně bída a hlad, na druhé koncentrace nesmírného bohatství a moci v rukou úzké skupiny vyvolených. Žijeme ve 21. století a stále existují válečné konflikty, otroctví, rasismus, ničení životního prostředí, jsou zde totalitní státy, konzumní bezduchá společnost, hrozí mnohá další zla a nebezpečí – to vše v obrovském kontrastu s lidskými možnostmi a dějinnou zkušeností, s prostředky vědeckotechnického rozvoje, s příklady životů a skutků velkých duchovních osobností, s kulturními díly nejvyšší kvality a s krásou světa. I proto jsem se chtěl důkladněji seznámit se sociální naukou katolické církve a také zjistit, jaký pohled a názory měli naši předkové.

Sociální nauka katolické církve je jedním z účinných způsobů, jak oslovit a zaujmout sekularizovanou společnost.² Ale není to jen nějaká zajímavá teorie způsobu vývoje lidstva, jakých je mnoho. Jedná se o propracovaný a komplexní systém, který je založen na hlubokých duchovních hodnotách, který vychází z Boha a k Bohu směřuje a jako jediný je správným ukazatelem opravdové cesty člověka a společnosti k dosahování nejvyššího cíle.

O sociální nauce katolické církve již bylo napsáno mnoho odborných publikací, ale úzce zaměřené téma *Sociální a politická problematika očima katolických teologů v Časopise katolického duchovenstva* zatím nebylo souhrnněji zpracováno.

Z toho vyplynul i cíl této práce. Zjistit, jakým způsobem se projevovala sociální nauka katolické církve v *Časopise katolického duchovenstva* (ČKD), který vycházel v poměrně dlouhém období od roku 1828 do roku 1949. Zda byl o sociální a politickou problematiku v té době zájem a nakolik se jí časopis věnoval a jaké byly postoje tehdejších teologů k těmto otázkám.

¹ Prof. Ctírad Václav Pospíšil, Th.D. se narodil v roce 1958 v Trnavě. Je katolický teolog, profesor systematické teologie, vyučuje na CMTF UP v Olomouci, na KTF UK a HTF UK v Praze. Jeho publikační vědecká činnost je nesmírně bohatá, věnuje se i odborným překladům. Je držitelem mnoha ocenění a členem řady vědeckých a odborných společností.

Srov. Ctírad Václav Pospíšil. In: *Katedra systematické teologie Cyrilometodějské teologické fakulty*. [Online] Cit. 2016. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/menu/struktura-cmtf/katedry/katedra-systematicke-teologie/menu/o-katedre/ctirad-vaclav-pospasil/>>.

² „Hlásání a šíření sociální nauky je ve skutečnosti podstatnou součástí poslání církve evangelizovat a součástí křesťanské zvěsti, protože toto učení ukazuje její konkrétní důsledky pro život ve společnosti. [...] “Nová evangelizace”, kterou moderní svět naléhavě potřebuje a na které jsem opakovaně trval, se musí stát podstatnou součástí hlásání sociální nauky církve.“

JAN PAVEL II. Laborem exercens. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. 1. vydání. Praha: Zvon, 1996. 505 s. ISBN 80-7113-154-7. Str. 420 - 421. Čl. 5.

Při zpracování tématu jsme zvolili následující postup. Nejprve prezentujeme základní linie sociální nauky katolické církve, poté jsme vyhledali v *ČKD* relevantní články vztahující se k sociálním a politickým otázkám. Pro značné množství odpovídajících textů, jsme tyto chronologicky rozdělili do tří zvolených časových úseků, abychom zachovali větší přehlednost. Vznikly nám tři zhruba stejně obsahově srovnatelné soubory článků. V každém souboru jsme se podrobně seznámili s jednotlivými texty a na závěr každého oddílu jsme provedli shrnutí zjištěných informací. V našich komentářích jsme se opírali o odpovídající odbornou literaturu. V závěru jsme provedli zobecnění získaných informací.

Práce je rozdělena do pěti kapitol. První kapitola se věnuje sociální nauce katolické církve obsažené v *Kompendiu sociální nauky církve* a zaobírá se též sociálními encyklikami od *Rerum novarum* až po *Laudato si*. Zastavuje se i u dvou dokumentů II. vatikánského koncilu, u pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* a u deklarace o náboženské svobodě *Dignitatis humanae*.

Druhá kapitola nás seznamuje s *Časopisem katolického duchovenstva*, popisuje jeho historii a zasazuje ho do dějinného kontextu.

Třetí kapitola zpracovává články z období let 1828 až 1891. Čtvrtá se zabývá texty od roku 1892 až do roku 1913. Pátá kapitola rozebírá články vydané v letech 1914 až 1949. Tyto kapitoly obsahují dílčí závěry, které souhrnně zhodnocují články v daném období. U jednotlivých článků je krátce představen autor, pokud je znám.

V závěru předkládáme získané poznatky.

Zpracovávání jednotlivých článků v *Časopise katolického duchovenstva* bylo poměrně pohodlné, protože časopis je přístupný na internetu v digitalizované knihovně *Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze* (depositum.cz). Některá chybějící čísla se dají dohledat na internetových stránkách *České christologické a mariologické akademie* založené v Olomouci (cchma.cz). V člancích se nedá vyhledávat fulltextově, můžeme je hledat podle názvů a třídit buď jednotlivá čísla časopisu chronologicky, nebo vyhledávat texty podle autorů. Přímé citace textů z *ČKD* a názvy článků ponecháváme v původním jazykovém tvaru. Citační odkazy na články *ČKD* zachováváme ve formě, jak jsou uváděny na internetovém serveru *Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy* (depositum.cz).

Při používání biblických zkratk jsme vycházeli z českého překladu *Písma svatého* včetně deuterokanonických knih podle ekumenického vydání z roku 1985 (*ČEP*).

1 Sociální nauka církve

Abychom mohli přikročit k vypracování hlavního tématu této práce, ukážeme si základní principy a zdroje, ze kterých vychází sociální nauka církve (SNC). Jaké zahrnuje oblasti a témata lidského života a jaké poskytuje člověku možné otázky a odpovědi.

Prozkoumáme *Kompendium sociální nauky církve (KSNC)*,³ podíváme se na sociální encykliky katolické církve a některé dokumenty II. vatikánského koncilu.

1.1 Základy a zásady sociální nauky

V této části práce prezentujeme základy sociální nauky podle principů katolické církve obsažených v *KSNC*. Nauka obsažená v *KSNC* patří svou závazností do tzv. „třetího koše“ magisteria.⁴ *KSNC* patří svou důležitostí do stejné řady s *Katechismem katolické církve (KKC)* a *Kodexem kanonického práva (KKP)*.⁵

Kapitolu dělíme na podkapitoly, jejichž názvy korespondují se strukturou *KSNC*.⁶

Seznámíme se s Božím plánem pro lidstvo a posláním církve ve světě, a také jak se sociální nauka dívá na člověka jako jednotlivce a na člověka jako vztahovou bytost, na rodinu a na společnost. Projdeme pojmy bohatství, chudoby a soukromého vlastnictví. Zjistíme význam lidské práce. V dalších podkapitolách se budeme věnovat politice a mezinárodnímu společenství, ochraně životního prostředí, válce a míru.

1.1.1 Plán Boží lásky pro lidstvo a poslání církve

V první kapitole *KSNC* je představen plán Boží lásky pro lidstvo.

Lidé vždy toužebně hledali vyšší smysl života a mohli v autentické náboženské zkušenosti částečně nahlížet Tajemství. Boží zjevení izraelskému lidu odpovídá na toto hledání a Boží láska se projevuje konkrétními skutky v dějinách. Bůh se ve své lásce sklonil

³ *Kompendium sociální nauky církve*. Překlad: Ctirad Václav Pospíšil. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. 534 s. ISBN 978-80-7195-014-1.

⁴ „To znamená, že zde neprohlašují nová dogmata ani nové definitivní pravdy, přesto platí, že toto učení, které patří do tak zvaného třetího koše magisteria, věřící ve svědomí zavazuje.“

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Kompendium sociální nauky církve, trinitární teologie a soteriologie*. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2009. ISBN 978-80-87127-16-2. Str. 75.

⁵ Srov. tamtéž. Str. 76. Pro doplnění lze také citovat: „*Kompendium* je tedy v jistém slova smyslu posledním velkým dokumentem, jímž se do života uvádí II. vatikánský koncil, a svou důležitostí se řadí k již zmíněným velkým počinům magisteria, jako je *Kodex kanonického práva* a *Katechismus katolické církve*.“

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Pozvání ke spolupráci (editorial).. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. Str. 5.

⁶ Nejedná se o úplnou shodu názvů podkapitol. Pokud však chceme načrtnout celkový obraz sociální nauky, zdála se nám inspirace *Kompendiem* více než vhodná. Srov. *KSNC*. Str. 525 - 534.

k člověku a dává se mu svobodně poznat.⁷ Na tuto Boží iniciativu má člověk odpovědět mravným životem, uznáním, projevením úcty a díkůčiněním. S láskou k Bohu se má podílet a spolupracovat na Božím plánu.⁸

Bůh je Stvořitelem všeho, světa i člověka. Stvořil člověka k obrazu svému, stvořil jej jako svobodnou bytost a ustanovil ho pánem nad pozemským stvořením jako odpovědného správce. Zjevil se a dal se poznat praotcům, uzavřel s lidstvem smlouvu a lid tuto smlouvu přijal. Desatero učí člověka pravému lidství. Člověk se zavazuje zachovat věrnost svému Bohu a chovat se spravedlivě k druhým. Tento závazek je ztížen prvotním hříchem, kdy bylo narušeno a zastřeno společenství lidí s Bohem, vnitřní jednota člověka, vztah mezi mužem a ženou, vztahy mezi lidmi i vztah k ostatnímu tvorstvu.⁹

Bůh však člověka nezavrhl a poslal svého Syna. Ježíš Kristus lidem zjevil, kdo je Bůh a jaká je jeho láska. Svým příběhem, ukřižováním a vzkříšením Ježíš ukázal nevýslovnou lásku Boží. Ježíš obnovuje a naplňuje Boží smlouvu s člověkem. Prikázání vzájemné lásky, jejímž vzorem je nevýslovná Boží láska v Trojici, má lidstvo inspirovat, očišťovat a přenést se na lidské vzájemné vztahy mezi nejbližšími, rodinou i v širším a celosvětovém společenství.¹⁰

Papež Benedikt XVI. řekl: „Bůh nás miluje. To je velká pravda našeho života, která dává smysl všemu ostatnímu. Nejsme plodem náhody nebo iracionality, ale na počátku naší existence je plán Boží lásky.“¹¹

Člověk ve své svobodě a svět směřují k cíli, jímž je Bůh sám – eschatologické naplnění je Boží dar, který nekonečně přesahuje očekávání člověka a jehož prostřednictvím se završí definitivní určení lidstva a stvoření. Člověk musí jednat s tímto vědomím a nezaprodávat se nesprávným utopiím či pokřiveným projekcím skutečnosti.¹²

⁷ Srov. tamtéž. Str. 23 – 24. Čl. 20 – 23.

⁸ Srov. *Katechismus katolické církve*. Překlad Josef Koláček. Vyd. 2. [dopl. a opr.], V Karmelitánském nakl. 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 793 s. ISBN 80-7192-473-3. Str. 512. Čl. 2062.

⁹ „Narušení vztahu k Bohu vede k narušení vnitřní jednoty lidské osoby, vztahu mezi mužem a ženou, mezi člověkem a jinými tvory. Toto narušení je nejhlubším kořenem veškerého zla, které poškozují sociální vztahy mezi lidskými osobami. Je zdrojem všech situací, které v hospodářském a politickém životě ohrožují důstojnost osoby, spravedlnost a solidaritu.“

CHALUPA, Petr. Starozákonní východiska Kompendia sociální nauky církve. In: *Interdisciplinární úvod do čtyř kompendia sociální nauky církve*. Str. 34.

¹⁰ „Každá osoba je Bohem stvořena, milována a spasena v Ježíši Kristu a realizuje se tím, že vytváří množství vztahů lásky, spravedlnosti a solidarity s ostatními osobami, když rozvíjí svou mnohotvárnou aktivitu ve světě.“

KSNC. Str. 39. Čl. 35.

¹¹ Z promluvy papeže Benedikta XVI. k mládeži. [Online]. In: *Víra.cz*. Cit. 2015. Dostupné z: <<http://www.vira.cz/Texty/Knihovna/Z-promluvy-papeze-Benedikta-XVI.html>>.

¹² Srov. *KSNC*. Str. 44 - 45. Čl. 47 - 48.

Církev jako „Kristovo tělo“ je „znamením a záštitou transcendence lidské osoby“.¹³ Posláním církve je zvěstovat evangelium a zprostředkovat spásu všem lidem, vést lidstvo ke společenství s Bohem, vést je k Božímu království.¹⁴ Církev „ozdravuje a povyšuje důstojnost lidské osoby, upevňuje soudržnost lidské společnosti a dodává každodennímu lidskému počínání hlubší smysl a význam“.¹⁵ Církev při plnění svého úkolu vést člověka ke spáse má právo a zároveň povinnost vypracovat sociální nauku a její pomocí ovlivňovat společnost na cestě k vyššímu společnému dobru.¹⁶ Evangelium má být uváděno do praktického života a člověk musí na dar spásy odpovídat celým svým životem.¹⁷

1.1.2 Lidská osoba a lidská práva

V této části textu si ukážeme pohled katolické církve v *KSNC* na lidskou osobu a její práva.

Bůh stvořil člověka k obrazu svému a člověk tak obdržel od Boha nevýslovnou a nezcizitelnou důstojnost. Boží Syn, Ježíš Kristus, se svým vtělením spojil jistým způsobem s každým člověkem. Takto vidí církev člověka a vyzývá, aby v každém člověku, zejména v trpícím a chudém, byl uznáván bratr, za kterého Ježíš zemřel. Důstojnost každého jednotlivce je nedotknutelná. Hlavním činitelem společenského a sociálního života je lidská osoba a jako taková má zůstat subjektem, základem a cílem života společnosti.

Člověk byl stvořen jako vztahová bytost¹⁸ a jen ve vztazích k Bohu a k ostatním lidem může plně rozvíjet svou osobnost. Člověk byl stvořen k Božímu obrazu, k obrazu Trojjediného a proto je pro člověka vzorem vztahovost mezi osobami Trojice.¹⁹ Muž a žena

¹³ *KSNC*. Str. 45. Čl. 49.

¹⁴ „Z toho vyplývá, že církev má ohromnou integrující schopnost, že spojuje všechny lidi a národy, že překonává všechny rozdíly, ať už rasové, národní či sociální, a je proto schopna vytvářet jednotu v různosti a solidaritu v nerovnosti.“

KRUMPOLC, Eduard. Kompendium sociální nauky církve z pohledu fundamentální teologie. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. Str. 63 – 64.

¹⁵ Gaudium et spes. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Překlad Oto Mádr. Vyd. 2., V KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 603 s. ISBN 80-7192-438-5. Str. 213 – 214. Čl. 40.

¹⁶ „Úkolem církve je podporovat a povznášet všechno, co je v lidské společnosti pravdivé, dobré a krásné, proto když se věrně drží evangelia a vykonává ve světě své poslání, upevňuje mír mezi lidmi k Boží slávě.“ Gaudium et spes. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Str. 251. Čl. 76.

¹⁷ Srov. *KSNC*. Str. 51 - 57. Čl. 60 - 71.

¹⁸ „Kvalifikace osoby „lidská“ znamená, že tato osoba je svou povahou společenská a že tudíž nemůže být chápána jako absolutní a izolované individuum. Lidská osoba totiž nemůže sama ani vstoupit do existence, ani se sama rozvinout, ani dosáhnout svého naplnění bez druhých.“

MOHELNÍK, Benedikt. Kompendium sociální nauky církve z hlediska teologické antropologie. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. Str. 105.

¹⁹ „Pravzorem každé smlouvy jsou věčné vztahy Otec – Syn a pravzorem Božího sebedarování je osoba Ducha svatého, jenž je věčným Darem Otce Synovi a Syna Otcí.“

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Kompendium sociální nauky církve, trinitární teologie a soteriologie. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. Str. 79.

jsou rovnocenní a ve vzájemném vztahu prožívají naplnění své osoby upřímným sebedarováním se druhému.

Vztah člověka k Bohu je narušen prvotním hříchem, je poraněno lidské nitro. Člověk odloučený od Boha má zároveň narušené vztahy k ostatním. Hřích má dvě roviny. Člověk hříchem vždy zraňuje sám sebe, ale také zároveň pokřivuje své sociální vztahy. Ježíš Kristus nás vysvobodil z hříchu a přinesl lidem naději spásy, zjevil nám Boží lásku a tak dává člověku poznat vznešenost jeho povolání.

Osobu nelze nikdy považovat za absolutní individualitu, stejně tak není nevýznamnou částí celku. Není možné prosazovat totální individualismus ani úplný kolektivismus.

Člověk byl stvořen jako jednota duše a těla. Tělo člověka začleňuje do materiálního světa a jeho duše mu pomáhá překračovat materiální skutečnost a člověk je otevřen transcendenci.

Každý člověk je jedinečný a neopakovatelný, který může své já integrálně rozvíjet. Zdravá společnost musí mít v úctě důstojnost osoby²⁰ a nemůže ji zneužívat k cílům, které omezí její rozvoj na cestě ke konečnému naplnění, k Bohu.

Důstojnost člověka znamená, že člověk se může svobodně a vědomě rozhodovat a utvářet tak sám sebe i ovlivňovat uspořádání společnosti.²¹ Svoboda člověka však není bezbřehá, jen pokud člověk jedná v souladu s přirozeným mravním zákonem, který mu vtiskl Bůh, jen pokud se rozhoduje pro dobro,²² pak jedná opravdu svobodně a přebírá za své činy odpovědnost. Vzdává tím také úctu Bohu, který jej stvořil jako svobodnou bytost.

Všichni lidé mají stejnou důstojnost. Všichni jsou stvořeni k obrazu Božímu. Všichni jsme jedno v Ježíši Kristu. To zakládá rovnost a bratrství mezi lidmi bez ohledu na rasu, pohlaví, věk, zdravotní stav, původ, kulturu či společenskou třídu.

Člověk často propadá pýše a egoismu, které v něm probouzejí asociální chování, individualistickou nadřazenost a agresi k druhým. Zdravá společnost má dbát o společné dobro, formovat člověka v rámci společenského pluralismu, umožnit člověku jeho svobodný

²⁰ „Osoba předchází společnost, protože žádná společnost nemůže existovat jinak než složená z jednotlivých lidí. Člověk je měřítkem společnosti, protože smyslem společnosti je, aby umožnila každému člověku dosáhnout jeho naplnění.“

MOHELNÍK, Benedikt. *Kompendium sociální nauky církve z hlediska teologické antropologie*. In: *Interdisciplinární úvod do čtyř kompendií sociální nauky církve*. Str. 105.

²¹ „Lidská osoba, jakožto autonomní subjekt, uplatňuje svůj intelekt a svou vůli. Díky těmto schopnostem si je lidská osoba vědoma sebe sama, poznává se a svobodně samu sebe utváří.“

Tamtéž. Str. 107.

²² „Mravní a náboženské pravdy mohou poznat všichni bez obtíží, bezpečně a bez jakékoli příměsi bludu jedině s pomocí milosti a zjevení.“

KSNC. Str. 99. Čl. 141.

vývoj jako jedince i ve společenství, vytvářet harmonický celek, vytvářet jednotu v mnohosti a mnohost v jednotě.²³

Církev má za úkol bránit a rozvíjet lidská práva. Pozitivně hodnotí *Všeobecnou deklaraci lidských práv*, ve vymezení a dodržování lidských práv je možné dosáhnout všeobecného uznávání lidské důstojnosti, kterou Bůh člověku při stvoření dal. Tato práva mají zajistit uspokojení základních materiálních i duchovních potřeb člověka, mají prosazovat vyšší dobro jedince i společnosti. Lidská práva také vyžadují po člověku odpovědnost²⁴ a ohled na druhého.²⁵

1.1.3 Zásady sociální nauky

Sociální nauka se opírá o trvalé zásady, které jsou obecného charakteru a významu. Vztahují se na kompletní společenský život, od osobních vztahů až po vztahy mezi národy.²⁶ Jedná se o důstojnost lidské osoby, o společné dobro, o zásadu subsidiarity a solidarity. Tyto zásady se k sobě vzájemně vztahují, prolínají a ovlivňují. Důstojnost lidské osoby jsme popsali v předchozím textu. Nyní pojednáme o zásadách zbývajících.

Zásada společného dobra vychází z důstojnosti lidské osoby a dává naplnění všem stránkám společenského dění. Vyšší společné dobro napomáhá jedincům a společenstvím v jejich rozvoji a usnadňuje jim cestu k dokonalosti. Společnost se má snažit o dosahování a zvyšování společného dobra, které má být dobrem všech lidí a každého člověka v jeho úplnosti. Člověk je povinen přispívat podle svých možností a předpokladů k společnému dobru. Stát má být garantem prosazování společného dobra a toto dobro zpřístupňovat členům společnosti. Nesmí se zapomínat, že společné dobro nemá sloužit jen k zajištění hmotného blahobytu, ale má napomáhat lidstvu a člověku ke spáse, má vést člověka k Bohu, k nejvyššímu Dobru.²⁷

K tématu společného dobra se váže univerzální určení statků. „Bůh určil zemi a všechno, co je na ní, k užívání všem lidem a národům, takže stvořených statků se má dostat všem spravedlivou měrou; to žádá spravedlnost provázená láskou.“²⁸ Každý člověk

²³ Srov. *KSNC*. Str. 81 - 105. Čl. 105 - 151.

²⁴ „Bůh je pro člověka trvale nastaveným zrcadlem, v němž se člověk vidí jako bytost volaná k odpovědnosti. Odpovědnost vyplývá ze svobody, která je základem a východiskem lidské důstojnosti.“
MOHELNÍK, Benedikt. *Kompendium sociální nauky církve z hlediska teologické antropologie*. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. Str. 105.

²⁵ Srov. *KSNC*. Str. 105 - 111. Čl. 152 - 159.

²⁶ „Pro jejich trvalost v čase a pro jejich univerzální význam je církev označuje za první a zásadní měřítko interpretace a hodnocení společenských jevů; jsou nezbytné k tomu, aby se z nich čerpala kritéria pro rozlišování i směrnice pro společenské působení v jakékoli oblasti.“
KSNC. Str. 113. Čl. 161.

²⁷ Srov. *KSNC*. Str. 115 - 118. Čl. 164 - 170.

²⁸ *Gaudium et spes*. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Str. 243. Čl. 69.

by měl žít materiálně zabezpečen tak, aby byl umožněn jeho všestranný rozvoj a člověk by tak mohl svým úsilím dále přispívat k vyššímu obecnému blahu. Ekonomika by vždy měla mít mravní rozměr a povědomí o univerzálním určení statků a na tomto základě budovat svět spravedlnosti a solidarity.

Člověk má právo na svůj soukromý majetek, který získá svým přičiněním, svou prací. Soukromý majetek dává člověku a jeho rodině určitou nezávislost, větší míru svobody. Církev chápe právo na soukromý majetek v souvislosti a v podřízenosti k univerzálnímu určení statků. Člověk by měl svůj soukromý majetek chápat jako prostředek ke svému vlastnímu prospěchu, ale také jako prostředek k prospěchu druhých – má tedy svůj majetek užívat způsobem, který přinese zisk nejen jemu samotnému, ale i druhým, tedy společnému dobru.

Univerzální určení statků nám určuje, že je nutné přednostně rozhodovat ve prospěch chudých, či jinak trpících lidí, kteří jsou odsunováni na okraj společnosti.²⁹

Zásadu subsidiarity vysvětluje jasně encyklika *Quadragesimo anno*: „To, co mohou jednotlivci provést z vlastní iniciativy a vlastním přičiněním, to se jim nemá brát z rukou a přenášet na společnost. Stejně tak je proti spravedlnosti, když se převádí na větší a vyšší společenství to, co mohou vykonat a dobře provést společenství menší a nižší.“³⁰ Je to vlastně princip svépomoci a princip pomoci k svépomoci.³¹

Zásada solidarity souvisí s tím, že člověk je vztahová bytost a své vztahy uskutečňuje životem ve společnosti. Solidarita je sociální zásada a mravní ctnost, je „pevná a trvalá odhodlanost usilovat o společné blaho neboli dobro všech a jednoho každého, protože všichni jsme zodpovědní za všechny.“³²

Všechny výše zmíněné obecné zásady úzce souvisí se základními hodnotami člověka.³³ Těmito hodnotami jsou pravda, svoboda, spravedlnost a láska. Vyznávání těchto hodnot

²⁹ „Je to specifická a prvořadá forma prokazování křesťanské lásky, o které svědčí celá církevní tradice. Týká se života každého křesťana, protože tím křesťan napodobuje život Kristův. Týká se však také našich závazků vůči společnosti, a tím našeho způsobu života a našeho rozhodování o vlastnictví a užívání statků.“ JAN PAVEL II. *Sollicitudo rei socialis*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. 1. vydání. Praha: Zvon, 1996. 505 s. ISBN 80-7113-154-7. Str. 398 – 399. Čl. 42.

³⁰ PIUS XI. *Quadragesimo anno*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 88. Čl. 79.

³¹ Srov. MIČO, Milan. Morální aspekty kompendia sociální nauky církve. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. Str. 132.

³² JAN PAVEL II. *Sollicitudo rei socialis*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 393. Čl. 38.

³³ „Společenské hodnoty jsou výrazem vážnosti ocenění těch aspektů mravního dobra, k jejichž uskutečňování jsou zaměřeny zásady, nabízející se jako orientační body k vhodnému uspořádání společenského života a k jeho řádnému vedení.“

KSNC. Str. 135. Čl. 197.

v praktickém životě vede k osobnímu růstu a k lepšímu soužití společnosti.³⁴ Proto by se o tyto hodnoty měli opírat zejména ti, kteří mají na starosti veřejné záležitosti.³⁵

1.1.4 Rodina a manželství

Katolická církev vnímá rodinu jako první přirozené společenství, které má ústřední postavení ve společnosti. V rodině se člověk může rozvíjet, učí se poznávat druhé a sebe sama, učí se poznávat materiální a duchovní hodnoty, učí se poznávat Boha.³⁶ Rodina je významná pro každého člověka, je velmi důležitá pro společnost a přispívá k společnému dobru.³⁷ Společnost musí rodinu podporovat, aby mohla plnit své poslání.³⁸

Základem rodiny je manželství, které je „důvěrné společenství života a manželské lásky, které Stvořitel založil a vybavil vlastními zákonitostmi.“³⁹ Manželství má základní charakteristiky. Jsou to úplnost, kdy se manželé vzájemně plně darují, jednota – manželé se stávají „jedním tělem“ (srov. *Gn 2,24*), nerozlučitelnost, věrnost, plodnost a výchova dětí.

„Manželský svazek, kterým muž a žena mezi sebou vytvářejí nejnuitnější společenství celého života, zaměřené svou přirozenou povahou na prospěch manželů a na zplození a výchovu dětí, je mezi pokřtěnými povýšen Ježíšem Kristem na svátost.“⁴⁰ Svátostné manželství je vzájemnou láskou, čerpající z lásky Ježíše Krista a manželé jsou posvěceni Boží milostí. Úkolem manželů je vydávat svým životem svědectví evangelium, a se vzájemnou podporou jít po cestě spásy.

³⁴ „Lidské soužití je spořádané, bohaté na dobro a odpovídá lidské důstojnosti, když se zakládá na pravdě; když se naplňuje podle spravedlnosti, tedy ve skutečném respektování práv a ve věrném plnění patřičných povinností; když se uskutečňuje ve svobodě příslušející důstojnosti lidí, kteří jsou vedeni požadavky rozumem obdařené přirozenosti k tomu, aby na sebe brali odpovědnost za své vlastní jednání; když je oživováno láskou, která člověku dává pociťovat potřeby a požadavky druhého jako své vlastní a která prohlubuje sdílení duchovních hodnot i péči o materiální potřeby.
KSNC. Str. 140. Čl. 205.

³⁵ Srov. tamtéž. Str. 136. Čl. 197.

³⁶ „Prožívají-li rodiče své manželství jako vzájemné darování a přitom umožňují a podporují stálý rozvoj osobnosti toho druhého, vyrůstají pak děti v obohaceném prostředí, ve kterém mohou rozvíjet své schopnosti, kde prohlubují svou osobní identitu a uvědomují si svou důstojnost.“

SMAHEL, Rudolf. Postavení a význam rodiny v současné společnosti dle kompendia sociální nauky církve. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. Str. 136.

³⁷ „Společnost budovaná podle měřítek rodiny je nejlepší zárukou proti každé deformaci individualistického nebo kolektivistického typu, protože právě v rodině je osoba stále v centru pozornosti jakožto cíl, nikdy jako prostředek.“

KSNC. Str. 149. Čl. 213.

³⁸ „Společnost a stát nesmějí nahrazovat nebo umenšovat společenský rozměr rodiny, nýbrž mají mít rodinu v úctě, uznávat ji, respektovat a všemožně podporovat. To vše vyžaduje uplatňování opravdové a účinné rodinné politiky.“

SMAHEL, Rudolf. Postavení a význam rodiny v současné společnosti dle kompendia sociální nauky církve. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. Str. 144.

³⁹ Tamtéž. Str. 150. Čl. 215.

⁴⁰ *Codex iuris canonici = Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vydání s věcným rejstříkem*. Překlad Miroslav Zedníček. 1. vyd. Praha: Zvon, 1994. XXIII, 812 s. ISBN 80-7113-082-6. Str. 471. Kán. 1055.

1.1.5 Lidská práce

Práce patří k člověku. Stvořitel svěřil člověku úkol podmanit si zemi a vládnout nad všemi živými tvory (srov. *Gn* 1,28). Je nutné podotknout, že člověk má vládnout uvážlivě a prospěšně, je pouze správcem toho, co Bůh stvořil a jemu se bude za svou péči o svěřené dary zodpovídat. Práce je postižena trestem za prvotní hřích, kdy člověk musí v potu dobývat svůj chléb (srov. *Gn* 3,17-19). Práce ale není zatracena, zůstává důležitým nástrojem zdokonalování člověka, je jednou z jeho povinností, je pro něj dobrem a jeho základním právem. Pracovní činnost člověka hmotně zabezpečuje, rozvíjí jeho osobnost, má sociální rozměr, umožňuje mu pomáhat druhým, prací se člověk podílí na uskutečňování Božího plánu v dějinách, spoluvytváří krásu světa a přispívá k společnému dobru.⁴¹

Sociální nauka církve klade důraz na důstojnost práce. Člověk je jako osoba subjektem práce a důstojnost práce vychází z tohoto subjektu. „Prvním základem hodnoty práce je sám člověk – její subjekt. S tím se ihned pojí důležitý závěr mravní: ačkoli je pravda, že člověk je určen a povolán k práci, přece má především práce sloužit člověku, a ne člověk práci.“⁴²

1.1.6 Ekonomika

Sociální nauka církve tvrdí, že ekonomika musí mít morální rozměr a má člověku sloužit. „I v životě hospodářsko-společenském je třeba mít v úctě a rozvíjet důstojnost lidské osoby a její celé povolání, a rovněž dobro celé společnosti. Člověk je přece původce, střed a cíl veškerého hospodářsko-společenského života.“⁴³ Ekonomika, která nemá morální rozměr, se nutně obrací proti člověku, podkopává jeho práva a narušuje klidné soužití a vztahy ve společnosti.

Církev podporuje soukromou iniciativu a podnikání. Svobodné podnikání aktivuje lidskou tvořivost. Podnikání však nemá obohacovat jen samotného podnikatele, má vždy sociální a morální rozměr a má přispívat k obecnému dobru. Stát má podnikání podporovat, zároveň má být garantem zákonodárných podmínek, které zachovávají určitou rovnost a brání extrémům nárůstu moci nebo utiskování slabých. Stát je oprávněn vybírat daně a používat je pro rozvoj společného dobra.⁴⁴ Stát má zároveň umožňovat soukromým

⁴¹ Srov. *KSNC*. Str. 175 - 180. Čl. 255 - 266.

⁴² JAN PAVEL II. *Laborem exercens*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 312. Čl. 6.

⁴³ *Gaudium et spes*. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Str. 238. Čl. 63.

⁴⁴ „Spravedlivá, výkonná a efektivní správa veřejných financí má blahodárný vliv na hospodářství, protože dokáže podporovat růst zaměstnanosti, znamená oporu pro podnikatelské aktivity a pro neziskové iniciativy, a tak přispívá k rostoucí věrohodnosti státu jakožto záruky systémů zdravotního a sociálního zabezpečení, které mají chránit především ty nejslabší.“
KSNC. Str. 228. Čl. 355.

neziskovým organizacím jejich činnost, neboť touto iniciativou je vhodně doplňováno působení státu i trhu.

Spotřebitel se má chovat hospodárně, mít na paměti společenskou odpovědnost a principy spravedlnosti, lásky a solidarity.⁴⁵

1.1.7 Politika

Základem a cílem politického působení je lidská osoba. Proto musí být uznávána lidská důstojnost. Musí být kladen důraz na dodržování a rozvíjení lidských práv. Politické a občanské soužití by mělo být založeno na svobodě, spravedlnost, rovnosti a bratrství, aby se člověk mohl rozvíjet a zvyšovalo se společné dobro.

Aby mohla společnost řádně fungovat, je zapotřebí uznávání autority, která bude společnost řídit. Tato autorita je darována Bohem. Politická autorita je důležitá, aby mohla řádně plnit úkoly a společenská zadání, aby zabezpečila spravedlivý život společnosti. Politická autorita musí být založena na mravním řádu, jelikož se má zodpovídat Bohu za správu společnosti. „Subjektem politické autority je lid, chápaný ve svém celku jako nositel suverenity.“⁴⁶ Občané se v demokratické společnosti podílejí na politickém dění a kontrolují činnost svým politických představitelů. Politická činnost musí sloužit občanské společnosti.

KSNC podrobně popisuje podmínky politického života, včetně práva na náboženskou svobodu a vztahu církve a politiky.⁴⁷

1.1.8 Mezinárodní společenství

Lidská osoba podle své přirozenosti je bytost vztahová a žije ve společenství a ve společnosti. Vytváření dobrých vzájemných vztahů platí i na mezinárodní úrovni a lidstvo jako celek by mělo dbát, aby byl svět zaměřen k vytváření univerzálního dobra. V mezinárodním společenství platí také hodnoty pravdy, spravedlnosti, solidarity a svobody.

Světové společenství se má řídit mezinárodním právem, kdy každý stát má nárok na svou suverenitu.⁴⁸ Národy mají vytvářet společnou rodinu, kdy ve společné jednotě bude zachováno sebevyjádření každého národa. K tomu je zapotřebí, aby se světové

⁴⁵ Srov. *KSNC*. Str. 211 - 231. Čl. 323 - 360.

⁴⁶ Tamtéž. Str. 252. Čl. 395.

⁴⁷ Srov. tamtéž. Str. 241 - 269. Čl. 377 - 427.

⁴⁸ „Mezinárodní společenství je právní komunitou, která se zakládá na suverenitě každého členského státu bez vazeb poddanosti, které by popíraly nebo omezovaly jeho nezávislost.“
Tamtéž. Str. 275. Čl. 434.

společenství řídilo stejným mravním řádem, kterým se upravují vztahy mezi osobami.⁴⁹ Mravní a právní řád musí být v souladu, aby bylo možno řešit případné rozpory pokojnou cestou a zabránit použití násilí. K zachování mezinárodního pořádku je potřeba dodržovat svobodu a teritoriální integritu každého národa, ochranu práv menšin, spravedlivé rozdělování zdrojů, odmítání války a odzbrojení, dodržování smluv a náboženské svobody. To vše by mělo být uskutečňováno na základě vzájemné důvěry.⁵⁰

Učitelství úřad církve uznává potřebu existence celosvětové veřejné autority, která bude zabezpečovat spravedlnost a podporuje mezinárodní organizace (např. OSN) v jejich úsilí prosazovat mezinárodní právo směřující k zachování míru, k respektu lidské osoby a její důstojnosti a k přijetí dalších požadavků, které přispívají ke společnému dobru. Mezinárodní spolupráce má umožňovat celkový rozvoj lidstva a pokrok jednotlivých národů v duchu solidarity, sociální spravedlnosti a lásky.

Je potřeba řešit celosvětově problém chudoby, zahraničního dluhu chudých zemí a mnohé další.⁵¹

1.1.9 Ochrana životního prostředí

Vztah člověka ke světu a k okolnímu prostředí patří k lidské identitě. Bůh člověku svěřil správu nad zemí. Člověk se svým způsobem podílí na Božím stvoření a má spolupracovat na Božím plánu v dějinách. V dnešní době prudkého rozvoje vědy a techniky, kdy člověk mohutně ovlivňuje svým působením životní prostředí, je třeba o to více dbát na odpovědné správce. Věda a technika přináší do života člověka mnoho pozitivních věcí, ale dává také člověku velkou moc, která při nesprávném použití může způsobit mnoho zla. Je třeba přistupovat k vědecko-technickým vymoženostem s vědomím a dodržováním mravních zásad a hodnot, s vědomím zachování lidské důstojnosti. Nelze se stavět na místo Boha a „převzít“ vládu nad světem, podlehnout pocitu moci, drancovat a ničit, ale používat vše stvořené jako Boží dar a odpovědně se starat o rozvoj světa. „Učitelství úřad církve zdůrazňuje lidskou odpovědnost za zachování celistvého a zdravého životního prostředí.“⁵²

Ochrana životního prostředí je v zájmu celého lidstva, je to naše odpovědnost vůči budoucím generacím, proto prosazování ekonomických a jiných zájmů musí dbát na rizika a čelit poškození životního prostředí.

⁴⁹ „Je nezbytné, aby univerzální mravní zákon vepsaný do srdce člověka byl vnímán jako účinný a nezrušitelný, protože jde o živý výraz svědomí, které je celému lidstvu společné; o určitou „gramatiku“, na níž je možno stavět budoucnost světa.“

KSNC. Str. 276. Čl. 436.

⁵⁰ Srov. tamtéž. Str. 277 - 278. Čl. 438 - 439.

⁵¹ Srov. tamtéž. Str. 271 - 286. Čl. 428 - 450.

⁵² Tamtéž. Str. 295. Čl. 465.

Sociální nauka církve stojí v otázce ochrany životního prostředí ve zdravém středu mezi extrémem zbožšťování přírody a planety a mezi druhou krajností bezohledného ničení životního prostředí „v zájmu pokroku“ a většího finančního zisku.⁵³

1.1.10 Mír a válka

„Mír je nejen Božím darem a lidským úmyslem, který odpovídá Božímu plánu, mír je především základní atribut Boha.“⁵⁴ Zjevení a Písmo svaté nám ukazuje, že mír není pouhá nepřítomnost války, mír zde znamená plnost života a pokud člověk porušuje řád Boží, je to cesta vedoucí k násilí a válce. Mír je cíl života společnosti, mír je Boží požehnání, jak často zdůrazňoval náš Pán (srov. např. *Lk* 24, 36).

Aby mohl být mír zachováván, musí být společnost postavena na mravních základech, na vědomí a uznání existence Všepřesahujícího, společnost musí vyznávat hodnoty spravedlnosti a lásky.

Učitelství úřad církve odsuzuje válku jako zlo, je proti rozumu řešit konflikt válkou, která způsobuje nesmírné utrpení. Je nutné dělat vše proto, aby se problémy řešily v prostředí vzájemné důvěry a jiným způsobem než válečným.

Církev však uznává právo na oprávněnou obranu, právo na vedení spravedlivé války. I zde platí, že spravedlivá válka je krajním řešením a musí být dodržovány normy mezinárodního práva a maximálně chránění nevinní.

Církev je ze svého poslání znamením míru a pokoje pro celé lidstvo. Církev se modlí za mír a říká, že skutečného míru je možné dosáhnout odpuštěním a smířením.

1.1.11 Sociální nauka katolické církve (SNC)

SNC chce napomáhat k budování lepšího světa, obrací se na celou společnost a chce aplikovat křesťanské poselství na sociální problémy doby.⁵⁵ Chceme-li dospět k lidštějšímu světu, musí všechny roviny společenského života a sociální vztahy prolnout láska. „Křesťan ví, že láska je důvodem, proč Bůh navazuje vztah s člověkem. A je to opět láska, kterou Bůh očekává od člověka jako odpověď. Láska je proto nejvyšší a nejvznešenější formou vztahů i mezi lidskými bytostmi.“⁵⁶

⁵³ Srov. *KSNC*. Str. 287 - 307. Čl. 451 - 487.

⁵⁴ Tamtéž. Str. 309. Čl. 488.

⁵⁵ Srov. UMLAUF, Michal. Sociální nauka církve – integrální součást křesťanské nauky o člověku. In: *Interdisciplinární úvod do čtyř kompendií sociální nauky církve*. Str. 12.

⁵⁶ *KSNC*. Str. 367. Čl. 582.

1.2 Sociální encykliky a sociální témata v dokumentech II. vatikánského koncilu

Tato podkapitola představuje sociální encykliky katolické církve a zmiňuje se i o dvou důležitých dokumentech II. vatikánského koncilu. Připomínáme, že nauka obsažená v těchto dokumentech spadá do tzv. „třetího koše“ magisteria.⁵⁷

Podrobněji se zmíníme o dvou sociálních encyklikách *Rerum novarum* (RN) a *Quadragesimo anno* (QA), které byly vydány v době existence časopisu ČKD a které měly vliv na autory ČKD. Další sociální encykliky popíšeme jen krátce, ale zdůrazňujeme, že v této práci zohledňujeme i jejich obsah a jejich učení je součástí SNC obsažené v KSNC.

1.2.1 Sociální encyklika *Rerum novarum*

Encykliku RN (*O nových věcech*) vydal papež Lev XIII. 15. května 1891.

Lev XIII. (1878 – 1903, vlastní jméno Vincenzo Gioacchino Pecci) byl římským biskupem od roku 1878 do roku 1903. Zemřel ve věku 94 let. Byl prvním papežem po přijetí dogmatu o neomylnosti papeže a po ztrátě papežského státu. Snažil se propojit církev s moderním světem. Vydal 36 encyklik. Jako první začal nazývat nekatolické křesťany „odloučenými bratry“. Otevřel vatikánské archivy a to i pro nekatolické badatele.⁵⁸

Encyklika RN reaguje na „dělnickou otázku“ a problémy sociálního napětí v době prudkého rozvoje průmyslové výroby.⁵⁹ Rozmach průmyslu s sebou přinesl hromadění majetku v rukou malého počtu lidí a na druhé straně vytvořil nedostatek v širokých masách obyvatelstva. Vznikl spor mezi vlastníky kapitálu a těmi, kteří jim poskytovali svou práci. Po zrušení starých cechů a opuštění náboženských zásad zůstali dělníci bez ochrany. Hrabivost, nesvědomitost a touha zaměstnavatelů po zisku zhoršila situaci dělnictva neúnosným způsobem – „malá hrstka boháčů vložila téměř otrocké jho na nesmírné množství proletářů“.⁶⁰

⁵⁷ „Nauky spadající pod třetí odstavec („třetí koš“) jsou hlášány autentickým magisteriem římského papeže a jednotlivých biskupů, kam patří například: dokumenty 2. vatikánského koncilu, všechny papežské encykliky, adhortace, apoštolské listy atd., pokud v nich není výslovně řečeno, že určitá nauka je předkládána jako zjevená nebo definitivní.“

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Hermeneutika mystéria: struktury myšlení v dogmatické teologii*. 2. vyd. Praha: Krystal OP, 2010. 294 s. Teologie. ISBN 978-80-87183-16-8. Str. 103.

⁵⁸ Srov. GELMI, Josef. *Papežové: od svatého Petra po Jana Pavla II.* Překlad Marie Goldmannová. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1994. 326 s., 40 s. fotogr. ISBN 80-204-0457-0. Str. 247 – 251.

⁵⁹ „V encyklice *Rerum novarum* katolická církev poprvé v dějinách oficiálně mluví o nedůstojném a ponižujícím postavení dělníků a poprvé pronáší kritiku kapitalistického systému, a to kritiku velmi tvrdou.“ PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918*. Vyd. 1. Praha: Torst, 1998. 801 s. ISBN 80-7215-059-6. Str. 80.

⁶⁰ LEV XIII. *Rerum novarum*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 26. Čl. 2.

Papež kritizuje socialistická hnutí, která podněcují nenávisť mezi bohatými a chudými, a navrhuje zrušení soukromého vlastnictví a jeho nahrazení vlastnictvím společným, včetně zrušení dědického práva. Lev XIII. obhajuje právo mít soukromý majetek, které je člověku dáno od přirozenosti. Zrušením soukromého vlastnictví by rodinná péče byla nahrazována péčí státní nad únosnou míru, snížila by se podnikavost a přičinlivost člověka a vedlo by to ke snížení obecného blaha a všeobecné bídě. Není správné šířit myšlenky třídního boje, je potřeba nacházet společnou řeč a cestu k rozumnému soužití a harmonii celku společnosti. Proletář by tak měl plnit své povinnosti vyplývající z pracovní smlouvy, nepůsobit úmyslně zaměstnavateli škodu a prosazovat své zájmy bez použití násilí. Zaměstnavatel nesmí pokládat své podřízené za otroky, považovat je jen za bezduchý pracovní nástroj, ale má vždy mít v úctě lidskou důstojnost a musí brát ohled i na duchovní dobro dělníků a vyplácet spravedlivou mzdu (zohlednění více otázek: dělník a jeho rodina, finanční stav podniku, výše zisku, atd.).

Představitelé státu se mají snažit o větší blaho celku i jednotlivců. K spokojenému životu občanů napomáhá mravní život společenství i jednotlivce, podpora spořádané rodiny, péče o náboženství a spravedlnost, rozvoj zemědělství, živností a obchodu a podobně. Vždy budou v postavení jednotlivých občanů rozdíly a má to tak být, zdravá společnost je rozmanitá a každý by měl přispívat svým dílem k vytváření společných statků, k obecnému blahu dle svých osobních předpokladů. Stát má chránit práva všech občanů a zamezovat křivdám a má zvlášť dbát o ochranu slabých a chudých, kteří nemají prostředky na obranu. Stát má zabezpečit soukromé vlastnictví, aby každý člověk měl možnost poctivou práci zlepšovat své postavení.

Encyklika považuje dělnickou stávkou za „obvykle velmi škodlivé jednání, poškozující zájmy zaměstnavatele i dělníků samotných, škodí obchodu i státním zájmům. Snadno může dojít k násilnostem a bouřím, ohrožuje často i obecný mír“.⁶¹ Zákonodárná moc by proto měla včas odstraňovat příčiny, které by mohly vést k těmto konfliktům.

Každý občan by měl dbát o svůj náboženský a duchovní život a nesmí mu být bráněno v jeho úsilí o větší dokonalost. Před Bohem jsme si všichni rovni a nikdo nesmí konat proti důstojnosti člověka.

Encyklika dále odsuzuje zneužívání lidí pro zisk, aby podnikatel chtěl po člověku tolik práce, že by námahou otupělo tělo i duch. Zaměstnanci musí být dopřán odpočinek dle druhu práce, ročního období a dalších okolností. Žena nemůže vykonávat těžkou práci

⁶¹ LEV XIII. Rerum novarum. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 44. Čl. 31.

určenou zdatným mužům a stejně tak nelze předčasně zaměstnávat dítě, které není dostatečně fyzicky a duševně vyvinuté.

Je podporován vznik dělnických spolků, odborových sdružení a zejména katolických organizací, které se snaží pomáhat jednotlivcům, rodinám, dbají o větší spravedlnost mezi zaměstnavateli a dělníky, posilují vědomí, že člověk je povinen zachovávat příkázání evangelia, dbají o mravní a náboženské zdokonalení.

Encyklika *RN* tedy zavrhuje tezi o nutnosti třídního boje, podtrhuje přirozené právo na soukromé vlastnictví, právo na pracovní a mzdové smlouvy, spolčovací svobodu a na nutnost státní sociální politiky.⁶²

1.2.2 Sociální encyklika *Quadragesimo anno*

15. května 1931 k 40. výročí vydání *RN* vyšla encyklika *QA* (*Čtyřicátého roku*), kterou vydal papež Pius XI.

Pius XI. (1857 – 1939, vlastní jméno Achille Ratti) byl zvolen papežem 6. února 1922. Jeho pontifikát probíhal v letech 1922 – 1939, v době nástupu komunismu a fašismu. Bývá označován jako „bojovník proti totalitám“. Byl dobrým politikem, uzavřel řadu konkordátů a mezinárodních smluv, včetně Lateránských dohod, kterými Itálie uznala státní svrchovanost Vatikánu. Uzavřel konkordát i s nacistickým Německem – doufal, že zajistí alespoň omezenou svobodu vyznání německým křesťanům. Neúspěšně se pokoušel navázat kontakty se Sovětským svazem, kde byla církev (zvláště na Ukrajině) systematicky likvidována.

Ve svých encyklikách kritizoval italského vůdce Mussoliniho, odsoudil německý nacionální socialismus, sovětský komunismus označil za agresivní, nelidský a pokrytecký. Kritizoval pronásledování křesťanů ve Španělsku a Mexiku.

Věnoval se i sociálním problémům. Odmítal jak divoký kapitalismus, tak i marxismus.⁶³

Encyklika *QA* nese podtitul *o uspořádání společnosti, obnově společenského řádu a jeho zdokonalení podle zásad evangelia*.⁶⁴

V úvodu papež připomíná encykliku *RN*, která odpovídala na sociální otázky v době rozmachu industrializace, kdy se lidé rozdělili do dvou skupin, v úzkou skupinu bohatých a v masu dělnictva, tísněnou hroznou chudobou. Lev XIII. se „nedoprošoval pomoci ani u liberalismu, ani u socialismu; vždyť liberalismus se ukázal naprosto neschopným řádně vyřešit sociální otázky a socialismus přicházel s lékem, který byl daleko horší než choroba

⁶² Srov. OCKENFELS, Wolfgang. *Katolická sociální nauka*. Překlad Ludmila Martinková. 1. vyd. Praha: Zvon, 1994. 125 s. ISBN 80-7113-081-8. Str. 28.

⁶³ Srov. GELMI, Josef. *Papežové: od svatého Petra po Jana Pavla II.* Str. 264 – 272.

⁶⁴ PIUS XI. *Quadragesimo anno*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 57.

sama“.⁶⁵ Lev XIII. čerpal ze zdravého rozumu a Božího zjevení a věděl, že řešení nelze najít bez pomoci náboženství a církve. Stanovil práva a povinnosti mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem, napsal, jaké jsou povinnosti státu a církve jaká by měla být činnost odborových sdružení.

Pius XI. oceňuje, že mnoho myšlenek z encykliky *RN* bylo uvedeno do praxe a ukázaly se životaschopnými.

Papež Pius XI. říká, že hospodářská činnost nemůže a nesmí být odtržena od mravního řádu. Poslední cíl našeho snažení je Bůh a tomuto cíli by měla být podřízena veškerá lidská činnost.

Upřesňuje chápání práva na soukromé vlastnictví. Vedle individuálního vlastnictví musí existovat i vlastnictví veřejné a sociální, jehož výši má spravedlivě regulovat stát, aby se nesklouzávalo k extrémům sobeckého individualismu nebo naopak k bezduchému kolektivismu. Se soukromým majetkem má člověk nakládat v souladu s požadavky evangelia, majetek má užívat v souladu s mravními zásadami a lidé mají v rámci svých možností konat dobročinné skutky pomáhající jednotlivcům i obecnému blahu.

Dále píše, že Lev XIII. správně tvrdí: „Kapitál nemůže být bez práce, ani práce bez kapitálu.“⁶⁶ Kapitál si ale nárokoval pro sebe příliš velký podíl a dělníkům zůstávalo minimum a žili v trvalé bídě. Liberalismus s tímto stavem souhlasil a považoval jej za hospodářský zákon. To vyvolalo protireakci socialistických a komunistických hnutí, které propagovaly myšlenky, že naopak veškerý zisk má jít dělníkům a kapitál má mít jen nutný podíl pro zachování výroby či prosazovaly, že všechny výrobní prostředky mají být znárodněny.

Papež uznává, že dnes je v rozdělení majetku vážný nesoulad a rozdělování by mělo být děláno podle zásad sociální spravedlnosti a obecného blaha. Měly by být vytvořeny takové podmínky, aby se i chudí svou prací mohli domoci alespoň nějakého majetku, který by jim umožnil překonat existenční nejistotu a dal jim naději, že mohou něco odkázat svým potomkům. Papež varuje, že pokud se nepodaří uskutečnit tyto změny, hrozí nepokoje a revoluce.

Aby mohla nastat změna k lepšímu, je také zapotřebí nápravy mravů a dodržování principů subsidiarity.⁶⁷ Podporuje zakládání stavovských i odborových spolků, které povede

⁶⁵ PIUS XI. *Quadragesimo anno*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 65. Čl. 10.

⁶⁶ Tamtéž. Čl.53.

⁶⁷ „Princip, podle kterého by ústřední správní orgány (úřady) měly vykonávat pouze ty úkoly, jež nelze provést na úrovni místní, bezprostřední, tj. přenesení rozhodování na co nejnižší, bezprostřední úroveň.“
Pojem subsidiarita. In: *Slovník cizích slov*. [Online]. Cit. 2015. Dostupné z: <<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/subsidiarita>>.

k pokojné spolupráci mezi třídami. Stávky jsou zakázány, spor mezi stranami rozhodne úřad.

Papež také kritizuje individualistickou myšlenku, že volný trh bez jakékoli regulace vyřeší vše nejlépe. Praxe ukázala zhoubné následky. Nelze popírat morální a sociální stránku ekonomiky a v tomto směru je potřeba ji správně regulovat. Důsledkem neomezené hospodářské svobodné soutěže je nahromadění obrovského majetku a moci v rukou úzké skupiny lidí. „Svobodná soutěž ponechává naživu pouze ty životaschopnější; jinými slovy ty nejnásilnější a ty, kdo nejméně dbají hlasu svědomí.“⁶⁸ Vznikají konflikty v boji o ekonomickou moc a to i na úrovni státu i mezi státy, na místo volné soutěže tu máme hospodářskou diktaturu, ze snahy po zisku se stala bezuzdná chtivost po moci. Stát ztratil na vážnosti, stává se hračkou lidského sobectví, nesnaží se o obecné blaho. Lékem je vyvažování individuální a sociální stránky za pomoci křesťanské lásky, stát má regulovat volnou soutěž a udržovat ji v patřičných mezích. Veřejné instituce musí jednat ve shodě s obecným blahem a podle zásad sociální spravedlnosti.

Komunismus už v praxi předvedl nejostřejší třídní boj, zánik soukromého vlastnictví, jedná nelidsky, pronásleduje křesťany. Tváří v tvář této hrozbě je třeba změnit společenské poměry k dobrému a odvrátit nebezpečí zkázy. I umírněnější socialisté, zděšení praktikami komunismu, změkčili své požadavky a usilují o dialog, který povede k sociálnímu smíru, a jejich snahy se často shodují s křesťanskými sociálními zásadami. Jejich záporný postoj k Bohu a věčným pravdám však ukazuje naprostou odlišnost našeho směřování. I umírnění socialisté míří k falešné svobodě a ke ztrátě lidské důstojnosti.

Současné poměry sociálního a hospodářského života jsou pro lidi velkou překážkou v péči o to nejpotřebnější, o věčnou spásu. Lidé jsou pokoušeni a dávají přednost pomíjivým statkům před nepomíjejícími statky nebeskými. Pracovníci jsou nuceni k neustálému vypětí všech sil, podnikatelé zvyšují zisk jakýmkoli způsobem a to otupuje jejich svědomí, lidé jsou stále více odtrženi od mravního zákona a ochabuje jejich křesťanské citění. Tělesná práce, kterou Bůh určil k tělesnému i duševnímu blahu lidí, se v továrnách stává pramenem mravní zkázy.

Je potřeba obnovit hospodářství v křesťanském duchu. Bez sobectví a za použití lásky k upevnění míru mezi lidmi a pro vzájemnou pomoc a spolupráci. Duch evangelia povede každého, aby dle svých schopností, a s hrdostí napomáhal směřování k obecnému dobru. Je nesnadným úkolem křesťanů vést odvrácené duše zpět k Bohu. Je nutné, aby prvními

⁶⁸ PIUS XI. Quadragesimo anno. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 95. Čl. 107.

a nejbližšími apoštoly dělníků byli zase dělníci, apoštoly průmyslu a obchodu také lidé z těchto oborů. Výchova těchto laiků, šířících evangelium, je úlohou kléru.

1.2.3 Sociální encykliky Jana XXIII.

Jan XXIII. (1881 – 1963, vlastní jméno Angelo Giuseppe Roncalli) vykonával svůj pontifikát v letech 1958 – 1963. Zvolen byl ve svých 77 letech, a přesto se stal jedním z nejvýznamnějších papežů. Byl člověk velmi srdečný, plný humoru, se zdravým selským rozumem a až s dětskou zbožností. Navštěvoval nemocnice, vězení a chudinské čtvrti. Usiloval o mír, zapojil se do řešení kubánské krize (1962).⁶⁹ V roce 1962 svolal II. vatikánský koncil. V průběhu koncilu zemřel. Byl to on, kdo přivedl církve do nové epochy.⁷⁰

Encyklika Jana XXIII. *Mater et Magistra* s podtitulem *o nejnovějším vývoji života společnosti a o jeho utváření ve světle křesťanského učení* vyšla 15. května 1961.⁷¹ Dokument je vydán po děsivé zkušenosti druhé světové války, kdy se světová společnost snažila poučit z chyb a ve společnosti vládla touha po spravedlivější obnově životních poměrů lidstva. Ale existoval též východní blok zemí v čele se Sovětským svazem, kde vládla tvrdá totalita postavená na marxisticko-leninské ideologii.

Papež se snažil reagovat na nové problémy doby a přinést praktické návody k řešení, „aby nastal spravedlivý sociální řád a všechny národy v něm dosáhly blahobytu, radosti a míru.“⁷²

Papež Jan XXIII. vydal 11. dubna 1963 svou druhou sociální encykliku *Pacem in terris*, která má podtitul *o míru mezi všemi národy v pravdě, spravedlnosti, lásce a svobodě*. Okružní list vzniká v době, kdy je svět ohrožen nebezpečím jaderné války.⁷³

Papež připomíná, že Bůh stvořil svět a tudíž zachování míru na zemi vyžaduje plnění posvátného řádu, který Stvořitel ustanovil a který je člověk svým rozumem a svým svědomím schopen odhalovat. Ale mezi lidmi a národy vládne mnoho neshod a hrozí, že vzájemné vztahy budou řešeny násilím. To je v rozporu s Božím záměrem a s cestou k vyššímu obecnému dobru.

⁶⁹ „Ještě v noci obdržela text poselství v ruském a anglickém překladu příslušná velvyslanectví. V sedm hodin ráno oznámil Chruščov, že oceňuje pozitivní obsah poselství. O hodinu později došlo i Kennedyho sdělení, že „poselství neobsahuje nic, co by uráželo Ameriku“. Téhož dne vyzval papež obě velmoci k mírovému urovnání konfliktu. Jeho apel byl korunován úspěchem, k obávané intervenci nedošlo.“

GELMI, Josef. *Papežové: od svatého Petra po Jana Pavla II.* Str. 287.

⁷⁰ Srov. tamtéž. Str. 281 – 289.

⁷¹ Srov. JAN XXIII. *Mater et magistra*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 113.

⁷² Tamtéž. Str. 174. Čl. 263.

⁷³ Srov. JAN XXIII. *Pacem in terris*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 177.

Je důležité dodržovat lidská práva⁷⁴ na celém světě a spolupracovat na mezinárodní úrovni. Státy se mají řídit zásadami pravdy, spravedlnosti, solidarity a svobody. Papež ve své encyklice rozebírá otázku politických uprchlíků, vyzdvihuje důležitost odzbrojení a zachování míru, odsuzuje válku,⁷⁵ připomíná nutnost podpory rozvojových zemí, vzájemnou propojenost a závislost států. Zdůrazňuje potřebu existence celosvětové autority, která se bude snažit dosahovat všeobecného blaha za souhlasu všech národů. Oceňuje roli OSN a *Všeobecnou deklaraci lidských práv*.⁷⁶

Závěrem vyzývá křesťany, aby se účastnili veřejného života v zájmu rozvoje obecného blaha a míru mezi lidmi, ve jménu Krista - Knížete pokoje.⁷⁷

1.2.4 Sociální témata v dokumentech II. vatikánského koncilu

Z dokumentů II. vatikánského koncilu se zmíníme jen o dvou nejdůležitějších dokumentech, které se zabývají sociální otázkou. Prvním je pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* (GS) a druhým je deklarace o náboženské svobodě *Dignitatis humanae* (DH).

GS pojednává o složité situaci dnešního světa a člověka a nabízí konkrétní řešení ve světle evangelia.

Postavení člověka v dnešním světě je poznamenáno rychlými změnami životních, společenských a kulturních podmínek, které dávají určité výhody, ale také závažné nejistoty. Přes vzájemnou propojenost a všestranný rozvoj světa například v oblasti ekonomické, vědecko-technické, informační nebo politické, stále existují velké problémy, které přinášejí mnohá bezpráví a nebezpečí, včetně války. Tyto poměry ovlivňují člověka v oblasti psychologické, mravní a náboženské v pozitivním i negativním smyslu a často vyvolávají zmatek v zavedených pořádcích. Všechny tyto vlivy narušují rovnováhu člověka i společnosti ve všech oblastech života.

Člověk je stvořen k Božímu obrazu, Ježíš Kristus nás přišel spasit v lidském těle a z toho plyne jeho neporušitelná důstojnost. Člověk je jednotou duše a těla, touží po Bohu, je obdařen svědomím

⁷⁴ Jan XXIII. věnuje v encyklice velký prostor lidským právům a k dovysvětlení ochrany práv člověka cituje papež slova, která vyslovil jeho předchůdce Pius XII.: „Z právního řádu, jaký chtěl Bůh, vyplývá nezczitelné a věčně platné právo, aby každý člověk měl zaručenu právní bezpečnost a aby se mu přiznal okruh práv, který byl zajištěn před každým svévolným útokem.“

Srov. JAN XXIII. *Pacem in terris*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 187. Čl. 27.

⁷⁵ „Přítí se rozumu, že by v naší době, která si hrdě říká atomová, mohla být válka prostředkem k znovunabytí porušených práv.“

JAN XXIII. *Pacem in terris*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 210. Čl. 127.

⁷⁶ „Encyklika *Pacem in terris*, jakýsi duchovní testament Jana XXIII., se do značné míry ztotožnila s myšlenkami *Všeobecné deklarace lidských práv OSN* z 10. prosince 1948.“

GELMI, Josef. *Papežové: od svatého Petra po Jana Pavla II.* Str. 287.

⁷⁷ Srov. JAN XXIII. *Pacem in terris*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 221. Čl. 171.

a rozumem, je svobodný, je stvořen jako vztahová bytost. Člověk se podílí na Božím plánu spásy. Je však také postižen hříchem, který narušuje jeho jednotu s Bohem, kterou může obnovovat jen s velkým úsilím a za pomoci Boží milosti.

Lidská osoba potřebuje společnost a společnost potřebuje každého člověka, aby byl umožněn pokrok lidstva, a k tomu je potřeba rozvoj obecného dobra. Je nutné dodržovat úctu ke každé lidské osobě, mít na vědomí zásadu rovnosti všech lidí a potřebu sociální spravedlnosti. Člověk má svá práva a povinnosti, stejně tak společnost a obojí je nutné respektovat ve vzájemné rovnováze.

GS dále v duchu sociální nauky církve podrobněji rozebírá otázky manželství a rodiny, správného rozvoje kultury, stánky hospodářsko-společenského života, politického a veřejného života, mezinárodního společenství, otázku míru a války, úkol církve a křesťanů ve světě.⁷⁸

Dokument *DH* rozebírá právo člověka na náboženskou svobodu. Nejvyšším naplněním člověka je Bůh, který jej zve k vzájemnému sdílení. Aby člověk mohl hledat v pravdě smysl svého života a žít podle pravdy, nesmí mu být bráněno v náboženské svobodě. Katolická církev říká jasně: „V zájmu vytvoření a upevnění pokojných vztahů a svornosti v lidstvu je proto žádoucí, aby byla všude na zemi právní ochranou zajištěna náboženská svoboda a aby byly zachovávány vrcholné lidské povinnosti a práva týkající se svobodného života ve společnosti.“⁷⁹

1.2.5 Sociální encykliky Pavla VI.

Pavel VI. (1897 – 1978) vlastním jménem Giovanni Battista Montini vykonával svůj pontifikát v letech 1963 – 1978. Jeho hlavním úkolem po zvolení bylo pokračovat ve II. vatikánském koncilu a pokusit se přiblížit církvi moderní době. Byl velkým obhájcem míru ve světě. Hodně cestoval a jako první papež navštívil Ameriku. Setkal se s patriarchou Athenagorem v Jeruzalémě, políbil nohy metropolitovi Melitonovi, odložil a nechal prodat papežskou tiáru a peníze rozdál potřebným.⁸⁰

Populorum progressio je encyklika Pavla VI. z 26. března 1967 s podtitulem *o rozvoji národů* a je celá věnována mezinárodnímu rozvoji.

Encykliku začíná papež konstatováním, že sociální otázka má celosvětové rozměry. „Národy trpící hladem volají s nářkem o pomoc k národům, které mají blahobyť.“⁸¹ Lidé po celém světě chtějí mít zabezpečenu obživu, zaměstnání, svobodu, aby se mohli rozvíjet ve své důstojnosti. Stejně tak touží po spravedlnosti všechny národy. Ve světě však existují

⁷⁸ Srov. Gaudium et spes. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Str. 183 - 265. Čl. 1 - 93.

⁷⁹ Dignitatis humanae. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Str. 573 - 574. Čl. 15.

⁸⁰ Srov. GELMI, Josef. *Papežové: od svatého Petra po Jana Pavla II.* Str. 289 – 297.

⁸¹ PAVEL VI. *Populorum progressio*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 230. Čl. 3.

propastné rozdíly mezi lidmi a národy, kdy jedni žijí v nadbytku a další umírají v bídě. Situaci ve světě je třeba řešit.⁸² Církev podporuje humánní pokrok a všeobecný rozvoj celého člověka a celého lidstva, chce pomáhat lidem v duchu evangelia.⁸³

Je nutné odstranit nespravedlnost ze světa a k tomuto úkolu je potřeba spojit úsilí všech složek společnosti.⁸⁴ Všestranný rozvoj lidstva musí být založen na solidaritě, na sociální spravedlnosti a na vzájemné lásce. Jako bohatý člověk musí podporovat chudáka, tak také bohaté národy musí pomáhat chudším státům a starat se o jejich opravdový rozvoj – jen tak může být zachován mír ve světě. Chudý Lazar má s bohatým zasednout ke společnému stolu a to od bohatých vyžaduje šlechtnost, oběti a neúnavné úsilí. Rozvoj a stírání hospodářských, sociálních a kulturních rozdílů je nové jméno pro mír.

V závěru se papež obrací na všechny lidi, na křesťany, státníky, novináře, učitele a další. Burcuje je k aktivnímu zapojení se do úsilí o vybudování spravedlivějšího světa.⁸⁵

Druhou sociální encyklikou papeže Pavla VI. je *Octogesima adveniens* a byla vydána 14. května 1971 k 80. výročí RN.

Papež píše, že encyklikou navazuje na sociální učení svých předchůdců a chce se zamyslet nad některými problémy doby a aktualizovat sociální nauku církve v měnícím se světě.⁸⁶ Stále existují velké rozdíly v rozvoji států, některé národy strádají hospodářsky i kulturně, jiné žijí v blahobytu. Také křesťané jsou v některých státech pronásledováni a umlčováni. Církev chce být všem lidem nadále oporou a hájit spravedlnost a mír ve světě.

Pavel VI. popisuje nové sociální problémy, jako je například urbanizace, konzumní „hodnoty“ propagované masivní reklamou, otázka mládeže, postavení ženy ve společnosti, práva pracujících a pracovní příležitosti, různé formy diskriminace, vliv hromadných sdělovacích prostředků a otázka zhoršujícího se životního prostředí.

⁸² „Nynější světová situace žádá společnou činnost všech, počínaje novou a jasnou koncepcí v oblasti hospodářské, sociální, kulturní a duchovní.“

PAVEL VI. *Populorum progressio*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 233 Čl. 13.

⁸³ „Proto Kristova církev, která má s člověkem bohaté zkušenosti a nechce se už nikterak vměšovat do politiky států, snaží se jen o jedno: pod vedením Ducha Utěšitele pokračuje v díle Krista, jenž přišel na svět, aby vydal svědectví pravdě, aby spasil, ne soudil, aby sloužil, na aby si nechal sloužit.“

Tamtéž. Str. 233 Čl. 13.

⁸⁴ „Pouhá iniciativa jednotlivců a svobodná konkurence k úspěšnému rozvoji nepovedou. Nesmíme se vystavovat nebezpečí, že ještě zvětšíme majetky boháčů a moc silných a chudí že zůstanou ve své bídě a zotročení bude ještě utuženo.“

Tamtéž. Str. 240. Čl. 33.

⁸⁵ Srov. tamtéž. Str. 229 - 259. Čl. 1 - 87.

⁸⁶ Pavel VI. také zdůrazňuje: „Evangelium nesmí však být využíváno ve prospěch časných cílů tak, že by se zatemnilo jeho poselství všeobecné a věčné.“

Srov. PAVEL VI. *Octogesima adveniens*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 269. Čl. 4.

Určitě je třeba hledat možnosti dalšího vývoje, lze na mnohé přijít, co bude pro společnost přínosem.⁸⁷ Ale pokrok za každou cenu, bez vyšších norem, bez uvažování o celém člověku a jeho poslání, bude vždy slepou uličkou.

Církev zkoumá nové problémy doby a chce člověku a společnosti pomoci, její sociální nauka je dynamická, vnímá měnící se poměry společnosti a světa. Církev dokáže do svých pevných zásad, které stojí na Božím zjevení a v jejich duchu, zapracovat a aplikovat adekvátní reakce na změny současného světa.

Je nutné dosáhnout větší spravedlnosti v rozdělování statků na státní i mezinárodní úrovni se zřetelem na společné blaho všech. Každá země má právo na svůj vlastní rozvoj, i v mezinárodní spolupráci je třeba klást důraz na solidaritu a spravedlnost. Je zde nebezpečí velkých globálních koncernů, které mohou zneužívat svou ekonomickou moc.

Lidé chtějí mít svobodu a žít v dostatku. Svoboda však vždy začíná uvnitř člověka, pravá svoboda se projevuje láskou k druhému.⁸⁸

Papež vyzývá křesťany k aktivitě, k práci na zlepšení světa, k šíření křesťanské mravnosti ve společnosti, k zdokonalování společenských struktur, k činnosti prosazující spravedlnost, lásku a mír mezi lidmi.⁸⁹

1.2.6 Sociální encykliky Jana Pavla II.

Jan Pavel II. (1920 – 2005) vlastním jménem Karol Wojtyła, byl prvním slovanským papežem a pontifikátu se ujal v roce 1978. Jako mladý zažil druhou světovou válku a měl také dlouholeté zkušenosti s komunistickou diktaturou ve své rodné zemi.⁹⁰ Výrazným způsobem se zasloužil o konec komunismu ve východní Evropě. Velké úsilí věnoval tomu, aby se závěry II. vatikánského koncilu promítly v praxi.⁹¹

⁸⁷ „Uprostřed světa je uloženo tajemství člověka: člověk poznává, že je Božím dítětem, v průběhu dějinného a psychologického procesu, v němž bojují a střídají se nátlak a svoboda, tíha hříchu i vanutí Ducha.“
PAVEL VI. Octogesima adveniens. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 285. Čl. 37.

⁸⁸ „Avšak jen tehdy, jak soudí křesťané, když se úplně odevzdá Bohu, který ho osvobozuje, nalézá člověk opravdovou svobodu, obnovenou smrtí a vzkříšením Krista Ježíše.“
Tamtéž. Str. 293. Čl. 47.

⁸⁹ „Dnes více než kdy jindy bude moci být Boží slovo hlášáno a slyšeno jenom tenkrát, je-li doprovázeno svědectvím moci Ducha svatého. Neboť on působí při službě křesťanů jejich bratřím, ve chvílích, kdy jim jde o život a budoucnost.“
Tamtéž. Str. 296. Čl. 51.

⁹⁰ O jeho prožitcích s komunisty bylo napsáno mnoho. Pro ilustraci zmíníme jen jednu příhodu z českého prostředí. Kardinál Wojtyła se v roce 1974 účastnil pohřbu litoměřického biskupa Štěpána Trochty. Přítomní kardinálové nesměli sloužit mši svatou, mluvit nad hrobem a setkat se s českými biskupy. Přes zákaz promluvil krátce nad hrobem Karol Wojtyła a nazval Štěpána Trochtu mučedníkem.

Srov. TROCHTA, Štěpán. *Štěpán Kardinál Trochta: životopisná črta a výběr z proslovů a pastýřských listů: (k 10. výročí smrti vydali čeští salesiáni)*. Řím: [Čeští salesiáni], 1984. 436 s., [32] s. obr. příl.]. Str. 420.

⁹¹ Srov. GELMI, Josef. *Papežové: od svatého Petra po Jana Pavla II.* Str. 300 - 311.

Jan Pavel II. vydal tři sociální encykliky, navázal na své předchůdce a má velký podíl na rozvoji *SNC*.

V roce 1981, k 90letému výročí *RN*, vyšla *Laborem exercens*. Encyklika se zabývá otázkou práce a považuje ji za klíčové téma sociální otázky. Důstojnost lidské práce je dána tím, že základem hodnoty práce je člověk jako subjekt. A konečným cílem práce je opět vždy člověk.⁹² Papež v závěru encykliky výstižně shrnuje problematiku lidské práce: „V těchto meditacích, věnovaných lidské práci, jsme se snažili vyzvednout všechno, co se zdá nezbytné, jestliže se má prací na zemi rozmnožovat nejen „ovoce našeho přičinění“, ale i „lidská důstojnost, bratrské společenství a svoboda“. Každý křesťan, který slyší slovo živého Boha a spojuje práci s modlitbou, ať ví, jaké místo zaujímá tato jeho práce nejen v pozemském pokroku, ale i ve vzrůstu Božího království, do kterého jsme všichni povoláni mocí Ducha svatého a slovem evangelia.“⁹³

Encyklika *Sollicitudo rei socialis* s podtitulem *o starosti církve o sociální otázky* vyšla v roce 1987. Navazuje zejména na encykliku Pavla VI. *Populorum progressio* a jelikož problémy popsané Pavlem VI. nejsou dosud vyřešeny, chce ji Jan Pavel II. aktualizovat. „Rozvoj národů“, přes dílčí pokroky, nepřináší celosvětové zlepšení společenské situace, spíše naopak.⁹⁴ Papež kritizuje jednotlivé záležitosti, včetně rostoucího zadlužení chudých zemí a také existenci dvou nepřátelských bloků, která ohrožuje mír – kapitalistického Západu a komunistického Východu.

Opravdový lidský rozvoj musí respektovat lidskou důstojnost a lidská práva v oblasti osobní, společenské, hospodářské a politické. To platí i na mezinárodní úrovni.⁹⁵

Jan Pavel II. je přesvědčen, že: „Mír, po kterém všichni touží, bude jistě dosažen uskutečněním sociální a mezinárodní spravedlnosti a také pěstováním ctností, které usnadňují soužití a učí lidi žít v jednotě, aby uměli dávat i přijímat od druhých a spojenými silami budovali lepší svět“.⁹⁶

Třetí encyklikou je *Centesimus annus* z roku 1991 (stoleté výročí *RN*). Papež hodnotí encykliku *RN* a aktualizuje ji vůči současným problémům. Reaguje na rozpad

⁹² Srov. JAN PAVEL II. *Laborem exercens*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 312 - 313. Čl. 6.

⁹³ Tamtéž. Str. 350. Čl. 27.

⁹⁴ „Mnoho milionů lidí je bez naděje, protože se jejich postavení v mnoha částech světa citelně zhoršilo. Tváří v tvář těmto dramátům krajní bídy a největší nouze, v nichž žije tolik našich bratří a sester, nás volá k odpovědnosti sám Ježíš Kristus (srov. *Mt 25,31-46*).“

JAN PAVEL II. *Sollicitudo rei socialis*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 367. Čl. 13.

⁹⁵ „Jinými slovy, opravdový rozvoj se musí opírat o lásku k Bohu a k bližnímu a přičiňovat se o zlepšení vztahů mezi jednotlivci a společnostmi. To je „civilizace lásky“, o které tak často hovořil papež Pavel VI.“

Tamtéž. Str. 388. Čl. 33.

⁹⁶ Tamtéž. Str. 395. Čl. 39.

socialistického bloku,⁹⁷ kdy se svět ocitá na „novém začátku“. Věnuje se ekonomicko-etickým problémům, například problematice rozvoje, konzumismu, ekologii a dalším. Rozebírá otázku státu a kultury, demokracii a lidská práva, vztah mezi svobodou a pravdou.⁹⁸

1.2.7 Sociální encykliky Benedikta XVI.

Benedikt XVI. vlastním jménem Joseph Ratzinger se narodil v roce 1927. Primát zastával v letech 2005 – 2013 a v současnosti je emeritním papežem. Před svým zvolením byl dlouholetým blízkým spolupracovníkem Jana Pavla II.

Na první generální audienci po svém zvolení řekl: „Chtěl jsem se nazývat Benedikt XVI., abych ideálně navázal na ctihodného papeže Benedikta XV., který vedl církev v trýznivém údobí první světové války. Byl odvážným a ryzím prorokem míru a s neohroženou odvahou se nejprve snažil zabránit válečnému dramatu a pak zmírňovat jeho zhoubné následky.

V jeho stopách chci své ministerium dát do služeb smíření a harmonie mezi lidmi a národy, neboť jsem hluboce přesvědčen, že velké dobro míru je především Božím darem, je to křehký a vzácný dar, o nějž je nutno prosit, chránit jej a budovat den co den s přispěním všech lidí dobré vůle.“⁹⁹

Papež vydal dvě encykliky, které jsou řazeny k sociálním. První je *Deus caritas est* z roku 2006. Zabývá se křesťanskou láskou a charakterizuje ji úvodní citát z *Písma*: „Bůh je láska; kdo zůstává v lásce, zůstává v Bohu a Bůh zůstává v něm“ (*1 Jan 4,16*). V první části encykliky papež rozebírá křesťanskou lásku jako *erós* a *agapé* a popisuje jejich vzájemný vztah, mluví o vtělené Boží lásce – o Ježíši Kristu. Druhá část se věnuje lásce církve *caritas* a identifikuje ji jako projev lásky Trojice. *Caritas* je úlohou církve,¹⁰⁰ pomáhat slabým a bezmocným, a církev se tomuto úkolu věnuje od počátku. Vysvětluje poměr mezi *caritas* a spravedlností. Změnou společenských poměrů a potřebou reagovat na ně vznikla SNC.

⁹⁷ „Události roku 1989 jsou dokladem vítězství vůle k jednání a evangelijního ducha nad protivníkem, který byl odhodlán nedat se omezovat mravními normami. Jsou varováním pro všechny, kteří ve jménu politického realismu chtějí z politiky vypudit právo a morálku. Boj, který vedl ke změnám roku 1989, jistě vyžadoval čistotu úmyslů, umírněnost, utrpení a oběti. Vznikl v jistém smyslu i z modlitby a nebyl by myslitelný bez bezmezných důvěry v Boha, Pána dějin, který má v rukou lidská srdce.“

JAN PAVEL II. Centesimus annus. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 438. Čl. 25.

⁹⁸ Srov. UMLAUF, Michal. Sociální nauka církve – integrální součást křesťanské nauky o člověku. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. Str. 24 – 25.

⁹⁹ První generální audiencie Benedikta XVI. In: *Česká sekce Vatikánského rozhlasu*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=3703>>.

¹⁰⁰ „Níterná povaha církve se vyjadřuje v trojím úkolu: zvěstování Božího slova (*kérygma – martyria*), slavení svátostí (*leitúrgia*), služba lásky – *caritas (diakonia)*. Jedná se o úkoly, které se vzájemně podmiňují a které od sebe nelze oddělovat.“

BENEDIKT XVI. *Deus caritas est: encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI. [biskupům, kněžím a jáhnům, Bohu zasvěceným osobám a všem věřícím laikům o křesťanské lásce]*. Překlad Ctirad Václav Pospíšil. 1. vyd. Praha: Paulínky, 2006. 63 s. ISBN 80-86949-03-6.

Církev se ale nezapojuje do politiky, nemůže nahrazovat stát. Musí se však zapojovat do budování spravedlivého světa a probouzet duchovní vnímání a mravní síly. Benedikt XVI. dodává: „Touto encyklikou jsem chtěl vybidnout právě k tomu, aby lidé žili láskou a nechávali do světa vstupovat Boží světlo.“¹⁰¹

Druhá encyklika *Caritas in veritate* o integrálním lidském rozvoji v lásce a pravdě vyšla v roce 2009. Papež píše, že: „Láska je základní cestou sociální nauky církve“.¹⁰² A také: „Pravdu je třeba hledat, nalézat a vyjadřovat v „ekonomii“ lásky, a lásku je třeba zase chápat, docenovat a uskutečňovat ve světle pravdy“.¹⁰³ Sociální nauka církve je *caritas in veritate in re sociali*. Benedikt XVI. rozebírá encykliku *Populorum progressio* a považuje ji za *Rerum novarum* dnešní doby. Papež se zamýšlí se nad aktuálními problémy globalizovaného světa. Vyzývá k opravdovému rozvoji, k pravému humanismu, který nevyklučuje Boha - jen s Boží láskou a v pravdě můžeme zachránit a zlepšit náš svět.

1.2.8 Sociální encyklika *Laudato si*

Papež František, vlastním jménem Jorge Mario Bergoglio, se narodil v roce 1936. Konkláve kardinálů jej zvolilo papežem v roce 2013. Je prvním Petrovým nástupcem, který pochází z amerického kontinentu. Při prvním setkání s novináři po svém zvolení, vzpomínal František na průběh konkláve, kdy již začínalo být jasné, že právě on bude vybrán: „On¹⁰⁴ mne objal, políbil a řekl mi: „Nezapomeň na chudé“. A toto slovo mi utkvělo v mysli: chudí, chudí. Potom se mi v této souvislosti vybavil František z Assisi. Potom jsem myslel na války a skrutinium pokračovalo až do sečtení všech hlasů. A František byl člověkem pokoje. A tak vstoupilo do mého srdce toto jméno: František z Assisi. Člověk chudoby, člověk pokoje, člověk, který má rád a chrání stvoření. V současné době máme vůči stvoření vztah ne právě dobrý, že? František je člověkem, který nám dává tohoto ducha pokoje, je chudým člověkem... Ach, jak bych chtěl, aby církev byla chudá a pro chudé!“¹⁰⁵

Papež František vydal v roce 2015 sociální encykliku *Laudato si* s podtitulem *o péči o společný domov*. Dnešní doba, lidská aktivita a změny ve společnosti jsou ve znamení stále se zvyšující rychlosti, která se dostává do rozporu s přirozenou pomalostí biologické evoluce. Současné změny i jejich rychlost vedou často ke zhoršování životního prostředí

¹⁰¹ BENEDIKT XVI. *Deus caritas est: encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI. [biskupům, kněžím a jáhnům, Bohu zasvěceným osobám a všem věřícím laikům o křesťanské lásce]*. Str. 55. Čl. 39.

¹⁰² BENEDIKT XVI. *Caritas in veritate = Láska v pravdě: encyklika o integrálním lidském rozvoji v lásce a v pravdě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. 109 s. ISBN 978-80-7195-414-9. Str. 4. Čl. 2.

¹⁰³ Tamtéž. Str. 4. Čl. 2.

¹⁰⁴ Papež František mluvil o svém příteli kardinálu Claudiu Hummesovi, o emeritním biskupovi ze Sao Paolo, který při papežské volbě seděl vedle něj.

¹⁰⁵ FRANTIŠEK. Církev nemá politickou, ale bytostně duchovní povahu. In: *Česká sekce Vatikánského rozhlasu*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=17968>>.

a k radikálnímu snižování kvality života velkého počtu lidí. Znečišťujeme, drancujeme a ničíme svět, žijeme v kultuře „použij a vyhod“, lidstvo sociálně upadá a roste nerovnost mezi lidmi, potácíme se v bludném kruhu a následky jsou vážné ve všech oblastech, na rovině ekologické, sociální, ekonomické a politické. Důsledky bolestně dopadají zejména na nejchudší obyvatele planety. Vše na světě je propojené a proto je nutné zavést „integrální ekologii“, která zahrne i lidský a sociální rozměr. Vztah člověka k ostatním živým bytostem je zmíněn například v článku 69. Nelze vyznávat extrémní antropocentrismus, každá živá bytost má před Bohem svou vlastní hodnotu. „Dnes církve nemluví zjednodušeně o tom, že ostatní tvorové jsou podrobena lidské bytosti, jako by neměli hodnotu sami o sobě a my bychom jimi mohli disponovat podle své libovůle.“¹⁰⁶

¹⁰⁶ *Laudato si'* papeže Františka = *Bud' pochválen: encyklika o péči o společný domov: 24. května 2015*. První vydání. Praha: Paulínky, 2015. 159 stran. ISBN 978-80-7450-187-6. Str. 46 Čl. 69.

2 *Časopis katolického duchovenstva a historický kontext doby*

Nyní se budeme blíže zabývat *Časopisem katolického duchovenstva (ČKD)*, který vycházel v letech 1828 až 1949. Autory článků jistě ovlivňovala také doba, ve které působili, proto si na začátku kapitoly připomeneme historické události tohoto období dějin. Poté si představíme časopis a seznámíme se s jeho historií.

2.1 Historické období do roku 1828

Dříve než se budeme zabírat historickým děním od roku 1828, krátce si shrneme předcházející historický kontext.

Třicetiletá válka (1618 – 1648) zasáhla celou Evropu a zvýšila rozdíly mezi zeměmi. Náboženská nesnášenlivost byla významným faktorem války. Dvě námořní velmoci soupeřily ve válce o světovládu – Anglie a Španělsko.

Pokračoval rozvoj průmyslu a obchodu. Rozvíjela se věda a zaváděly se nové průmyslové technologie. Podnikatelé bohatli a situace nižších vrstev se začínala zhoršovat.

Polský král Jan III. Sobieski v roce 1683 osvobodil Vídeň a ukončil tím tureckou expanzi.

V 17. století nastupují absolutistické vlády téměř v celé Evropě.

S rozvojem vědy vzniklo v 18. století osvícenství, které svým vlivem zasáhlo celou společnost. Šířilo víru v moc rozumu a schopnosti člověka a potlačovalo víru v Boha.¹⁰⁷ Osvícenství připravilo půdu pro francouzskou revoluci (1789 – 1799).¹⁰⁸

V českých zemích v průběhu a po skončení třicetileté války probíhala rekatolizace. Ze země byli vypovězeni nekatoličtí duchovní i laikové – přibližně čtvrtina obyvatel odešla do emigrace. Byla prováděna rekatolizace šlechty, měst a venkova. Postupně se většina českého lidu obrátila upřímně ke katolické víře a lid stal se velmi zbožným – to se projevilo například ve velkém rozmachu mariánského kultu, svatojanské úctě, v poutích a procesích.¹⁰⁹ Po Bílé hoře čeština ustupovala němčině, která posléze převládla.

¹⁰⁷ „V 18. století se rozvinul do té doby nejhorší a nejnebezpečnější boj proti církvi a křesťanství vůbec. Zde už nešlo o pouhé bludy, ale o podmiňování samotného nadpřirozeného základu křesťanství. Jednalo se o nový myšlenkový proud zvaný osvícenství.“

MALÝ, Radomír. *Církevní dějiny*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001. 283 s. ISBN 80-7266-083-7. Str. 225.

¹⁰⁸ Srov. ČAPEK, Vratislav, PÁTEK, Jaroslav a ZWETTLER, Otto. *Světové dějiny. [Díl] 2, Dějiny lidských civilizací od poloviny 17. století po současnost*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1993. 255 s. ISBN 80-7168-091-5. Str. 7 – 17.

¹⁰⁹ Srov. KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin. [Sv.] 2*. Praha: Zvon, 1991. 281 s. ISBN 80-7113-003-6. Str. 108 – 118.

Osvícenství¹¹⁰ k nám přineslo josefinismus. V době vlády Marie Terezie (1740 – 1780) vstupovaly osvícenecké myšlenky do rakouských univerzit. K zásadám osvícenství patřilo přirozené a státní právo vycházející z rozumu – to vedlo k absolutistickému státu, jemuž se mělo podříditi vše včetně církve.

Marie Terezie musela od počátku vlády bojovat o zachování říše. Potřebovala silnou armádu a spoustu peněz na její vydržování. Její opatření k získání financí se dotýkala i církve. Nastalo omezení poutí a procesí, aby se lidé mohli více věnovat práci, pro kláštery Marie zavedla kvóty, aby stát nepřicházel o pracovníky, klášterní statky byly pod státní kontrolou za účelem vyšších výnosů. Církvi byla omezována svoboda, stát zasahoval do majetkových a právních záležitostí a do života řeholníků, omezoval styk místní církve s Římem.

Josef II. vládl v letech 1780 – 1790. Pokračoval v linii své matky a ještě zesílil ovládnutí církve státem a dále omezoval její pravomoci. V roce 1781 povolil náboženskou svobodu (nebyla udělena plná svoboda, jen tolerance nekatolíkům).

Císař zrušil za své vlády více než polovinu klášterů. Z jejich jmění byl zřízen náboženský fond a úroky z něj šly na církevní účely. Rušeny byly také kostely a kaple. Pozitivní změnou bylo rozšíření sítě farností. Ovšem zdokonalený systém sloužil i státu – kněz prováděl mnoho úředních prací a úkonů.

Leopold II., bratr Josefa II. vládl od roku 1790 do roku 1792 a církevní politika se příliš nelišila od jeho předchůdců.

V době 1792 – 1835 se ujal trůnu Leopoldův syn František II. Jeho teta Marie Antoinetta byla popravena za francouzské revoluce (1793) a odtud zřejmě pramenil jeho strach před nepokojí a revolucí. Spolu s tajnou policií a tvrdou cenzurou měla na pořádek dohlížet i církev. Myšlenky francouzské revoluce přesto pronikaly mezi lid.¹¹¹

Napoleonské války proběhly v době 1803 – 1815 a dotkly se i české země (r. 1805 - bitva u Slavkova).

2.2 Historické období od roku 1828

Marie Terezie reformovala školský systém, zavedla povinnou docházku a němčina byla hlavním vyučovacím jazykem. Český národ byl stále více germanizován. Čeština jako jazyk umírala a pravopis i slovní zásoba stagnovaly. Tento tlak vyvolal zápornou reakci a probudil

¹¹⁰ „Charakteristickou známkou osvícenství je přeceňování hodnot přirozených na úkor nadpřirozena, přiznávání rozhodujícího slova v nejvyšších životních otázkách rozumu (racionalismus), nadměrné zdůrazňování individuální svobody (tolerance a parita) a autonomní kulturní úsilí (kulturní optimismus).“
KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin. [Sv.] 2.* Str. 149.

¹¹¹ Srov. tamtéž. Str. 73 - 178.

české národní cítění. Nejprve to byl zájem o poznání českých dějin a literatury (Dobner, Dobrovský). Roku 1786 znovu vychází Dalimilova kronika. Další vývoj národního obrození byl ve znamení vlastenectví a snahou o povznesení českého jazyka. Jungmannův spis *O jazyku českém* vychází v roce 1803. Zde nacházíme i počátek snah, aby čeština byla jazykem, který může komunikovat i na odborné a vědecké úrovni. František Palacký (1798 – 1876) usiluje o mravní a kulturní povznesení českého národa. Mimo jinou bohatou činnost založil *Časopis Českého muzea* (1827) a začal vydávat *Dějiny národa českého*.

České národní obrození a český jazyk ovlivnily i významné osobnosti české katolické církve: Gelasius Dobner (1719 – 1790), Václav Fortunát Durych (1735 – 1802), Josef Dobrovský (1753 – 1829), Karel Alois Vinařický (1803 – 1869), František Sušil (1804 – 1868) a mnoho dalších.¹¹²

Pařížská revoluce v roce 1848 vyvolala revoluční bouři po celé Evropě i v Rakousku. 25. dubna 1848 byla vyhlášena první ústava rakouského císařství. Vlady se ujal František Josef I. Protože katolická církev dlouho sloužila a stála po boku absolutistických vlád, ocitla se v nepříjemné situaci a musela čelit protináboženské agitaci. V církvi docházelo ke střetům mezi josefinisty a zastánci konstituce a svobodné církve. Pražský arcibiskup Schrenk požehnal deputaci, která jela do Vídně předložit požadavky lidu. Mnoho českých duchovních se účastnilo veřejného dění a kněží se zapojili i do pozdějších pražských bouří.

Katolická církev a jiná náboženství získaly svobodu (1849 – 1850). Katolické vyznání přestalo být státním náboženstvím a tím přišlo o výsadní postavení. Roku 1855 byl uzavřen konkordát mezi římskou církví a rakouskou monarchií (volný styk církve s Římem, biskupové mají svobodnou jurisdikci, dozor nad školstvím, ...). Narůstající vliv liberalismu vedl k tomu, že roku 1870 byl konkordát zrušen a v roce 1874 byly vydány církevně politické zákony. Církev byla opět pod státním dozorem a ztratila vládu nad školstvím.

Roku 1866 byla rakouská armáda poražena Pruskem v bitvě u Hradce Králové a Čechy utrpěly řadu válečných škod. Prohra umožnila pozdější sjednocení Německa.

Papež Pius IX vyhlásil r. 1854 dogma o Neposkvrněném početí Panny Marie. První vatikánský koncil se konal v letech 1869 až 1870, na kterém bylo vyhlášeno dogma o papežské neomylnosti.

V Čechách nastává rozvoj průmyslu a svobodnému podnikání nejsou dávány žádné překážky. České vlastenectví a kultura byly na vzestupu (prosazuje se čeština, založení Sokola, stavba Národního divadla).¹¹³

¹¹² Srov. tamtéž. Str. 177 - 192.

¹¹³ Srov. BĚLINA, Pavel et al. *Dějiny zemí Koruny české. II., Od nástupu osvícenství po naši dobu*. 1. vyd. Praha: Paseka, 1992. 308 s. ISBN 80-85192-28-4. Str. 120 – 136.

Do Čech vstupují politické vlivy liberalismu a socialismu. Proti nim se staví politický katolicismus. Objevují se obavy ze sociálních konfliktů a utopické i reálné snahy o řešení situace. Do rozkolísané doby přicházejí další poznatky narušující dosavadní pohled na svět, například Einsteinova teorie relativity nebo psychoanalýza Sigmunda Freuda. Dělníci procházejí velkou změnou životního stylu. Dlouhá pracovní doba, stěhování z venkova do měst, bída – to vše vedlo k náboženské lhostejnosti a poklesu mravů.

Na scénu vstoupil roku 1886 Tomáš Garrigue Masaryk, když zpochybnil pravost *Rukopisů zelenohorského a královédvorského* a vyvolal velký odpor a prudkou diskuzi.

Mezinárodní svátek práce ustanovený II. internacionálou se poprvé slavil 1. května 1890. Prahou prošel průvod 30 000 dělníků.

Jubilejní výstava v Praze (1891) ukázala, že Češi dohnali Němce kulturně i ekonomicky. Pokračovaly národnostní spory.¹¹⁴ V tomtéž roce vychází encyklika Lva XIII. *Rerum novarum*.

V roce 1914 byl proveden sarajevský atentát, při němž byl zabit rakouský následník trůnu. Následně byla rozpoutána první světová válka (1914 – 1918), která přinesla mnoho lidských obětí a hospodářských ztrát. Bolševická revoluce proběhla v Rusku v roce 1917.¹¹⁵

Vyhlášení samostatného Československa se uskutečnilo v roce 1918. Na vzniku státu se nepodílel žádný katolický politik. Vzrostl odpor proti církvi (zničení mariánského sloupu na Staroměstském náměstí) a zesílila protikatolická propaganda. *Jednota katolického duchovenstva* (J. Š. Baar, Xaver Dvořák) vypracovala memorandum (1919), kde požadovala bohoslužby v češtině, volbu biskupů z kněží diecéze, zdobrovolnění celibátu a další. Memorandum bylo papežem zamítnuto. Vzniká *Církev československá* (1920), k níž přechází zhruba půl milionu katolíků. Stát podpořil oficiální oslavy výročí upálení Jana Husa a Svatá Stolica reagovala odvoláním svého nuncia. Spor byl urovnán a diplomatické styky byly obnoveny (1927 – 1928). Celostátní sjezd katolíků se konal roku 1935 a vláda oficiálně přivítala papežského legáta.¹¹⁶

Svět zasáhla hluboká hospodářská krize (1929 – 1933). V Německu nastupuje fašismus s vůdcem Adolfem Hitlerem. Ničivá druhá světová válka zuřila v letech 1939 – 1945. V Čechách byl za války vyhlášen protektorát. Po osvobození se v roce 1948 v Československu dostávají k moci komunisté pod vedením Klementa Gottwalda.

¹¹⁴ Srov. ČAPEK, Vratislav, PÁTEK, Jaroslav a ZWETTLER, Otto. *Světové dějiny. [Díl] 2, Dějiny lidských civilizací od poloviny 17. století po současnost*. Str. 80 – 99.

¹¹⁵ Srov. tamtéž. Str. 110 – 115.

¹¹⁶ Srov. KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin. [Sv.] 2*. Str. 239 – 251.

2.3 *Časopis katolického duchovenstva*

Časopis katolického duchovenstva byl profesním periodikem pro české duchovní s vysokoškolským vzděláním.¹¹⁷ Vycházel od roku 1828 až do roku 1852 pod názvem *Časopis pro katolické duchovenstvo*. Potom byl vydáván znovu od roku 1860 již pod názvem *Časopis katolického duchovenstva*. Vydávání bylo zastaveno v roce 1949 komunistickým režimem. Ročně bylo tištěno v průběhu trvání časopisu 4 až 10 čísel. Předplatitelé se pohybovali v počtu 500 až 1300.

Po celou dobu se na vydávání podílely významné české osobnosti a to jako redaktoři, přispěvatelé i odběratelé. Najdeme mezi jimi V. Zahradníka, J. Tumpacha, J. V. Jirsíka, A. Podlahu, J. Hejčla a mnohé další.¹¹⁸ Například Antonín Skočdopole přispíval do časopisu takřka padesát let.¹¹⁹ Tito lidé se významně podíleli na národním obrození, na vytváření české kultury, na kultivaci českého jazyka a odvedli nesmírnou teologickou i pastorační práci.

Karel Vinařický,¹²⁰ jeden z hlavních strůjců podílejících se na vzniku časopisu, píše, že předním důvodem vydávání bylo vzbudit v českém duchovenstvu lásku k mateřskému jazyku.¹²¹ Český kněz, aby dosáhl požadovaného vzdělání, absolvoval studia používaje pouze latinu a němčinu. Český jazyk se mu vytrácel. Pokud chtěl však kněz řádně vykonávat své povolání, musel oslovovat věřící v jejich rodném jazyce a také jim lépe porozuměl. Dalším důvodem bylo vědecké vzdělávání kléru.

Prvními redaktory byli Mikuláš Tomek, Vojtěch Procházka a Ignác Mráz a časopisu se od počátku velmi věnovali Karel Vinařický a Vincenc Zahradník.¹²² V letech 1831 a 1832 vedl redakci Václav Vilém Václavíček. Dalším redaktorem byl Václav Pešina (1833 – 1847). Štafetu převzal Jan Valerián Jirsík (1848 – 1851). Do roku 1852 byli v redakci

¹¹⁷ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Různé podoby české trinitární teologie a pneumatologie 1800-2010: tvářnosti české katolické trojiční teologie a pneumatologie 1800-1989: komentovaná bibliografie 1800-2010*. 1. vyd. [Brno]: L. Marek, ©2011. 544 s. ISBN 978-80-87127-37-7. Str. 493.

¹¹⁸ Srov. ČIHÁK, Dr.: Jubilejní stý ročník Časopisu katolického duchovenstva, *ČKD, 1934/1*, str. 1-4, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=23614> (2015).

¹¹⁹ Srov. PODLAHA, Dr. Ant.: Po osmdesáti letech ..., *ČKD, 1909/3*, str. 229-232, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3188> (2016). Str. 231.

¹²⁰ Karel Alois Vinařický (1803 – 1869) byl katolický kněz, vlastenec, spisovatel, básník a překladatel. Významná osobnost národního obrození, obránce a propagátor českého jazyka.

Srov. ŠAFRÁNEK, Jan: Karel Alois Vinařický, *ČKD, 1922/3+4*, str. 77-85, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=7935> (2016).

¹²¹ „Jos. Jungmann měl veliké účastenství při počátcích našeho Časopisu; ve svých zápiskách poznamenal sobě: „Počal vycházeti časopis theologický, jehož první svazek mně co do správnosti jazyka svěřen byl, a k němuž jsem i předmluvu vyhotovil“. Při korekturách pomáhal mu opět Vinařický.“

PODLAHA, Dr. Ant.: Po osmdesáti letech..., *ČKD, 1909/1*. Str. 5.

¹²² „Vzorem trpělivého přispěvatele byl Zahradník; píšeť dne 31. ledna 1832: „Z mých zaslaných prací a recensí již tuším devět kusů bylo zavrženo. To se jistě žádnému přispívateli nestalo, mne to ale od dalšího přispívání nic neodstrašilo.“

PODLAHA, Dr. Ant.: Po osmdesáti letech ..., *ČKD, 1909/2*. Str. 156.

František Havránek a Eduard Tersch. Na konci roku 1852 klesl počet odběratelů časopisu na 500 a navíc vládní cenzura požadovala od vydavatelů vysokou kauci. Časopis přestal vycházet.

Znovu vyšel časopis r. 1860 pod vedením redaktora Karla Vinařického.¹²³ Po něm se stal redaktorem Klement Borový (1869 – 1897). V letech 1876 až 1920 byl časopis orgánem vědeckého odboru Křesťanské akademie v Praze. Po smrti Klementa Borového převzali redakci František Krásl, František Kryštůfek a Josef Tumpach. Roku 1905 nastupuje do redakce Antonín Podlaha, který po smrti Krásla, Kryštůfka a Tumpacha vedl časopis od roku 1917 sám, „v nejhorší době válečné s velikými oběťmi finančními“.¹²⁴

V roce 1921 přicházejí do redakce František Stejskal a Josef Čihák. V tomto roce se také časopis stává orgánem české bohoslovecké fakulty a Společnosti sv. Cyrila a Metoděje v Praze. V roce 1923 je časopis vyhlášen orgánem Klubu duchovenstva Československé strany lidové, začíná vycházet příloha *Sursum* a redaktorem této přílohy se stává Josef Hronek. Roku 1925 se *Časopis katolického duchovenstva* stal také orgánem Akademie sv. Tomáše Akvinského. Od roku 1925 je opět Antonín Podlaha jediným redaktorem. Do redakce se v roce 1930 vrací Josef Čihák a nastupuje Josef Vajs. Když zemřel Antonín Podlaha (1932), stává se vedoucím redaktorem Josef Čihák a přichází Karel Kadlec. Aby mohl být časopis zdokonalen po obsahové stránce a stal se celorepublikovým spojovatelem všech vědeckých teologických pracovníků, získává časopis v roce 1933 silnou redakční podporu, přicházejí pánové Cibulka, Dvorník, Hejčl, Funczik a Perlík.¹²⁵

Josef Čihák je v redakci do roku 1944 a posledním redaktorem v období 1945 až 1949 je Karel Kadlec.

„Jest nesporno, že *Časopis katolického duchovenstva* jest z nejstarších českých časopisů vůbec, že jest jediným důstojným reprezentantem časopiseckým theologické vědy v českém národě, že zásluhy jeho o vybudování české theologické literatury a o vzdělání katolického duchovenstva v naší vlasti jsou nesmírné a nehynoucí.“¹²⁶

¹²³ Srov. BOROVI, Dr. Kl.: Před čtyřiceti lety., *ČKD*, 1868/2, str. 81-95, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13278> (2016).

¹²⁴ ČIHÁK, Dr.: Jubilejní stý ročník Časopisu katolického duchovenstva, *ČKD*, 1934/1. Str. 2.

¹²⁵ Srov. ČIHÁK, Dr.: Jubilejní stý ročník Časopisu katolického duchovenstva, *ČKD*, 1934/1. Str. 1 - 4.

¹²⁶ ČIHÁK, Dr.: Jubilejní stý ročník Časopisu katolického duchovenstva, *ČKD*, 1934/1. Str. 3.

3 Články v ČKD týkající se sociální a politické problematiky v období do vydání první sociální encykliky (1828 - 1891)

V této části práce se zaměříme na články vycházející od založení časopisu v roce 1828 až do roku 1891, kdy vyšla sociální encyklika papeže Lva XIII. *Rerum novarum*. Nejvyššími představiteli katolické církve byli v této době papežové Lev XII. (1823 – 1829), Pius VIII. (1829 – 1830), Řehoř XVI. (1831 – 1846), Pius IX. (1846 – 1878) a Lev XIII. (1878 – 1903).

Do roku 1848 se ČKD sociální a politické problematice nevěnuje. Zmíníme se jen o třech textech. Po roce 1848 se články s touto tematikou již objevují pravidelně. Přiblížíme si všechny významné články tohoto období. Na konci podkapitoly shrneme získané poznatky do dílčího závěru.

3.1 F. J. Sláma: *Zásluhy křesťanského náboženství o prozřetelné zaopatření nuzných (1831)*¹²⁷

František Josef Sláma (1792 – 1844) byl katolický kněz, český vlastenec, buditel a rádce zemědělců. Přispíval do *Časopisu pro katolické duchovenstvo* a *Časopisu českého musea*.¹²⁸ Napsal knihu o historii města Prachatic.¹²⁹

Na světě vždy byli chudí i bohatí a vždy tomu tak bude.¹³⁰ Za svou chudobu člověk nemůže pokaždé. Postihnout ho mohou války, nemoci, stáří, slabost nebo živelné katastrofy. Každý také nemá od Boha danu stejnou tělesnou sílu, sklon k práci a stejnou šetrnost. Práce nepřináší každému stejné požehnání, stává se často, že nejzbytečnější pracovní činnost přináší nejhojnější odměnu. Bídu nelze nikdy zcela odstranit ze světa. Chudí jsou ale obohaceni společností, drží ji jako kosti lidské tělo, jsou měřítkem bohatosti druhých, jsou potřební k udržení pospolitosti a obecného blaha.

Je ale také nutností vždy hledat prostředky k ulehčení nouze, je povinností starat se o chudé. Ježíš Kristus věnoval zvláštní péči chudým, slabým a nemocným. Církev se vždy snažila pomáhat chudým, nemocným, sirotkům a starým lidem. Povzbuzuje k milosrdenství,

¹²⁷ SLÁMA, F. J.: Zásluhy křesťanského náboženství o prozřetelné zaopatření nuzných., ČKD, 1831/I, str. 33-72, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=8935> (2015).

¹²⁸ Srov. ZUNT, Josef. František J. Sláma. In: *Město Bechyně*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://www.mestobechyne.cz/cs/mesto-bechyne/osobnosti/frantisek-j-slama.html>>.

¹²⁹ Čistý výnos z této knihy byl z poloviny určen pro prachatický špitál a druhá polovina šla ústavu pro chudé. Srov. JIRSJK, Jan Valerián: *Obraz minulosti starožitného města Prachatic*,... Frant. Jos. Sláma, ČKD, 1839/3, str. 567-569, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=10590> (2016). Str. 569.

¹³⁰ „Co svět světem stogj, a lidské společnosti se rozmohly, přebývali na této zemi chudj podlé boháčů, a mezi plesánjm šťastných, slýchalo se weždy také vzdychánj a úpěnj nešťastných. A dokud svět se swými obyvateli nepomine, nebude tomu ginák.“

SLÁMA, F. J.: Zásluhy křesťanského náboženství o prozřetelné zaopatření nuzných., ČKD, 1831/I, str. 33.

potlačuje lakotu a vybízí k pracovitosti. Autor dokazuje tuto činnost mnohými příklady, od jáhnů v prvotní církvi až po jeho současnost a vyzývá (i vytýká¹³¹) k neúnavnému úsilí pokračovat na této cestě.

3.2 Vincenc Zahradník: *Obraz dokonalého kněze* (1833)¹³²

Vincenc Zahradník (1790 – 1836) byl katolický kněz, teolog a filozof, historik, pedagog a spisovatel. Propagoval český jazyk a psal v češtině i teologická a filozofická pojednání.¹³³

Vincenc Zahradník připravil v tomto textu výtah z pastýřského listu litoměřického biskupa Augustina Bartoloměje Hilleho¹³⁴. Zahradník říká, že tento list je plný ušlechtilého smyslu a apoštolského ducha a jsou v něm věci, které by kněží měli neustále číst a zvažovat a vkládat je do své mysli. Litoměřický biskup vypočítává vlastnosti dobrého kněze, a jak by měl kněz správně přistupovat k Boží službě.

Mimo jiné kněze povzbuzuje, aby se ujal vdov a sirotků, chudých a utiskovaných, aby byl jejich přítelem, rádcem, pomocníkem a utěшитelem. Má se starat o duchovní dobro svých farníků, ale i o jejich materiální potřeby – přimlouvát se za ně, dávat prospěšné rady a vybízet k rozumnému hospodaření. Starat se o mládež, být jim pěstounem i vychovatelem. Dávat všem příklad svým bezúhonným životem, láskou a pracovitostí.

Pokud se knězi dostalo Božím požehnáním bohatství, zůstává pokorný a raduje se ze svého majetku jen proto, že může prokázat více dobroty a lásky druhým. Jestliže je kněz chudý, zachovává klidnou, spokojenou a vděčnou mysl a trpělivě snáší břímě nedostatku.

3.3 Fr. Peter: *Co jest křesťanské vlastenectví?* (1847)¹³⁵

Autorem textu je pravděpodobně **František Xaver Bohuslav Petera** (1798 – 1877).

¹³¹ „Kěž by zwlášť welebné duchowenstwo, které si řád jáhenstw j odswětiti dát nechce, nikdy se nedomnjwalo, že několikerým do roka pobjdnutjm k dobročinnosti, již hory doly za chudé překopalo!“
SLÁMA, F. J.: Zásluhy křesťanského náboženstw j o prozřetedlné zaopatřenj nuzných., *ČKD*, 1831/2, str. 230.

¹³² ZAHRADNJK, Vinc.: *Obraz dokonalého kněze.*, *ČKD*, 1833/1, str. 28-46, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=9007> (2015).

¹³³ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Různé podoby české trinitární teologie a pneumatologie 1800-2010: tvárnosti české katolické trojiční teologie a pneumatologie 1800-1989: komentovaná bibliografie 1800-2010*. 1. vyd. [Brno]: L. Marek, ©2011. 544 s. ISBN 978-80-87127-37-7. Str. 131 – 133.

¹³⁴ Augustin Bartoloměj Hille (1786 – 1865) – litoměřický biskup. Byl ve funkci 33 let. Mimo jiné založil biskupské gymnázium, ústav pro hluchoněmé, přivedl do diecéze nové ženské řehole. Byl všeobecně oblíben a byl považován za jeden ze symbolů litoměřické diecéze 19. století.

Srov. BARUS, Martin. Biskup Augustin Bartoloměj Hille – 150. výročí úmrtí. In: *Biskupství litoměřické*. [Online.] Cit. 2016. Dostupné z: <<http://www.dltm.cz/biskup-augustin-bartolomej-hille-150-vyroci-umrti>>.

¹³⁵ PETER, Fr.: *Co jest křesťanské vlastenectví?*, *ČKD*, 1847/2, str. 266-275, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=11455> (2015).

Petera byl katolický kněz, český vlastenec, archeolog, spolupracovník pražského Národního muzea.¹³⁶

Vlastenectví je láskou k vlasti. Člověka vážou k jeho otčině vzpomínky na mládí, rodiče, přátele a další prožitky. Rodná zem je drahá jeho srdci. Toto lnutí k zemi svých otců, tato národní hrdost se obyčejně považuje za vlastenectví.

Ale právě vlastenectví není věcí pocitu nebo okamžitého nadšení, kdy v náhlém hnutí myslí vroucně vzplaneme¹³⁷ a stejně tak rychle naše nadšení opadá. Pravé vlastenectví je ctnost. Ctnost předpokládá svobodu, je pevným předsevzetím, je pravou vůlí dostát svojí povinnosti přes všechny překážky. Je také mravním uspořádáním člověka, je jeho plným odevzdáním se Kristu a plnění Boží vůle. Vlastenec žije svědomitý a mravný život, dobře vykonává své povolání, je věrný a spravedlivý, je prospěšný svým spoluobčanům i své vlasti a ctí zákony své země a plní své občanské povinnosti.¹³⁸ Podporuje obecné blaho.¹³⁹

3.4 František Josef: Alojs Josef,... kníže arcibiskup pražský a t. d. pozdravuje všech věřících,... (1848)¹⁴⁰

Alois Josef svobodný pán Schrenk (1802 – 1849) byl pražským arcibiskupem v letech 1838 až 1849.

Pražský arcibiskup se obrací na věřící své diecéze. Píše o společenských změnách v Evropě a doufá, že tyto změny, řízené Boží prozřetelností, povedou k růstu společného blaha. I národům v rakouském císařství vysvitla naděje. Císař Ferdinand se zřekl neomezené vlády a povolil svobodné zemské zřízení a lid budou hájit volení zástupci.

Lidu se otevřela svoboda, ale musí ji umět rozumně užívat. Ústavou bylo také občanům uděleno právo, aby se skrze své zástupce účastnili zákonodárné moci.¹⁴¹ Aby byly hájeny jejich zájmy spravedlivě, je potřeba při volbě dát hlas čestnému člověku. Povinností svobodného občana je také dodržování zákonů.

Důležitá je také rovnost obou národností. Je nutné dbát na zachování pokoje mezi Čechy a Němci a na jejich bratrské soužití.

¹³⁶ Srov. BAŠTECKÁ, Lydia. *Dokument české terénní archeologie na Jaroměřsku z r. 1858*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://www.smirice.eu/dokumenty/cesta.htm>>.

¹³⁷ „Nejwraucnější wlastenci stali se již nejednau zrádcowé wlasti.“

PETER, Fr.: *Co jest křesťanské wlastenectwí?, ČKD, 1847/2*, str. 268.

¹³⁸ „Při tom nenáwidí též to wěčné, často tak nesmyslné politizowání, mistrowání a náwržkowání. Wšecky ty politické a církewní buřiswěty drží za to, co jsau, - totiž za třeštíky.“

Tamtéž. Str. 274.

¹³⁹ „To je křesťanské wlastenectwí. Tak smýšlí a jedná wlastimil křesťanský!!!“

Tamtéž. Str. 275.

¹⁴⁰ JOSEF, František : *Alojs Josef,... kníže arcibiskup pražský a t. d. pozdravuje všech věřících,..., ČKD, 1848/I*, str. 10-21, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=11517> (2016).

¹⁴¹ „Což může býti utěšenějšího a důležitějšího, nežli jistota, že každý z Vás od této doby doufati může, že jeho žádosti a jeho potřeby u trůnu země pána spravedlivě uváženy budou.“

Tamtéž. Str. 13.

Přišla i svoboda slova – ovšem tuto svobodu je také nutné užívat s rozmyslem. Nesmí se zvrhnout v drzosti, v šíření lži a polopravd, používat k manipulacím lidu. Člověk musí více vážit přijaté informace a pečlivě je promýšlet.

Arcibiskup připomněl náboženskou svobodu a vyzval věřící k toleranci. Nemají také mít strach o katolickou víru, svoboda prospěje i katolické církvi. Arcibiskup se jen obával, aby náboženská svoboda nepřinesla ještě větší vlažnost ve víře. Vyzval proto věřící, aby ve víře neochabovali.

3.5 J. B.: Svoboda, Rovnost, Bratrství! (1849)¹⁴²

Tato tři slova vzbuzují v lidech krásné city. Přinesl však tato slova až rok 1848? Vždyť svoboda, rovnost a bratrství jsou nebeskými dary, které nám byly znovu přineseny Synem Božím. Ale čím vyšší dar, tím může být lákavější jeho zneužití. Mohou propukat vášně, mstivá zloba či zchytralá ctižádost.

Pravý význam těchto slov můžeme nalézt v učení katolické církve.

Svoboda člověka je osobní, křesťanská a občanská. Osobní svoboda je, že člověk byl stvořen k Božímu obrazu a to dává člověku jeho neporušitelnou důstojnost. Křesťanská svoboda je svobodou náboženskou, člověk si může svobodně zvolit cestu hříchu nebo cestu k Bohu. Cesta hříchu člověka svobody zbavuje a cesta k Bohu člověka osvobozuje a vede ho k poznání, že čím mravněji žije, tím je svobodnější. Občanská svoboda je svobodou člověka jako tvora společenského. Po roce 1848 nastoupila konstituční vláda, která dává občanům možnost dohlížet a ovlivňovat věci veřejné. Autor upřednostňuje z křesťanského hlediska vládu jediného panovníka.¹⁴³ Pravá občanská svoboda však může vyrůst pouze ze svobody vnitřní, ze svobody náboženské, pod mravním vedením.

Rovnost hlásají demokraté, ať již v dobrém nebo ve zlém. V čem jsou největší nerovnosti? Především v majetku, v rozdílu mezi boháčem a chudým. Rozdíl je v pořádku a je podle vůle Boží a nelze jej nikdy plně odstranit. Ale velikost tohoto rozdílu, ona velká propast, je špatná a zaviněná lidmi. Další nerovnost je, že každý člověk je obdařen jinými vlohami a dary. Tuto nerovnost nejde též zcela vyhladit. Nerovnost je i v tom, že nemůžeme všichni vládnout, protože pak by nikdo neposlouchal.

Rovnost může a má být pro všechny před občanským zákonem.

Máme-li osobní svobodu a občanskou rovnost, nastupuje bratrství. Občané se mají milovat navzájem jako členové jedné rodiny a to nejen v mezích státu nebo národnosti.

¹⁴² J. B.: Svoboda, Rovnost, Bratrství!, *ČKD, 1849/1*, str. 51-63, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=11929> (2015).

¹⁴³ „Pojmu křesťanskému nejbližše dopadá vláda, ve kteréž nejvyšší moc soustřeďuje se a představuje osobou posvátnou vladaře jediného, k. p. císaře, krále.“

Tamtéž. Str. 56.

„Kristus, vtělený Syn Boží, spasil všechny, bez rozdílu národností, stavů a pohlaví, všickni jsme jeho bratři dle povahy lidské, všickni máme nádeji dědictví nebeského. Každý jest obrazem Božím, každý má duši, za předrahou cenu krve Kristovy vykoupenou.“¹⁴⁴

3.6 *Dlužno-li duchovnímu pastýři také o pozemské dobré jednotlivých lidí veškerého obecnstva pečovati? A kterak to lze jest duchovnímu pastýři? (1849)*¹⁴⁵

Autor si klade otázku, zda se má kněz zaobírat světskými záležitostmi a dbát také o časné blaho člověka, nebo se starat jen o spásu jeho duše. Je to důležitá otázka, zejména v době, kdy se mění společenské poměry a lidé mají více svobody. Lidé už dnes mohou ovlivnit nové zemské zřízení, aby vedlo k větší dokonalosti a k všeobecnému blahu časnému i věčnému.

Duchovní se musí starat i o pozemské blaho svých oveček. Tělo je spojeno s duší a tělesné blaho má vliv na blaho duše. Bídny stav těla oslabuje duši a bývá překážkou ctností. Stává se, že chudoba vede ke lžím, krádežím, podvodům a jiným pochybením. Duchovní pastýř se má snažit odstranit příčinu zlého, aby mohl lépe vést člověka ke spáse. Kristův příklad mu ukládá tuto povinnost.

Jakým způsobem má duchovní jednat? Především musí dávat ostatním vzor svým ctnostným životem, láskou k Bohu a lidem, příkladným plněním kněžských povinností, ochotou pomáhat, úctou k zákonům a láskou k vlasti. Jeho pastýřský úřad mu již sám, jelikož je ustaven Bohem, dává svou důstojností velkou příležitost k jednání. Bude-li kněz pečovat i o časná dobra svých svěřenců, získá si jejich důvěru a lásku a oni ho budou rádi následovat. Kněz by měl důkladně poznat své ovečky, jejich povahu a trápení. Měl by mít dobré vztahy s představiteli státu, s úředníky. S jejich pomocí může mnohé ovlivnit, aniž by se vměšoval, či se pokoušel nahrazovat jejich povinnosti. Dále veřejně vyučuje a káže Kristovo evangelium, vysvětluje poměr křesťanských povinností k časnému blahu, a jak každý jednatel může přispět k obecnému dobru. Důležité je pracovat s mládeží a vkládat jim do srdcí pravé hodnoty, kněz tak vychovává a šlechtí budoucí generace. S člověkem může duchovní velmi dobře pracovat u zpovědi, kdy se snaží přivést hříšníky na správnou

¹⁴⁴ Tamtéž. Str. 62-63.

¹⁴⁵ Dlužno-li duchovnímu pastýři také o pozemské dobré jednotlivých lidí veškerého obecnstva pečovati? A kterak to lze jest duchovnímu pastýři?, *ČKD, 1849/4*, str. 59-73, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12036> (2015).

cestu. Ale i v běžném hovoru může poskytnout radu, potěšit v zármutku, zažehnat spory a ovlivnit lidská srdce, přirozeně je přivést k lepšímu poznání a jednání.¹⁴⁶

Kněz musí zachovávat pastýřskou obezřetnost a určité meze. Nemůže prosazovat časné blaho natolik horlivě, že by mohl uškodit dobré věci nebo zanedbat péči o věci duchovní, péči o spásu duší.

3.7 Hlasy reform se dovolávající (1849)¹⁴⁷

Autor píše o reformních požadavcích štyrských kněží, kde tito mimo jiné navrhují, aby všichni zemřelí byli řádně pohřbeni knězem bez poplatků. Tak by podle nich alespoň ve smrti zmizel rozdíl mezi boháčem a chudým. Chtějí následně zrušit všechny platby za kněžské úkony (taxa štoly) a kněze zabezpečit z jiných zdrojů. Neboť tyto poplatky snižují autoritu kněžství a nejsvětější věci jsou vystavovány potupě. Poplatky jsou nedůstojné pro církev, která je služebnicí a vyslancem Kristovým.

3.8 Pauperismus - Proletariat - Socialismus – Kommunismus (1849)¹⁴⁸

Autorem článku¹⁴⁹ je **Jan Valerián Jirsík** (1798 – 1883) – katolický kněz, vlastenec, redaktor *ČKD*, českobudějovický biskup (1851 – 1883), teolog, spisovatel (např. *Populární dogmatika pro lid*). „Získal si velké zásluhy na poli školství, charity, sociální nauky a praxe církve.“¹⁵⁰

Na začátku autor uvádí, že svoboda a láska k bližnímu jsou dva hlavní základy lidského blaha a společenského života. Když se Evropa stala křesťanskou, přijala ochotně tento dvojitý zákon. Bohatý byl štědrý, byly ústavy pro chudé, nemocnice, domy vysloužilců a nemocných, sirotčince, kláštery s připravenými stoly pro chudé. Bohatí dokázali zabezpečit svou štedrostí chudinu a stát nemusel vynakládat žádné finance. Katolická církev na základě svobody a lásky pozvedla Evropu na nejvyšší stupeň dokonalosti.

¹⁴⁶ „Jda do polí na procházku dá se do řeči s rolníkem, a jakoby chtěl poučen býti, vyučuje zatím sám hospodáře lepšímu polnímu hospodaření a novým nálezům, kterýchž se z veřejných listů dočel.“
Tamtéž. Str. 69.

¹⁴⁷ Hlasy reform se dovolávající., *ČKD*, 1849/4, str. 73-95, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12037> (2015).

¹⁴⁸ Srov. Pauperismus - Proletariat - Socialismus - Kommunismus., *ČKD*, 1849/4, str. 38-51, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12034> (2015)

¹⁴⁹ Identifikaci autora článku jsme našli v knize profesora Pospíšila.

Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Různé podoby české trinitární teologie a pneumatologie 1800-2010: tvářnosti české katolické trojiční teologie a pneumatologie 1800-1989: komentovaná bibliografie 1800-2010*. Str. 178.

¹⁵⁰ Tamtéž. Str. 183.

Dnes však v Evropě mizí štěstí a blahobyt a rozléhá se nářek lidí. Lidský slovník byl obohacen o slova „*pauperismus*,¹⁵¹ *proletariát*,¹⁵² *socialismus* a *komunismus*“. Slované na vzniku těchto pojmů mají nejmenší podíl, o čem svědčí i to, že pro ně nemáme odpovídající česká slova.

Příčinou bídného stavu Evropy je opuštění zásad lásky a svobody. Zánik zákona lásky začal v 16. století. Protestantství škrtilo a rozptýlilo kněze, řeholníky a jeptišky, zmocnilo se církevních statků. Tak byly zrušeny veřejné a zdarma udělované služby křesťanské lásky a chudí tak přišli o své dědictví. To je první počátek pauperismu. V protestantských zemích musela být zavedena daň na chudé, a jak autor na příkladech různých států uvádí, tato daň nepomáhá, i když se její výběr a výdaje radikálně zvětšují. Z almužny se stala občanská povinnost a tak byla podkopána bratrská láska.¹⁵³ Obecná nouze a bída dosáhla takového stupně, že se celá lidská společnost nachází v nebezpečí. I do katolické Francie pronikl protestantský princip a zplodil tam revoluci, církevní jmění bylo znárodněno a řeholníci vyhnáni. Zabavené jmění nebylo vynaloženo k prospěchu chudých, chudoba se naopak rozšířila. Svět směřuje k všeobecnému pauperismu a za ním nás zachvátí komunismus. Jedině katolická láska nás může zachránit.

Bylo však těžce hřešeno proti této lásce. Boháč považuje dělníka za pouhý nástroj, neváhá k práci zneužívat i útlé děti. Nutí lidi pracovat jako stroje a dělník ztrácí zdraví, sílu a otupuje se jeho morálka, chátrá nejen jeho tělo, ale i duše. Když už dělník není schopen pracovat, vyhodí ho na ulici a ponechají osudu. Prostému lidu je odjímana víra v Boha, šíří se socialistické myšlenky založené jen na materiálním uspokojení.¹⁵⁴

Proti svobodě také hřešili mocní tohoto světa. Uvrhli národy do otroctví a utiskovali i církve. Mnozí dnes učí lidi, že svoboda je bezuzdnost a neuznávání autorit. Dělník už nechce pracovat, je nedbalý, líný a oddává se prostopášnostem, podkopává svoje zdraví. Zneužívá svobody a je břemenem veřejné dobročinnosti a nechává se živit. Chce pohodlný

¹⁵¹ Pauperismus = „chudoba davů, nouze vládnoucí v celé zemi nebo v celém kraji a vyplynulá z nedostatku práce tak, že část pracovního lidu odkázána jest na veřejnou nebo soukromou dobročinnost, kdežto část druhá sotva že vyživí se svojí mzdou. Vyskytuje se pak zejm. v krajích průmyslových s hustým obyvatelstvem.“
Ottův slovník naučný. Devatenáctý díl. Praha: J. Otto, 1902. 1051 s. Str. 341–342.

¹⁵² Proletář = „z lat., slove příslušník tříd nemajetných, odkázaných toliko na denní mzdu, častěji značí p. člověka práci nevalně vyhledávajícího, nemajetného, žijícího ze dne na den neb dokonce na útraty jiných. – Odtud také proletariát, t. j. soubor nižších tříd dělnických a chudých, pracujících i nepracujících. Rozmnožení proletariátu jest jednou ze značných vad našich poměrů společenských a jest úkolem národohospodářství jemu čeliti.“

Ottův slovník naučný. Dvacátý díl. Praha: J. Otto, 1903. 1087 s. Str. 762.

¹⁵³ „Outřpnost v srdci boháčovu a vděčnost v srdci chudása byla udusena a první zárodek k rozmiškám mezi boháčem a chudým byl položen.“

Pauperismus - Proletariat - Socialismus - Kommunismus., *ČKD, 1849/4*. Str. 41.

¹⁵⁴ „Avšak osení toto i pro vás dozrává; rozsivali jste vítr, bouři nyní klidíte; lásky jste nedbali, lásky nedocházíte.“

Tamtéž. Str. 43.

život a uspokojuje své tělesné žádosti, které ho stojí celý výdělek. Čím méně má, tím více chce, je nešťastný, sní o lepší budoucnosti, které chce dosáhnout i za použití násilí.¹⁵⁵ To je proletariát.

Byly zašlapány křesťanské hodnoty - svoboda a láska. A změnit se to nedá jednoduše a naráz. Bude potřeba dlouhého času a trpělivosti k nápravě. Jedině katolické křesťanství a jeho zásady lásky a svobody jsou schopné napravit společnost.

Tvrzení, že lékem pro společnost může být socialismus, je jen zneužití jednoho křesťanského ideálu.¹⁵⁶ Socialismu schází duchovní a morální základ, domnívá se, že pouhým uspokojením materiálních potřeb učiní šťastným člověka i společnost. Komunismus je výhonkem a následkem socialismu. Komunismus chce rozdělit majetek rovným dílem mezi všechny, nebo jej celý znárodnit. To by však vedlo jen k lidské zahálce, k prostopášnému životu a k následné všeobecné chudobě. Dále by byla utištěna veškerá osobní svoboda. „Komunismus je herezí lásky, socialismus herezí svobody.“¹⁵⁷ Oba bludy mohou přinést Evropě jen zmatky, anarchii a krveprolití.

Jak udělat bohatého i chudého, pána i dělníka dobrým a svědomitým? Svědomí a dobré mravy nemohou být bez víry a křesťanského náboženství, které je plně obsaženo jen v katolictví. Katolictví musíme udělat základem společenského a státního zřízení, chceme-li svět napravit. Jen křesťanství živé a žité dá lidem znovu poznat, že bratrství, křesťanská láska a svoboda nejsou jen prázdná slova, ale že člověk na sebe musí vzít odpovědnost za druhého a naučit se pro bližního obětovat.¹⁵⁸

3.9 Vrchnost a poddanost (1850)¹⁵⁹

V úvodu autor píše, že lidské společenství musí být řízeno zákony a dokládá to i příklady z přírody – jednotlivé se podřizuje a spolupracuje na větším prospěchu celku. Stvořitel chtěl, aby se člověk obdařený rozumem a svobodnou vůlí podřídil zákonu pro zajištění pořádku ve společenství, pro větší blaho celku a lidstvo má proto ve shodě jednat tak, jako by všichni byli jeden člověk.

¹⁵⁵ „Ti, kteří chtějí změnu společenských poměrů, ubohý lid chytře využívají. Oni mu praví: „Boháč je lenoch, živící se potem a mozoly tvými; je tyran, kterýž nemilosrdně s tebou nakládá, a u něhož se spravedlnosti a milosrdenství nedovoláš, a protož pomoz si sám k spravedlnosti!“
Tamtéž. Str. 45.

¹⁵⁶ „Vzali toliko skořepku, jádro jim scházelo, a protož z myšlenky té nevyrostla a nevyroste na věky žádná utěšená bylina.“

Pauperismus - Proletariat - Socialismus - Kommunismus., *ČKD, 1849/4*. Str. 46.

¹⁵⁷ Tamtéž. Str. 48.

¹⁵⁸ Srov. tamtéž. Str. 38-51.

¹⁵⁹ Vrchnost a poddanost., *ČKD, 1850/1*, str. 35-47, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13531> (2015).

Boží zjevení nás také učí, že máme být služebníky vrchnosti, protože vrchnost je dána od Boha (srov. *Ř* 13,1), dále že máme dávat císaři, co je císařovo (srov. *Mt* 22,21). Autor nám dává za příklad také jednání Ježíše Krista, který se bez odporu nechal zatknout a zatčen byl na základě příkazu vrchnosti. Opírá se i o další biblické výroky, například slova apoštola Pavla o poslušnosti vládcům (srov. *Tt* 3,1; *Ef* 6,5-6), slova Petrova o podřízení se každému lidskému zřízení (instituci) a o právu vládců trestat a odměňovat (srov. *I P* 2,13-14).

Bůh řídí svět také zprostředkovaně pomocí lidí a dává panovníkům účast na své moci. Vládcové jsou nástroje Boží prozřetelnosti. Důležitá věc je, jací lidé vládnou nad ostatními, ať už přišli ke své moci pomocí moudrosti, volby, dědictvím nebo násilím, ať je jejich moc neomezená či omezená – kdyby Bůh nechtěl, nestali by se mocnými. „Skrze mne kralují králové a vydávají spravedlivá nařízení vládcí, skrze mne velí velitelé a všichni urození soudí spravedlivě“ (*Př* 8,15-16). Vládcové si mají vždy uvědomovat, od koho jim byla dána moc a velebit Boha za jeho milost.

Máme poslouchat své vládce, ať už je zřízení jakékoliv (království, republika). Král, který má na paměti obecné blaho, ospravedlňuje monarchii, spravedlivá šlechta aristokracii a dobrý lid demokracii. Zřízení může být různé, ale mravní pravidlo poslušnosti musí platit vždy, a jak říká Petr poslušnosti pánům nejen dobrým, ale i zlým (srov. *I P* 2,18). Katolická církev nikdy neprohlásila, která konkrétní státní forma je nejlepší. Vždy však zdůrazňovala, že vladaři jsou odpovědni svému lidu a také Bohu, kterému budou skládat účty své vlády, a On je bude soudit. Autor upozorňuje, že katolická církev při korunovaci panovníkovi připomíná, že čím větší Boží milost obdržel, tím menší Boží milosrdenství smí očekávat, pokud své moci zneužije.

Lidská společnost pro udržení pořádku a obecného dobra zavedla právní systém, který dává vládě moc trestat přestupky proti přijatým zákonům. Trestat může jen vláda, nikdo jiný a trest je nutné přijmout, aby nebyly ohroženy základy obecného blaha. Žádný zákon však nezajistí úplný pořádek a poctivý člověk proto sám svobodně podporuje obecné dobro za pomoci svého svědomí a lásky. Vláda ale může vydat i zákon špatný, nebo ne zcela dobrý. Má se mu člověk podřídit? Zde se autor odvolává na Tomáše Akvinského, který říká, že spravedlivé zákony zavazují ve svědomí, protože jsou skrze vládce dány lidu Bohem a směřují k vyššímu obecnému blahu. Nespravedlivé zákony jsou buď proti lidskému blahu, nebo přímo proti Bohu. Zákony proti lidskému blahu nás nezavazují ve svědomí, ale je třeba zvážit, zda jejich nedodržení nepovede k většímu zlu a k ohrožení společného dobra. Zákony proti Bohu člověk dodržovat nemůže. Světská moc a poslušnost vůči ní není tedy neomezená.

3.10 *Něco o kommunismu (1850)*¹⁶⁰

Myšlenka společného vlastnictví statků, kterou propagují komunisté, není ničím novým. Mezi prvními příklady nalézáme Pythagorejce nebo Platonovu myšlenku společenství statků jako jeden z hlavních základů jeho ideálního státu. Josef Flavius nás informuje o esejcích v Palestině, kteří vše odevzdávali do společné pokladny. Svědectví máme také o prvotní křesťanské církvi, která má pokračování v různých mnišských a řeholních společnostech. Objevovaly se myšlenky, že bohatství se nesrovnává s ideou apoštolského života. Máme příklady od slibu chudoby Františka z Assisi až k různým herezím (Fra Dolcino, adamité za husitských válek, selské války za reformace, novokřtěnci). Autor líčí selské bouře provázené násilím¹⁶¹ a neslavný konec jejich vůdce Tomáše Münzera. Popisuje osudy a války novokřtěnců, včetně jejich „komunistických“ praktik: hrůzovláda, společný majetek, mnohoženství, popravy a pronásledování katolíků.

Autor kritizuje současné komunisty zejména za to, že chtějí zcela potlačit náboženství, „osvobodit“ člověka od všech náboženství.¹⁶² Důrazně varuje před zaváděním komunistických praktik, které povedou jen k rozvratu rodiny a celé společnosti.

3.11 *J. E. K.: O pauperismu či chudinství (1851)*¹⁶³

Autor krátce představuje německý článek z roku 1838 o chudinství v Evropě, inspirovaný francouzskou knihou *Economie politique chrelienne en France et en Europe*. Ukazuje nám na konkrétních datech, že počet chudých roste nejrychleji v zemích, kde se nejvíce rozvíjí průmysl. Například v průmyslové Anglii musí království vynakládat více než 6. díl svých příjmu na zaopatření chudých (ústavy chudých se podporují veřejnou daní). V knize jsou také uváděny důkazy, že lidé se rozmnožují mnohem více, než kolik přibývá počet pracovních míst.

Z těchto dat autor vyvozuje, že nejbezpečnější obživa pro člověka je obdělávání půdy, řemeslo a zaměstnání v průmyslu jsou prací více nejistou. Prací v továrně si člověk vydělá tak málo, že nemůže odložit nic na horší časy. V případě pohromy mu nezbyvá nic jiného

¹⁶⁰ Něco o kommunismu., *ČKD, 1850/4*, str. 67-90, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13629> (2015).

¹⁶¹ „Tuť více hovadům než lidem podobni tak mrzkých a ohavných zločinů se dopouštěli, že se netoliko každý nábožný, ale každý mravný člověk zhrozit musel.“

Něco o kommunismu., *ČKD, 1850/4*, str. 80.

¹⁶² „... ale zavírajíce hlasatelové kommunismu jednou rukou cestu za náboženstvím, ať jen druhou rychle po svých slovnících sahají a z nich významy: věrnost, pravdu, svědomí, přísahu, pokoj, bezpečnost, poslušnost, řád, vládu, právo, ctnost, nevinnost, milosrdenství a na sta jiných bez milosti vymažou.“

Tamtéž. Str. 88.

¹⁶³ J. E. K.: O pauperismu či chudinství., *ČKD, 1851/4*, str. 60-68, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13753> (2015).

než žebrot nebo jít do ústavu pro chudé. Naproti tomu i malý kousek půdy zajistí rolníkovi každoroční obživu. Ve městech roste počet chudých mnohem rychleji než na vesnici. Vesnice se o své chudé dokáže lépe postarat, protože jich není mnoho.

Duchovní správce by měl podle autora doporučovat lidem rolnickou práci, učit je aby měli tuto práci ve vážnosti a i když je to práce namáhavá, aby ji člověk vykonával s radostí a neodcházel za „lehčí“ prací do města.

Duchovní správce je otcem chudých a má žádat, aby chudina byla zaopatřena. Průmyslníci sice přispívají na chudé, ale málo – mnohem více chudých „vyrobějí“. Nestarají se o nemocné, staré dělníky – zbavují se jich. Autor je přesvědčen, že bohatí nepřispívají tolik, kolik lidských sil spotřebovali k nastřádání svého majetku a kolik „vyrobili“ žebráků. Duchovní správce má ze všech sil přesvědčovat bohaté, aby dávali více na chudé.

Jelikož se lidé rozmnožují více, než přibývá pracovních míst, nebude nikdy možné zcela vymístit chudobu. Vždy budou existovat lidé, kteří potřebují pomoc druhých a kteří takto mají v druhých probouzet lásku k bližnímu, vzájemný soucit i vděčnost. Pravý kněz tedy ví, že chudí budou vždy, je však jeho povinností dbát, aby co nejméně rostl jejich počet.¹⁶⁴ Kněz má pečovat o jejich mravný a ctnostný život a dávat jim naději a důvěru v Boha.

Nárůst obyvatelstva a nedostatek práce a půdy má vliv na růst chudoby. Dříve bylo možné osídlit neobsazené kraje – těchto míst ubývá a zejména ubývá chuti stěhovat se jinam. Autor říká, že církve praktikující celibát duchovních osob a řeholníků, přispívá takto pozitivně k nižší lidnatosti. A osoby žijící v celibátu nemají vlastní rodinu a jsou tak ze svých příjmů schopni podporovat rodiny cizí. Církve pomáhá i ve svém důrazu na mravnost a zachovávání manželské věrnosti.

Církve je matkou chudých, služebníci církve jsou otcové chudých. Církve dokáže účinně bojovat s chudobou a je „dobrodinkyní světa“.

3.12 Jan Valerian: *Jan Valerian z Božího milosrdenství a z milosti apoštolské stolice biskup Česko-Budějovický (1852)*¹⁶⁵

Jedná se o přepis prvního pastýřského listu Jana Valeriána Jirsíka po jeho ustanovení českobudějovickým biskupem. ČKD tento list uveřejnil také proto, že před odchodem do českobudějovické diecéze byl J. V. Jirsík 4 roky redaktorem tohoto časopisu. Poprvé

¹⁶⁴ „Chudých nemůžeme zbýti, ale hleďme, aby jich nad míru nebylo, a aby se bez žebroty užívali. A to zajisté jest možné a nemá jinak mezi křesťany býti.“

J. E. K.: O pauperismu či chudinství., ČKD, 1851/4, str. 66.

¹⁶⁵ VALERIAN, Jan: Jan Valerian z Božího milosrdenství a z milosti apoštolské stolice biskup Česko-Budějovický,..., ČKD, 1852/1, str. 3-24, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13779> (2015).

nový biskup promlouvá k věřícím své diecéze¹⁶⁶ a vyzývá je k pravé a pevné víře, k jednotě a vzájemné lásce.

Dotýká se také sociálních a politických otázek. Proti prikázání lásky se prohřešuje chudý i bohatý. Bohatý tím, že chudého považuje jen za nástroj, který mu slouží k rozmnožení jeho bohatství, že dbá jen o své pohodlí a nemá na zřeteli vyšší obecné blaho, že nechce obětovat nic ve prospěch chudých bratří. Připravuje tak chudé o jejich víru, když jsou opuštěni. Prohřešuje se nařizováním práce o nedělích a svátcích. Chudý hřeší svou závistí, nechutí k práci, zanedbáváním své rodiny, když nedbale a pro svou rozkoš utrácí mzdu. Jen vzájemná láska a pochopení může pomoci.¹⁶⁷

Zmiňuje se též o vzájemném soužití Čechů a Němců – „před Bohem a jeho svatou církví není rozdílu mezi Čechem a Němcem“.¹⁶⁸ Biskup znovu vyzývá k vzájemné lásce a úctě, k lásce ke svému národu a k respektu a lásce k druhému národu.

Stát je velká rodina, společenství lidí, kteří jsou spojeni k rozmnožení obecného blaha a k ochraně svých práv a povinností. Jirsík uznává potřebu vrchnosti (dle Božího zjevení), která má dbát na dodržování zákonů. Je nutné dodržovat zákony, podřídit se vládě a v případě ohrožení bránit stát s nasazením vlastního života. Vláda je ustanovena Bohem a má vykonávat své poslání spravedlivě, hájit právo a rozmnožovat blaho země. Ale není to jen úkol vlády, ale všech občanů státu.

Biskup zmiňuje, že se šíří myšlenky na zrušení soukromého majetku a tyto snahy odsuzuje.¹⁶⁹ Obhajuje právo člověka na soukromý majetek. Ale člověk nemá soukromý majetek jen pro své potřeby.¹⁷⁰ Měl by pamatovat na své bližní a pomáhat jim v nouzi, pomáhat jim z lásky k Spasiteli.

¹⁶⁶ „Protož činím také tento list k vám, milované ovečky moje, [...] Slyšte tedy ochotně a pochopným srdcem, jesti to první řeč nového biskupa vašeho.“

VALERIAN, Jan: Jan Valerian z Božího milosrdenství a z milosti apoštolské stolice biskup Česko-Budějovický,..., *ČKD, 1852/1*. Str. 4.

¹⁶⁷ „Ó kýchby tedy svatý oheň této lásky vás všechny, milované ovečky moje, zachytil!“
Tamtéž. Str. 12.

¹⁶⁸ Tamtéž. Str. 13.

¹⁶⁹ „Kdyby se tato smyšlenka v obecné smejšlení a snažení vedrala, ach pak veta po blahobytu a dobrém řádu na zemi, všecken život společenský i rodinný by se rozviklal, rozpadl, vzal by za své, a bída a chudoba a nouze rozhostily by se mezi námi.“

Tamtéž. Str. 16.

¹⁷⁰ „Zhřešil by, kdyby všecky užitky, ze svého jmění vyplývající, jenom výhradně ke svým potřebám, kratochvilím a rozkošem obracel.“

Tamtéž. Str. 18.

3.13 Josef Lampa: *Církev a pauperismus* (1861)¹⁷¹

V úvodu **Josef Lampa**¹⁷² píše, že znakem doby je materialismus, pachtění se po zisku a pozemských rozkoších. Vše se podřizuje touze po materiálních statcích a hromadění kapitálu, průmysl roste závratným tempem a pracovat se musí i o svátcích, ve dne i v noci.

Ale místo rostoucího blahobytu pro všechny, rozmáhá se čím dál více tíživá chudoba, pauperismus, postihující široké masy lidu. Proč? Materialismus je zjevné odpadnutí od Boha, lidé se vzdávají pomoci Boží. Katolické církvi se vyčítá, že je proti rozvoji průmyslu a proti pokroku při budování pozemského blahobytu. A proto prý jen v protestantských zemích je pokrok umožněn, kvete průmysl, obchod a věda a roste blahobyt. Katolické státy naopak upadají. Ale statistická čísla mluví jinak: nejvíce chudých je v Anglii, Belgii, Švýcarsku – tedy v zemích s nejrozvinutějším průmyslem.

V katolické církvi žije stále touha po nebeském království, která nedovoluje podlehnout duchu panujícího materialismu. Věřící se mají starat o své tělesné potřeby a rozmnožování svých statků, ale nesmí jim zcela propadnout a vzdát se vyššího cíle – dosažení spásy.

Autor nám chce v dalším textu ukázat, že katolická církev se stará o pravý blahobyt věřících a že dokáže zmírňovat chudobu a z ní plynoucí pauperismus. Státy a vlády se snaží různými prostředky zabránit růstu chudoby, ale to se jim nedaří.¹⁷³ Bez základů se nedá stavět - základem je církev a její poselství. Tvrdí se, že hlavní příčiny pauperismu jsou: velká hustota obyvatel, nedostatek práce, malé výdělky, lenost a špatné využití času. Nápravu tak mnozí hledají v dalším rozvoji průmyslu, vytvářením pracovních míst, lepším využitím času. Překáží jim katolická církev a jí ustanovené svátky, pobožnosti, procesí a mše svatá. Pro ně je to maření času, který by se dal využít pro práci a zvýšení zisku. Je to opravdu tak? Vždyť pracující člověk s radostí vítá odpočinek, posilní se tělesně i duševně a je potom lépe připraven na další práci (s obnovenou chutí, silou a Božím požehnáním). Rozvoj průmyslu rozšiřování chudoby také nebrání. Jen se veškeré bohatství soustřeďuje v rukou jednotlivců a velké masy lidu padají do otrocké závislosti a jsou uvrhovány do těžké bídy.¹⁷⁴ Chtějí to řešit zákazem žebroty, zřizováním ústavů pro chudé a odváděním daně na chudé. Tím odtrhují bohaté od chudých, nedávají příležitost k milosrdenství. Ústavy

¹⁷¹ LAMPA, Josef: *Církev a pauperismus.*, ČKD, 1861/3, str. 161-181, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12122> (2015).

¹⁷² K Josefu Lampovi se nám nepodařilo dohledat žádná životopisná data.

¹⁷³ „Přebídný stav jisté třídy člověčenstva jest opravdivým postrachem národů a věští smutnou budoucnost. I ač rozličných prostředků užíváno a silami obrovskými bojováno proti záhubnému stavu tomuto, nezdá se předce, že by platny byly snahy ty.“

Tamtéž. Str. 166.

¹⁷⁴ „Ano chudoba a nouze v Anglicku v také míře rozšířena jest, že tam nejen sedmý díl celého obyvatelstva v chudobu uvržen, ale i nemalá část chudého lidu hladem umírá.“

Tamtéž. Str. 169.

přijímají jen vybrané a mnoho dalších potřebných je opomenuto. Všechny tyto snahy jsou marné, pokud vynaložené úsilí nebude prodchnuto milosrdenstvím a křesťanskou láskou.

Církev se už od svých počátků starala o chudé, opatrovala vdovy a sirotky, pečovala o nemocné a činí tak po celou dobu svého trvání.¹⁷⁵ Věřouka církve směřuje k sblížení boháče a chudého.¹⁷⁶ Proti bídě stojí křesťanská morálka, jejímž středem je láska k Bohu a láska k bližnímu.

Dále: lenost je jedním z hlavních hříchů. Církev posvěcuje práci a vyhlašuje ji za svatou povinnost. Velmi důležité je křesťanské manželství ve své jednotě a nerozlučitelnosti – je základem rodinného blahobytu. Církev nedokáže odstranit chudobu, ale dokáže účinně bojovat proti pauperismu.¹⁷⁷

3.14 J. H.: *Slovo o svobodě* (1862)¹⁷⁸

Autor článku vychází ze spisů biskupa Kettelera.¹⁷⁹ V každém společenství se projevují dvě tendence společného života. První je spojovat lidi dohromady v jednotu a druhá, která ctí individualitu, rozmanitost a rozdílnost jednotlivce. Zdravé společenství funguje ve vyváženosti obou tendencí a to na úrovni společenství malých i na úrovni státu. Nejlepším příkladem takového společenství je svatá katolická církev. Zde vidíme člověka s jeho různými vlohami, individualitou, který se dokáže vyvíjet až k vysoké mravní a duchovní dokonalosti. Potom je tu svatý svazek, který převyšuje každé lidské myšlení, jenž spojuje všechny části církve v jedno tělo a navazuje věčný vztah s Bohem.

Je vždy nutné mít na mysli harmonické propojení obou částí. Také stát má mít toto na mysli – bude tím dokonalejší, čím více bude zachována důstojnost jednotlivců a čím bude pevnější spojení jednotlivců. Nepřítelem těchto snah je sobectví. Jestliže nebudou jednotlivci dostatečně dbát na důstojnost a mravnost, nemůže být ani stát, složený z těchto

¹⁷⁵ „Církev se neustále co laskavou matkou chudiny prokazovala.“

LAMPA, Josef: *Církev a pauperismus*, ČKD, 1861/3. Str. 173.

¹⁷⁶ „... že před očima Božíma v říši Kristově všickni bratří jsme; že nestává rozdílu žádného mezi boháčem a chudým; a pokládá majícímu za svatou povinnost smilovati se nad chudým; ano klade plnění „skutkův milosrdenství“ za podmínku k dosažení života věčného.“

Tamtéž. Str. 175.

¹⁷⁷ „Chudobu sice nezapudíme; neb „chudé máte vždycky s sebou“ pravý božský spasitel náš, leč pauperismu rozmahajícímu se přítrž učiniti, toho by dovedla církev svrchu uvedenými prostředky svými; a čeho nedokáže stát sebe bohatěji nadanými, rozsáhlými ústavy, toho dokázati může církev, učíc zároveň chudása pokoře, oddannosti do vůle Boží a bohabojnosti; boháče pak právě lásce k bližnímu a to hlavně z lásky k Bohu.“

Tamtéž. Str. 181.

¹⁷⁸ J. H.: *Slovo o svobodě*, ČKD, 1862/4, str. 294-302, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12345> (2015).

¹⁷⁹ Wilhelm Emmanuel von Ketteler (1811 – 1877) – mohučský biskup, vstoupil do historie jako iniciátor křesťanské katolické sociální politiky.

Srov. GLOMBIK, Manfred. Biskup Ketteler – průkopník spravedlivé společnosti. In: *Teologické texty*, 2013/2. [Online]. Cit. 2016. Překlad: Miloš Voplakal. Dostupné z: <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2013-2/Biskup-Ketteler-prukopnik-spravedlive-spolecnosti.html>>.

jednotlivců zdravý. Proto je nejlepší volbou křesťanský stát, založený na křesťanských hodnotách, který dokáže uchránit od mravního úpadku.¹⁸⁰

Důstojnost člověka závisí především na svobodě. Důstojnost má svůj pravý základ v mravní svobodě. Nevyhnutelnou podmínkou zdravého státu a společenství je společenská svoboda (politická a sociální). To znamená, že člověk v osobním, politickém a sociálním životě užívá co největší samostatnosti, aby se o sebe postaral, ale vždy tak, aniž by narušoval práva druhého. Také proto nazýváme společenskou a politickou svobodu samosprávou. Ovšem pravá a pravdivá samospráva se nemůže omezit jen na osobní záležitosti jednotlivce, ale musí obsáhnout všechny společenské poměry života. Člověk by sám nepřežil, je odkázán na druhé svou přirozeností, je tvorem sociálním a společenským. Člověk je od narození po celý život formován a ovlivňován společností. Ve společnosti má však mít právo užívat samosprávy a starat se v rámci svých možností o sebe, rodinu a obec – v tom je politická i sociální svoboda. Kde není svoboda společenská, tam není svoboda vůbec. Politická a sociální svoboda má nesmírnou cenu, dokáže formovat pozitivně veřejný život, je školou zdravých náhledů na život a posiluje stát i jednotlivce v jeho důstojnosti.

Je třeba připomenout, že právo samosprávy nemůže být neomezené, ale je spojeno také s povinnostmi omezovat sebe sama s ohledem na práva svých bližních. To je pravá svoboda, ve které se stáváme spolupracovníkem Boha a pomáháme utvořit světový řád podle Boží vůle. K této pravé svobodě vychovává Kristova církev.

Kde převládne sobectví a každý si hledí jen svých zájmů, tam je narušena harmonie společenství i vztah k Bohu.¹⁸¹ Kde není společenská svoboda založená na mravní svobodě, vládne křivda, útisk a násilí a vše se může zvrhnout v revoluci nebo ve vládu absolutistickou. Stát si nemůže nárokovat neomezenou moc a zneužívat ji. Autorita a svoboda se musí vzájemně podporovat, nemůže být proti sobě.

Vláda stojí na třech pilířích. První je péče o spravedlnost: ochrana práv každého a spravedlivé a jednoduché zákonodárství. Druhý je podpora rozvoje, stát má pomáhat a podporovat materiální i duchovní růst obyvatelstva. Třetím pilířem je uspořádání a ochrana mezinárodních práv, založených na zásadách spravedlnosti a lásky.

¹⁸⁰ „Vznešenou důstojnost, kterou křesťanství lidem udílí, poskytuje též křesťanskému státu nevyrovnatelnou převahu nad každým nekřesťanským národem; byť i sebe menší paprsky nebeského světla křesťanství v srdce lidu vnikaly, jsou s to, uchrániti jej od mravního úpadku pohanstva.“

J. H.: Slovo o svobodě., *ČKD, 1862/4*. Str. 295-296.

¹⁸¹ „Tam se onen oblažující, harmonický poměr společnosti lidské boří, a vášeň jako záhubný plamen vše vůkol sebe zžírá a maří.“

Tamtéž. Str. 298.

3.15 Antonín Skočdopole: *O kterých předmětech má duchovní správce častěji jednati ve svých kázáních podle nynějších časových poměrův? (1 - 2) (1863)*¹⁸²

Antonín Skočdopole (1828 – 1919) – katolický kněz, profesor pastorální teologie a katechetiky v Českých Budějovicích, teolog, spisovatel a vlastenec.¹⁸³

Duchovní má mít ve svých promluvách vždy na zřeteli hlavní účel: čest Boží a spásu duší. Kazatel musí zvěstovat a vykládat celé učení Pána Ježíše a napomínat lidi ke spořádanému životu podle tohoto učení.

Je ale potřeba přihlédnout také ke zvláštním poměrům a potřebám místa i doby, tak jak to dělávali už proroci a apoštolové v *Písmu svatém* a po nich i další významní církevní Otcové. Dokonale znali starosti i radosti lidu a svou řeč přizpůsobovali místním poměrům i době, majíce na zřeteli reálnou situaci těch, ke kterým promlouvali. To vše musí ovládat i dnešní kazatel, aby mohl úspěšně hlásat Boží království.

Dnešní doba bývá označována za velmi dobrou, za éru všeobecné vzdělanosti a pravého vědění, za dobu rozvoje věd, věk národního a politického uvědomění a to vše by mělo vést k zdárnému vývoji lidstva. Autor oceňuje tyto naděje a přeje lidem, aby se jejich očekávání naplnila, ale vidí i negativa v dosavadním rozvoji, se kterými se dnešní doba bude muset vyrovnat a také kazatel na ně musí reagovat. Cituje slova papeže (Pius IX.), který mimo nevědomosti, bezbožnosti, různých pověr, šíření neřestí a klamných učení vidí hlavní nebezpečí ve dvou sociálních bludech. První ze závisti a lakotnosti hlásá oloupení bohatých a majetnost považuje za zločin. Druhý chce z pýchy porušovat autoritu a nejsvětější práva. Papež vidí pýchu a žádostivost jako prameny všeho zlého. Lékem může být jen náboženství a život podle Boží pravdy.

Kazatel musí vykládat dogmatické pravdy a bránit víru, zaměřit se na poslední věci člověka, hřích a spásu. Ale jsou tu také sociální otázky. Je porušena autorita i dodržování práv. Nelidská vláda a otrocká závislost, ponížení národů, libovůle pánů, křivdy a násilí – to vše snižuje autoritu a hrozí nastolením bezvládní a ještě větší zvěle. Podle přirozenosti jsme stvořeni k jednomu cíli, ve své důstojnosti jsme si před Bohem rovni a autorita vládnoucích je jen propůjčena Bohem a oni jsou Bohu odpovědní. Církev, stát a rodina jsou prostředky,

¹⁸² SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: O kterých předmětech má duchovní správce častěji jednati ve svých kázáních podle nynějších časových poměrův?, *ČKD*, 1863/2, str. 81-104, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12521> (2015).

SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: O kterých předmětech má duchovní správce častěji jednati ve svých kázáních podle nynějších časových poměrův?, *ČKD*, 1863/3, str. 180-211, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12543> (2015).

¹⁸³ Srov. STATEČNÝ, Prof. Dr. Karel: Dr. Antonín Skočdopole, *ČKD*, 1919/1+2, str. 74-78, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6862> (2016).

skrze které Bůh řídí a spravuje lidstvo. Člověk je tvor společenský a pro správný život potřebuje autoritu i vědomí závislosti na druhých. Svobodu svědomí ani občanskou svobodu nelze zaměňovat s nekázní a svévolností. Naopak střídmost, moudrost, mravný život i vzdělání vedou k pochopení, že ke svobodě patří podřízení se autoritě. Žádostivost a touha po smyslných rozkoších vytváří propast mezi bohatým a chudým. Bohatí hromadí majetek závratným tempem a stejně rychle se šíří bída v širokých masách obyvatel.¹⁸⁴ Církev nabízí pomoc, ukazuje potřebu milosrdenství i trpělivosti a odkazuje na blízký konec vezdejšího života. V křesťanském poselství chudý nachází útěchu a bohatý se učí odpovědnosti a pomoci bližním. Mnozí namítají, že v reálném životě to chodí jinak, ale, kdo dokáže dát lepší radu, která by mohla pomoci? Rozděleme například pozemské statky na rovné díly – za čas na tom budeme úplně stejně.¹⁸⁵ Jen křesťanská láska naučí trpět a omezovat sama sebe, zabrání vstoupit nenávisti i závisti do duše člověka, naučí člověka odpovědnosti za sebe i za druhé. Nelze považovat jmění a požitky za jediný prostředek k dosažení lidské důstojnosti, v tom není pravá cena člověka, ani pravá cena vezdejšího života.¹⁸⁶ Pravá důstojnost je, že člověk je stvořen k obrazu Božímu a má jasný cíl, snahu připodobnit se už za pozemského života Pánu, aby došel k věčnému spojení s Bohem.¹⁸⁷ To by měl kazatel vždy připomínat, opíraje se o učení Ježíše Krista. Je potřeba mít na paměti, že každá řeč musí být důkladně promyšlená a nemá být jednostranná, nelze se přiklonit jen k chudým nebo jen k bohatým, pak by se mohl i dobře míněný proslov zvrhnout k vyvolávání zášti jedněch proti druhým.

3.16 Jan Turner: *Společnost statků v prvotní Církvi* (1867)¹⁸⁸

Jan Turner (1826 – 1878) – katolický kněz, profesor teologie a biblistiky v Českých Budějovicích, rada biskupské konzistoře.¹⁸⁹

¹⁸⁴ „Bohatství jedněch dochází na výši neslychanou, bída druhých každým dnem roste a ledovými rukami svými každého dne nové tisíce, nové zástupy uchvacuje.“

SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: O kterých předmětech má duchovní správce častěji jednati ve svých kázáních podle nynějších časových poměrů?, *ČKD*, 1863/2. Str. 97.

¹⁸⁵ „Communismus je možný jenom v chorém mozku, a nikoli ve skutečnosti.“

Tamtéž. Str. 98.

¹⁸⁶ „Není většího zneuctění člověka ani širší a schůdnější cesty k demoralisaci, mravně ničemnosti, k neštěstí a omrzelosti života, jako když se běře za měřítko vážnosti a ceny lidské jenom ten bídný peníz, a když se blaženost a štěstí podle toho váží, jak sobě může kdo zjednati, čeho nejen potřeba, ale i rozmar, vášeň a tékavá chtivost požádá.“

Tamtéž. Str. 100.

¹⁸⁷ „Hleďte především jeho království a spravedlnost, a všechno ostatní vám bude přidáno“ (*Mt* 6,33).

¹⁸⁸ TURNER, Dr. Jan: *Společnost statků v prvotní Církvi*, *ČKD*, 1867/5, str. 387-394, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13212> (2015).

¹⁸⁹ Srov. RODLER, Adolf. Biskupský kněžský seminář v Českých Budějovicích. In: *Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích. Kohoutí kříž*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <http://www.kohoutikriz.org/data/w_rodla.php>.

Ve *Skutcích apoštolů* se dovídáme o životě prvotní církve. První křesťané žili ve společné víře a lásce, dělili se o všechny pozemské statky a zrušili na čas rozdíl mezi bohatým a chudým (srov. *Sk* 2,44-45, *Sk* 4,32).¹⁹⁰ Autor článku dodává, že nešlo o zrušení všeho soukromého majetku - nebylo to sloučení veškerého osobního majetku všech věřících v jeden společný. Odkazuje na to, že Marie měla vlastní dům (srov. *Sk* 12, 12). Později byla zřízena společná pokladna (srov. *Sk* 3,34-35) a ustanoveni jáhnové, kteří pečovali o chudé (srov. *Sk* 6,1-6). Ve společenství nebylo zavedeno rozdělování stejným dílem, rozdělovalo se podle potřeby. Dávání do společné pokladnice nebylo nařízeno, vše bylo založeno na dobrovolnosti.

Autor vysvětluje vznik tohoto společenství z těchto příčin: rodinná povaha jeruzalémské církve, hojnost milosti Boží a nový křesťanský duch, svatý život. Dle autora apoštolové nedoporučovali společné vlastnictví statků ostatním církvím. Nebylo to prý z důvodu, že jeruzalémská církev zchudla následkem společného rozdělování - přišla o majetek díky pronásledování. Důvodem bylo, že apoštolové byli přesvědčeni, že společný majetek se nedá zavést všeobecně.

Duch společného majetku, který byl v prvotní církvi, už nikdy v katolické církvi nezanikl, jak můžeme vidět na příkladech řeholních řádů. V kláštorech se uskutečňuje v malém ideál, který nelze zavést všeobecně.

Společný majek v apoštolské církvi a v kláštorech má ale docela jiný základ než moderní komunismus. Komunismus vychází z hrubého materialismu, bere v potaz pouze materiální potřeby člověka, chce rovnost v dělení majetku, neuznává právo soukromého majetku a chce jeho zrušení i cestou násilí. V církvi se odevzdání soukromého majetku děje ve svobodné vůli, nikdo není nucen osobní majetek odevzdat. Křesťan z lásky podporuje ze svého majetku chudé.¹⁹¹ Vlastnění majetku není hřích, není to původ mravního zla, tím je přílišné lpění na majetku. Křesťanství nedává chudým právo na majetek boháčů. Soukromý majetek je nedotknutelný. Křesťanství vyzývá bohaté ke skutkům milosrdenství a je to podmínka k dosažení věčného života. Chudým křesťanství vysvětluje, že na věčnosti nerovnost mezi lidmi zmizí. Křesťanské učení je nejlepším základem sociálního klidu ve světě a nejlepší obranou proti rostoucímu pauperismu.

¹⁹⁰ „Sv. Lukáš popisuje nám tento nejvyšší ideál sociálního štěstí lidského, tento výkvět nového křesťanského ducha ...“

TURNER, Dr. Jan: Společnost statků v prvotní Církvi., *ČKD, 1867/5*. Str. 387.

¹⁹¹ „Nevyhnutelnou podmínkou blaženého života jest chudoba v duchu t.j. oddělení srdce od zemského majetku a ochotnost přispívati majetkem svým k zájmům říše nebeské.“
Tamtéž. Str. 393.

3.17 K. K.: *Záhubná tendence moderního liberalismu (1868)*¹⁹²

Autor článku tvrdě kritizuje moderní liberalismus. Vysvětluje, že ve starém Římě slovo *liberalis* označovalo svobodného člověka, naopak *servilis* označuje člověka nesvobodného, otroka. Nyní dostalo slovo *liberal* význam politického smýšlení a chápe se jako souhrn svobodomyšlných náhledů na poměry státní, sociální a církevní. *Liberal* je slovem lákavým, naznačuje snahu pro rozšíření a pěstování pravé lidské svobody a snahu prosadit občanskou, politickou a sociální svobodu. Pro mnoho lidí je to slovo módní, aniž příliš vědí, kam přesně liberalismus směřuje a nechávají se jím oslnit.

Autor tvrdí, že je to přesně naopak. Tam, kde se dostane liberalismus k vládě, potlačuje svobodu dalších stran a nevšímá si práv národnostních ani náboženských. Nadržuje bezuzdnosti a náruživosti, pokud vyhovuje jeho záměrům. Potlačuje nejsvětější práva, jestliže mu stojí v cestě. Liberalismus je jen jinou formou absolutismu a nebezpečnější v tom, že vše koná pod jménem „svobody“.

Pravá svoboda je ale vázána na Boží zákon a je s ním v souladu. Liberalismus chce společnost oloupit o víru a zbavit jí Boha. To může vést jen k naprostému zničení lidské důstojnosti a svědomí, v proměnu společnosti ve stádo jedinců bez svědomí. Lidem má jít jen o časný zisk. Veškeré mravní jednání je znehodnoceno, protože skutky se měří jen materiálním prospěchem a to dělá z člověka otroka vlastních vášní a utlačuje jeho svědomí.

Naproti tomu pravý křesťanský liberalismus je osvíceným konzervatismem všeho pravého, svatého a spravedlivého. Hájí Boží pravdu, práva církve, rodiny i státu. Křesťanský liberalismus neutlačuje druhé.

Moderní liberalismus chce zničit všechno, co je postaveno na Božích zákonech. Snaží se potlačit a umlčet katolickou církev. Neuznává žádnou pravdu danou nám Bohem, prosazuje jen lidské právo a zákon. Žádný Bůh, nejvyšší autoritou je lidský rozum.¹⁹³

Moderní liberalismus nemůže prosadit lidskou svobodu, protože ruší základy pravé svobody.¹⁹⁴

¹⁹² K. K.: *Záhubná tendence moderního liberalismu.*, *ČKD, 1868/3*, str. 181-197, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13302> (2015).

¹⁹³ „A z té příčiny není cíl jejich snahy jiný než žádost očí, žádost těla a pýcha života, kterýžto trojlístek ale nepochází od Otce světél aniž k němu vede.“

Tamtéž. Str. 190.

¹⁹⁴ „Jen v církvi Kristově jest jediný základ pravé svobody, pravé osvěty, pravé vzdělanosti, pravého blaha, ale nikoliv povětrný moderní liberalismus, který sám nemůže nic dáti, leč výrobky zkaženého srdce, bludného a k tomu čmoudem nevěry zaslepeného rozumu; kterýž zanechává srdce pusté, prázdné všeho vyššího života a hodí se jen pro labužníky, jimž materialismus jest všecko.“

Tamtéž. Str. 193.

3.18 Karel Hložek: *Náčrtky k otázce socialistické* (1869)¹⁹⁵

Karel Hložek (1834 – 1877) byl katolický kněz, náboženský publicista a překladatel.¹⁹⁶

Autor vnímá počátky a kořeny socialistických myšlenek v protestantismu. Protestantismus podle autora přivedl lidského ducha k popírání veškeré autority, všichni lidé jsou postaveni v církvi na stejnou úroveň, maže se rozdíl mezi nadřazeným a podřazeným. Každý je sám pro sebe nejvyšší autoritou, považuje se za neomylného a chce, aby jej druzí poslouchali. To se přeneslo i do politiky. Tato zásada se projevila už v krvavých selských válkách, od kterých se nakonec distancoval i protestantismus. „Než símě jednou zaseté pučilo stále, až konečně dozrálo v ovoce hrozná.“¹⁹⁷ V Anglii vyvolal střet protestantismu s katolíky mnoho násilí. V anglických myslitelích tím byla probuzena otázka, proč křesťanské náboženství vyvolává tolik neshovívavosti? Hledali jiné formy náboženství. Zrodil se deismus, racionalismus, panteismus, komunismus a jiné směry. Myšlenky filozofů našly živnou půdu ve Francii. Mnozí začali štvát proti katolické církvi a podlamovali víru lidu. Na místo Boha začala být vzývána příroda. Vše směřovalo a dospělo k revoluci. Začal se v praxi realizovat materialistický názor o rovnosti všech občanů. Byla zavedena vůle lidu, rovnost stavů, svoboda svědomí, vyznání a další. Prosadili se myšlenky liberalismu. Církevní majetek připadl státu. Byly pokusy rozdělit i ostatní majetek mezi všechny.

Revoluce přinesla krvavý teror, kterému padli za oběť postupně i její vůdcové. Bída obyvatelstva se prohloubila.

Rozvíjely se názory liberalismu, demokracie, komunismu a socialismu.¹⁹⁸ Socialismus je mírnější forma komunismu. Chce dosáhnout téhož jako komunismus, ale za použití klidnějších prostředků a postupuje pomaleji.

¹⁹⁵ HLOŽEK, Karel: *Náčrtky k otázce socialistické.*, *ČKD, 1869/2*, str. 122-143, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13427> (2015).

¹⁹⁶ Srov. HLOŽEK, Karel. In: *On-line katalog Knihovny Náprstkova muzea v Praze*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <http://goo.gl/tUuf3n>.

¹⁹⁷ HLOŽEK, Karel: *Náčrtky k otázce socialistické.*, *ČKD, 1869/2*, str. 123.

¹⁹⁸ Autor článku cituje například slova Pierre Sylvain Maréchal (1750 – 1803, francouzský politik, filozof, spisovatel, propagátor ateistického materialismu a rovnostářského komunismu): „Revoluce francouzská jest toliko předchůdce revoluce mnohem větší a ráznější, která bude poslední. Nežádáme toliko onu rovnost, jaká v právech lidských vůbec zaručena jest, chcemeť ji míti ve svém středu, pod střechem své domácnosti. Jí se oddáváme zcela, chceme vše stávající zničiti, abychom se rovnosti přidržeti mohli. Nestávát' více osobního majetku půdy, pozemky patří všem a nikomu. Žádáme a chceme společné užívání požitků zemských, ovoce země všem náleží. Dostí dlouho přivlasťnovala sobě menšina asi jednoho milionu lidí to, co též jiným dvaceti milionům lidí náleží jakožto vlastnictví. Nechť vymizí ty kruté rozdíly mezi bohatými a chudými, panujícími a poddanými. Přišel okamžik, kde chceme založiti republiku lidí sobě rovných, dům pohostinný otevřený pro všechny. Pospěšte sem vy trpící rodiny a usaďte se k stolu, jež dobrotivá příroda pro všechny pokryla. Národe francouzský, pohleď očima svýma na plnost blaha, poznej a zvěstuj s námi republiku lidí sobě rovných.“ Srov. tamtéž. Str. 132 – 133.

Bůh je zavržen, na jeho místo je dosazen člověk a jeho rozum, víra v Boha je přežitek.¹⁹⁹ Jediná pravá skutečnost je hmota, hmota je všude a vyplňuje každý prostor – ve světě neexistuje místo pro Boha a lidskou duši. Všechno je podřízeno přírodním zákonům, je nemožné, aby Boží prozřetelnost působila v dějinách.

Materialistické myšlenky jsou šířeny všemi prostředky, církev překáží a je vyháněna i ze škol, je rozdmýcháván protináboženský fanatismus. Socialismus podal ruku ateismu. Vyhledky do budoucnosti jsou chmurné.

3.19 Antonín Skočdopole: *Katolictví a liberální žurnalistika v Čechách (1869)*²⁰⁰

Novověký liberalismus, protože zavádí materialismus do politiky a sociální sféry, nenávidí křesťanské náboženství a zejména katolické křesťanství. Chce prosadit konfiskaci církevního majetku, oddělit duchovenstvo od státu a zcela zahladit křesťanské náboženství. Považuje církev za škodlivou a zbytečnou, popírá její hlavní cíle. Lidstvo by se dle něj ve své svobodě a vzdělanosti lépe vyvíjelo bez církve.

Materialistické bludy liberalismu vedou k fanatismu proti všem duchovním ideám. Liberalismus nutně směřuje ke komunismu, a ač hlásá „svobodu, rovnost, bratrství“ plodí nesnášenlivost, všechno bourá, působí zmatek a neštěstí. Liberalismus se považuje za jediný zaručený prostředek k dosažení svobody a vyššího blaha lidstva. Poslušnost a řád v církvi považuje za tyranství a absolutismus, ale pokud někdo s liberalismem nesouhlasí, je označen za nepřítele a neposlušného.

Katolická církev nemůže nikdy najít společnou řeč s liberalismem, protože by zapřela samu sebe a vystavila se zničení. Autor nepochybuje o tom, že liberalismus se za několik let „vybouří“ a budoucí generace se budou podívat nad mělkými teoriemi, které měly tolik zastánců a ovlivňovaly city národů. Katolická církev by po tuto dobu měla dbát o to, aby neutrpěla příliš, aby nebyl nadmíru utlumen křesťanský duch, víra a mravy. V zemích, kde se střetl liberalismus s křesťanstvím, pokročili už v organizaci boje na obou stranách. V naší zemi je vše teprve v začátcích a to také proto, že v boji za práva českého národa byli v podstatě všichni na jedné straně.

Liberální publicisté užívají proti církvi zejména dvě fráze: duchovenstvo chce být nedotknutelné a katolická církev odmítá reformy. Neváhají používat nekalé praktiky, polopravdy a lži. Žurnalisté také píšou s velkou nevědomostí, neznají a nemají zájem znát

¹⁹⁹ „Bůh minulosti již vykonal svou prozatímní službu, člověčenstvo vstupuje na místo Boží. Duše jest bláznovství a nesmrtelnost nesmysl.“

HLOŽEK, Karel: Náčrtky k otázce socialistické., *ČKD*, 1869/2. Str. 137.

²⁰⁰ SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: *Katolictví a liberální žurnalistika v Čechách.*, *ČKD*, 1869/4, str. 241-274, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13448> (2016).

problematiku, kterou kritizují a poskytují katolíkům „užitečné“ rady. Duchovní jsou neustále znevažováni a tupeni, proto se brání. Církev je přístupná reformám, vítá je, ale vždy má na paměti zachování pravdy Boží a dodržování Božích zákonů, které nechce a nemůže přestupovat.

České katolické duchovenstvo a laikové budou vždy pracovat pro blaho národa, ale spolupracovat budou jen s těmi, kdo budou respektovat církev a křesťanské náboženství.²⁰¹

3.20 Antonín Skočdopole: *Snahy sociální revoluce a úloha církve (1 – 2) (1871)*²⁰²

Doba je ve znamení radikálního přetváření společnosti. Blíží se sociální převrat a je velmi nebezpečné, že sociální řešení se dostalo do rukou materialistů. Materialismus je mor na všechno, co šlechtí lidstvo. V této době se bojuje o bytí a nebytí křesťanské víry a o bytí a nebytí společnosti samé.

Ateismus se stal módní záležitostí a považuje se za přežitek, chce-li někdo v politických a sociálních otázkách uplatňovat hledisko křesťanské nauky. Ateismus ovládl noviny²⁰³ a literaturu, zní z řečniců, divadel i ze škol, pronikl do hostinců i do továren, do řemeslných i dělnických spolků. Ateismus ve formě hrubého materialismu oslovuje nejen nevzdělané masy.

Materialismus našel první mohutnou podporu v liberální buržoazii, která začala jeho myšlenky prosazovat v politice, v rodině a ve veškerých společenských poměrech. Proniká do praktického života a chce vše zreorganizovat a zreformovat bez Boha a náboženství. Snaží se všechno duchovní odstranit z vědy, z výchovy, z mravouky, ze společnosti.

„Není Boha, není duše, není věčnosti.“ Toto není schizma nebo ojedinělá hereze, to je radikální popření Boha ovlivňující masy - bojujeme o zachování náboženství v moderní době.

Liberalismus není konečnou fází, brzy přijde silnější varianta: liberalismus proletariátu, přijde socialismus a komunismus. Buržoazní liberalismus už pochopil a děsí se proletariátu,

²⁰¹ „Upřimní katolíci a jmenovitě přemnozí kněží počínají se nedůvěrou naplňovati. Naši žurnalističtí neborci jsou na omylu, pakli se domnívají, že všickni čtenáři jejich tak lehce smýšlí o náboženství a církvi, jako oni sami. Mýlejí se také v tom, pakli za to mají, že bezohledným „rázným“ hanobením jejich my katolíci a jmenovitě my kněží se zastrašiti dáme a z bojiště utečeme. Toho nebude; ale čím oni budou více rozrývati půdu náboženskou, tím těsněji sestoupíme se my a tím usilovnější bude namáhání naše, abychom pevně zorganizovali stranu katolickou v Čechách.“

SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: Katolictví a liberální žurnalistika v Čechách., *ČKD*, 1869/4, str. 271.

²⁰² SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: Snahy sociální revoluce a úloha církve., *ČKD*, 1871/1, str. 1-18, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6150> (2015).

SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: Snahy sociální revoluce a úloha církve., *ČKD*, 1871/2, str. 111-137, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6177> (2015).

²⁰³ „Jest to žurnalistika, kteráž učinila se u většině své předním kanálem, kterým šeredný hnís atheismu se vlévá do všech tříd společnosti.“

Tamtéž. Str. 14.

liberalismus proletariátu už je na světě, roste a sílí. Až se chopí moci, bude zmařeno všechno. Zahyne svoboda, propagovaná rovnost se zvrhne v nerovnost a zmizí cena člověka. Také bratrství bez Boha povede jen ke krveprolévání. Materialismus odnímá lidskému životu opravdovost i jeho hodnotu. Materialismus je nepřitelem lidstva. Vyhlazení náboženství a spiritualismu je podmínkou materialismu k přetvoření společnosti.

Víra v Boha je nutnou podmínkou k přežití společnosti. Bez Boha není mravnost, není svědomí, schopné bránit hodnoty mimo vlastní prospěch. Lidská společnost není schopná existovat jen podle lidských zákonů.

Před církví a všemi křesťany stojí veliké úkoly, má-li být společnost zachráněna. Nesmí být podceňovány životní zájmy chudých a nemajetných – tady se bude rozhodovat osud civilizace (a nutno uznat, že socialisté oprávněně poukazují na utrpení proletariátu). Křesťanství nemůže mít za úlohu kázat chudým pouze odevzdanost v jejich údělu a zlepšení stavu na věčnosti – to je jedna z věcí, která je využívána k probouzení nenávisti k náboženství. Křesťanství musí křesťanskou lásku a své zásady v péči o chudé nově a systematicky uvést do praktického života. Každý musí uznávat za svou povinnost přispívat ze svého nadbytku na potřeby chudých.²⁰⁴ Tyto dary se mají dávat dobrovolně, z lásky k Bohu a bližnímu. Chudý pak má projevit vděčnost a modlit se za dárce. Ale bez organizované, na zdravých a osvědčených principech založené církevní péče o chudé nedosáhne soukromá dobročinnost dostatečných výsledků. Církev může čerpat mnoho inspirace ze své historie. Církev musí zkoumat, jak plánovitě a efektivně využít všech prostředků (nejen hmotných) pro chudé v takové míře, aby dokázala ovlivňovat sociální poměry. Církev se musí ujmout chudiny viditelnými skutky, musí jí pomáhat ve všech oblastech života a otevírat jí možnosti, jak se vymanit z bídy vlastním přičiněním. Církev má být oporou chudého lidu a v něm také hledat oporu.

3.21 Matěj Procházka: *Otázka dělnická (1 – 11) (1872 - 1873)*²⁰⁵

Matěj Procházka (1811 – 1889) – katolický kněz, učitel náboženství a češtiny v německém gymnáziu v Brně, čestný kanovník brněnské kapituly (1878), obdržel čestný

²⁰⁴ „Dar, jenžto se obětuje na chudé, jest oběť Bohu přinešená, kteráž shlazuje hříchy a osvobozuje od smrti věčné. V osobě chudého a nuzného přijímá Kristus tu oběť a Bůh odměňuje almužnu stonásobně.“

SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: Snahy sociální revoluce a úloha církve., *ČKD*, 1871/2, str. 119.

²⁰⁵ PROCHÁZKA, Matěj: *Otázka dělnická.*, *ČKD*, 1872/1, str. 37-56, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6357> (2015).

Kompletní citační odkazy na jednotlivé díly tohoto článku, konkrétní čísla *ČKD* a čísla stran jsou uvedeny v pramenech na konci této práce.

doktorát olomoucké teologické fakulty (1884). Jeho žákem byl Tomáš Masaryk (1867 – 1869).²⁰⁶

28. září 1864 bylo v Londýně založeno mezinárodní dělnické sdružení, jehož hlavním představitelem byl Karel Marx. Sdružení se rozšiřuje po celé Evropě, má zastoupení v mnoha státech. Cílem sdružení je, aby dělnictvo převzalo vládu. Základem hnutí je komunismus a odmítání Boha. K požadavkům patří řízení zákonodárství samotným lidem, zrušení dědičného práva ke kapitálu a strojům, převod majetků do společného vlastnictví a zrušení manželství. Sdružení popírá existenci Boha, žádá odstranění bohoslužby a nahrazení víry vědou.

Podle Matěje Procházky ukázaly události vyhlášení, trvání a pádu Pařížské komuny (březen – květen 1871), že záměry těchto spolků povedou ke zničení křesťanské civilizace. Děni v Paříži vyvolalo velký ohlas a povzbudilo evropský proletariát.

Dělnická otázka se stala velmi palčivou a všichni představitelé společnosti a církve ji musí řešit.

Ve společnosti se tvrdí, že je nutné vyřešit hlavně čtyři body pomoci: dělníci se musí podporovat navzájem mezi sebou, stát pomůže zákonodárstvím, přispějí továrníci a humanitní spolky si vezmou dělnictvo za své. Nezmiňují ale roli církve, a v tom je problém, že se politika a hospodářství odtrhly od křesťanských hodnot. Bez pomoci církve se výše zmíněné čtyři body nepodaří uskutečnit. Hlasy v církvi samotné vyzývají, že je potřeba věnovat se dělnické otázce naplno. Duchovenstvo musí studovat národní hospodářství, potřeby dělníků, podporovat křesťanská dělnická sdružení, seznámit se s obsahem socialismu a komunismu.

Matěj Procházka se v tomto textu široce zabývá historií vzniku komunistických myšlenek – a objevuje je téměř všude. Začíná u příkladu starého kmenového zřízení, kde bylo společné vlastnictví majetku i žen. Píše o Spartě, Aténách, o Platónovi a Aristotelovi, o římském státu, zmiňuje společenství terapeutů a esénů. Uvádí gnostiky, Plotina, středověké sekty, české adamity, myšlenky reformačních hnutí a selské války, *Utopii* Tomáše Mora, francouzskou revoluci, Rousseaua, Babeufa, události roku 1848 a další.

Popisuje rozvoj průmyslu a vývoj podmínek dělnického života. Na jedné straně hromadění bohatství v rukou jedinců a na druhé straně růst bídy širokých mas. Kapitál začal sobecky vykořisťovat pracující. Též vývoj nových strojů a zvyšování produkce měly vliv

²⁰⁶ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Různé podoby české trinitární teologie a pneumatologie 1800-2010: tvářnosti české katolické trojiční teologie a pneumatologie 1800-1989: komentovaná bibliografie 1800-2010*. Str. 210 – 211. Poznámka č. 209.

na cenu práce dělníka. Mzda dostačovala jen k přežívání a chudoba dělníků rostla.²⁰⁷ Církev vyzývala bohaté k solidaritě, ale nebylo jí dopřáno sluchu. To vše připravilo půdu pro nebezpečné myšlenky, utopie a pokusy.

Autor píše o dobrých plodech dělnické svépomoci, jako jsou potravinové spolky, záložny a spořitelny, dělnické pokladny pro nemocné, podnikatelské a výrobní spolky, zájmové a vzdělávací spolky. Autor uvádí příklady mnohých katolických spolků a zřízení. Ale píše i o alkoholu, který dělníky ještě více bídačí, vede je k nestřídmosti a opilství. Lidé jsou u nás pracovití, a pokud mzdu nepromrhají a budou šetrní, dokážou ze mzdy určitou část odložit stranou. Autor uvádí výše dělnických výdělků, srovnává ji s výdělky nižších úředníků a na číslech dokazuje své tvrzení. Přiznává, že se opírá o dělnickou mzdu ve větších městech, kde je plat lepší. Potřebný sebezápor spatřuje také v odložení doby pro založení rodiny - mnozí mladí dělníci žijí početné rodiny a nemohou spořit.

Státní pomoc je potřebná. Například omezení pracovní doby, úprava práce žen a dětí, narovnání ženských mezd, zavádění bezpečnostních a zdravotních nařízení, zřízení pracovních úřadů a rozhodčích soudů, podpora dělnických a rolnických zálož, zajištění vzdělávání.

Průmyslníci mohou pomoci nebráněním v prosazování oprávněných dělnických práv, výstavbou dělnických bytů (se státní pomocí a kontrolou) a podporou svých dělníků v různých oblastech. Továrník by měl dbát o mravy a křesťanského ducha u sebe i u dělníků. Autor článku se rozepisuje o kladných příkladech v Evropě, které se už uskutečňují.

Křesťanské lásce a dobročinnosti se otevírá také rozsáhlé pole. Podpora má být adresná, aby byla co nejúčinnější. Křesťanství má pečovat o duchovní i hmotné zájmy dělníků. Křesťanství čerpá ze své bohaté historie lásky k bližnímu – autor rozsáhle popisuje činnost církve za dobu jejího trvání a píše o mnoha příkladech současných.

3.22 Josef Hausmann: *Církevní péče o chudé* (1872)²⁰⁸

Josef Karel Hausmann (1825 – 1905) byl katolický kněz, literární kritik, překladatel a publicista.²⁰⁹

²⁰⁷ „Vlasy se věru ježí na hlavě úžasem, čteme-li líčení bídy dělníkův anglických, jak ji popisuje Engels v knize *„Die Lage der arbeitenden Klasse in England“* 1848. Mnohé soudné vyšetřování jednotlivých případů bohužel dosvědčilo, že se v líčení tom nepřehání, alebrž že jest to věrná, úplně dotvrzená pravda.“

PROCHÁZKA, Matěj: Otázka dělnická., *ČKD*, 1872/2, str. 147.

²⁰⁸ HAUSMANN, Josef: *Církevní péče o chudé.*, *ČKD*, 1872/8, str. 608-613, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6445> (2015).

²⁰⁹ Srov. Hausmann, Josef Karel, 1825 – 1905. In: *Bibliografie dějin českých zemí. Historický ústav AV ČR*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://goo.gl/OyiWRA>>.

Církevní péče o chudé je součástí pastorační práce. Dosavadní státní péče není příliš účinná, protože postrádá ducha křesťanské lásky. Církev by měla opět převzít od státu péči o chudé.

Dále podle autora musejí být splněny následující podmínky. Svépomoc: chudí se nemají podporovat, pokud jsou schopni práce, jinak je almužna povzbuzuje k zahálce. Pomoc obce, továrny, dělnického spolku: zde mají působit křesťanské spolky. Státní pomoc: dobré zákonodárství a hmotná pomoc. Církev má působit na odpovědné osoby, aby vnášely do zákonů a dalších ustanovení pravidla křesťanské lásky.

3.23 Josef Pazderka: *Ovoce státního chudobnictví (1882)*²¹⁰

Josef Pazderka (1841 – 1892) byl katolický kněz, náboženský publicista, autor životopisu sv. Hedviky.²¹¹

Autor píše, že i když se církev po stovky let starala o chudé a ani dnes se této péče nechce dobrovolně vzdát, vycházejí mnohé články a rozšiřují se názory, které prohlašují, že církev se naopak v historii významně podepsala na rozmnožování chudiny a z almužen bohatla zejména ona sama. Cílem těchto pomluv je zničit církev i náboženství.

Autor se rozhodl v tomto článku uvést statistiky, jak účinná je státní péče o chudé v Německu. Dokazuje mnoha čísly, že výdaje na chudé výrazně rostou, aniž by se jakkoliv zamezilo prudkému rozšiřování bídy.²¹² Státní dobročinnost je neúčinná, má negativní vliv na hospodářství a stav mravů. Vytváří ještě větší propast mezi bohatými a chudými.

3.24 Josef Kyselka: *Duchovenstvo a sociální otázka (1884)*²¹³

Josef Kyselka (1846 – 1911) byl katolický kněz, kanovník Vyšehradské kapituly, spisovatel a učitel náboženství na střední škole.²¹⁴

Článek je recenzí knihy Josefa Scheichera²¹⁵ *Duchovenstvo a sociální otázka*,²¹⁶ která v překladu vyšla v Brně roku 1884. Scheicher chce čtenáře seznámit se současným stavem sociální problematiky – kniha by měla být průpravou ke studiu sociálních věd. Je povinností

²¹⁰ PAZDERKA, Josef: *Ovoce státního chudobnictví*, ČKD, 1882/7, str. 405-418, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=1648> (2015).

²¹¹ Srov. Osobnost: Josef Pazderka. In: *Příjmení.cz*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: http://www.prijmeni.cz/osobnost/33475/josef_pazderka.

²¹² Josef Pazderka uvádí také příklady zoufalých inzerátů v německém tisku, kdy v jednom z nich se nabízelo darem naráz 9 sourozenců, jelikož je rodiče neuživí. Další: „Jedna matka přeje si své dítě, děvče, darovati bezdětným slušným lidem ...“, nebo: „Malý, milý chlapec se daruje ...“

Srov. PAZDERKA, Josef: *Ovoce státního chudobnictví*, ČKD, 1882/7, str. 412 – 413.

²¹³ KYSELKA, Jos.: *Duchovenstvo a sociální otázka*, ČKD, 1884/8, str. 506-510, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13970> (2015).

²¹⁴ Srov. JEŽEK, Jan. Kyselka Josef. In: *Ottův slovník naučný*. Praha : J. Otto, 1900. Svazek 15, s. 504-505.

²¹⁵ Josef Scheicher (1842 – 1924) byl rakouský katolický kněz a křesťanský politik.

²¹⁶ Srov. SCHEICHER, Joseph. *Duchovenstvo a sociální otázka*. V Brně: Tiskem a nákladem Benediktinské knihtiskárny, 1884. 109 s.

duchovních znát a orientovat se v sociálních tématech. Měli by se také zapojit do vědecké práce v oboru, aby do sociálních otázek pronikala křesťanská nauka.

Sociální poměry jsou pro mnoho lidí nesnesitelné a současný stav je neudržitelný.²¹⁷ Při zavádění nových (a neznámých) hospodářských poměrů nesmí chybět katolické duchovenstvo, aby bylo garantem zlepšení špatného a zachování dobrého.

Nyní spolu bojuje kapitalismus (liberalismus) a komunismus. Hlavní zásadou kapitalismu je neomezená výroba a volná hospodářská soutěž, neomezená svoboda kapitalisty a to vede ke snižování mezd a strádání dělníků. Naproti je socialismus a jeho odrůda: komunismus. Chtějí místo soukromého kapitálu, kapitál společný. Jde jim o vyřešení hluboké nerovnosti mezi třídami.

Křesťanská mravouka odsuzuje liberalismus jako zhoubný, ale i komunismus je nemožný, protože staví hmotný blahobyť za jediný cíl člověka. Obě soustavy se zříkají víry v Boha a v nesmrtnost duše. Liberalismus ani komunismus nedokážou vyřešit sociální otázky a jejich učení vede k nespravedlnosti.

Jediný lék je v návratu ke křesťanským hodnotám a v úzké spolupráci státu a církve.

3.25 Václav Hlavatý: *O sociální otázce* (1886)²¹⁸

Václav Hlavatý (1842 – 1910) byl katolický kněz, pedagog, spisovatel a filozof.²¹⁹

Autor navazuje na předchozí články o sociální otázce. Sociální otázka je na pořadu dne a její vyřešení vzbuzuje značné obavy. Socialistická propaganda probudila odboj v dělnictvu, situaci lze přirovnat k epidemii, kterou nebude lehké zvládnout. Dělníci demonstrují a jejich shromáždění provázejí často nepokoje a násilí.

Příčinou je boj mezi dvěma názorovými hnutími, mezi liberálním kapitalismem a demokratickým socialismem. Kapitalismus zrodil svého nepřítele: socialismus. Působení obou táborů působí značné škody – jejich činnost způsobila vznik sociální otázky. Sociální otázkou je, jak napravit nynější poměry a jak zejména zlepšit situaci dělníků.

Liberální kapitalismus přináší sobectví a individuální prospěch. Požaduje zboření všech překážek podnikání, například neomezenou svobodu obchodu, konkurenci bez pravidel, odstranění zákonů proti lichvě, mzda má být určována jen nabídkou a poptávkou. Jeho postupy zahnal do bídy dělnickou třídu. Bezohledné jednání vyvolalo odpor a přineslo

²¹⁷ „Počet zámožných lidí se stále menší, jejich požívačnost pak vzrůstá, kdežto dole zeje propašť hladu, v níž mnozí v zoufalství a bídě nevýslovné, mukám zdoluhavé smrti vstříc spějí.“

KYSELKA, Jos.: Duchovenstvo a sociální otázka., *ČKD, 1884/8*, str. 507.

²¹⁸ HLAVATÝ, prof. dr. Václav: *O sociální otázce.*, *ČKD, 1886/4*, str. 214-232, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=14273> (2016).

²¹⁹ Srov. Osobnost: Václav Hlavatý. In: *Příjmení.cz*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: http://www.prijmeni.cz/osobnost/13126/vaclav_hlavaty.

socialistické ideje, které nechtějí individualismus, ale kolektivismus. Požadují zrušení soukromého majetku, v mírnější variantě se jedná o výrobní prostředky a půdu. Výroba má přejít ze soukromé držby na kolektivní (družstva, asociace, státní vlastnictví) a práce má být z námezdní změněna na společenskou (stát by měl zajišťovat práci). Stát by měl rozhodovat o všem.

Oba systémy chtějí zavést hospodářské a společenské uspořádání bez Boha. Život se už nemá řídit Božími zákony, ale jen zákony lidskými. Socialismus se otevřeně přiznává k bezbožství, kapitalismus mlží, aby mohl v nouzi využít náboženství ve svůj prospěch.

Veškeré návrhy, které mají vyřešit sociální otázku, vycházejí ze zásad, které sociální otázku způsobily, proto ji nemohou vyřešit. Musí se vycházet z jiných principů.

Základní podmínkou je upřímný návrat společnosti ke křesťanství. Společnost musí stát na vyšším mravním řádu. Nelze založit novou společnost na sobectví, požívačnosti a egoismu. Bez sebezapření, obětavosti, spravedlnosti a lásky jsou veškeré snahy marné.

Jako druhou podmínku navrhuje Václav Hlavatý korporativní rozčlenění společnosti, t.j. obnovení stavů a obcí se svými právy a výsadami.

Obnova společnosti ze současného stavu bude trvat dlouho, ale je potřeba okamžitých opatření. Prostředky k nápravě je nutno hledat ve společnosti, ve státě a v církvi. Tyto tři strany musejí úzce spolupracovat.

Prospěšné může být zakládání společenství a družstev (posílení spolupráce), které budou prodchnuty křesťanským duchem. Pomoci mohou potravinové, surovinové, úvěrové a spořitelní banky fungující na spravedlivých principech, podpůrné spolky, odborová a vzdělávací sdružení. Stát zajistí ochranu práv jednotlivce i rodiny a upraví pravidla a stanoví povinnosti zúčastněných stran. Stát bude podporovat církve v její činnosti.

Církev bude svobodně formovat společnost skutky křesťanské lásky a vnášet do ní duchovní hodnoty. Církev bude pokračovat a dále rozvine dlouhou tradici pomoci bližnímu.

3.26 František Vaněček: *Pamětný list o sociální otázce adresovaný nejdůst. episkopátu západního Rakouska (1891)*²²⁰

František Vaněček (1859 – 1937) byl katolický kněz, vyšehradský sídelní kanovník, novinář a redaktor, organizátor sociální péče, předseda arcidiecésní a zemské Charity, předseda Dětského asyly Pražského Jezulátka.²²¹

²²⁰ VANĚČEK, Frant.: Pamětný list o sociální otázce adresovaný nejdůst. episkopátu západního Rakouska., ČKD, 1891/2, str. 65-76, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3918> (2015).

²²¹ Srov. František Vaněček. In: *Vyšehradská kapitula*. [Online]. Cit. 2016 Dostupné z: <<http://www.kkvys.cz/obrazova-a-portretni/frantisek-vanecek-4-12-1859-28-11-1937/>>.

Autor přiblížil čtenářům *ČKD* hlavní body textu, který vyšel v roce 1890 a byl adresován episkopátu západního Rakouska.²²²

Sociální otázka je otázkou, jestli má hospodářská a společenská anarchie zavedená liberalismem nadále rušit a bourat společnost, nebo zda lze najít prostředek k nápravě a rozkvětu.

Základem hospodářského úspěchu a pokoje ve společnosti je opravdový náboženský život. Potom vzkvétají mravní ctnosti, mezi které patří: píle a vytrvalost, nelpění na požitcích, sebezapření, spořivost, uznávání spravedlivé autority.

Řešení sociální otázky je v první řadě otázkou nového a živého pokřesťanství společnosti a v druhé řadě reformováním společenských poměrů. Katolická církev musí být v čele těchto snah.

Klerikové znají důvěrně svůj lid a jsou s ním v denním kontaktu. Duchovní se musejí zabývat studiem možností znovuzrození křesťanství a studiem příčin sociálních nepokojů a bídy a tyto poznatky úspěšně uvádět do praxe. Je třeba aktivně používat všech prostředků, působit a pomáhat rolníkům, řemeslníkům, dělníkům a chudým. Je uvedeno mnoho příkladů, třeba podpora zakládání křesťanských spolků a sdružení různého zaměření, vzdělávání, péče o mládež a rodinu.

Episkopát by měl dbát na vzdělávání kléru a výchovu dorostu a rozmnožení řad duchovních. Je třeba zdokonalovat katolický tisk. Biskupové by měli působit na státní zastupitele, šlechtu a průmyslníky, aby svým vlivem přispívaly k prosazení křesťansko-sociální reformy.

3.27 Antonín Skočdopole: *Skromný příspěvek ku porozumění otázce sociální a dělnické (1891)*²²³

Bůh stvořil člověka. Základy nám daného přirozeného života jsou: člověk je určen k osobní svobodě, má právo na osobní majetek, je tvorem společenským a má v sobě touhu po Bohu. Zdravá společnost se vyznačuje láskou, důvěrou, autoritou a poslušností, vládou a jejím respektováním, prací pro sebe i pro společnost a vyšší obecné blaho. Společnost by měla člověku usnadňovat cestu k jeho cíli, ke spáse a k Božímu království.

Je-li společnost narušena v některých bodech, roste nespokojenost a společnost se vyvíjí nesprávným směrem. Tak vznikla i sociální otázka, v jejímž popředí stojí otázka dělnická.

²²² „Vogelsangův „Monatschrift für christl. Social-Reform“ přinesl v 11. č. 1890 článek pod uvedeným záhlavím ...“

VANĚČEK, Frant.: Pamětný list o sociální otázce adresovaný nejdůst. episkopátu západního Rakouska., *ČKD*, 1891/2. Str. 65.

²²³ SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: Skromný příspěvek ku porozumění otázce sociální a dělnické., *ČKD*, 1891/7, str. 385-399, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4037> (2015).

Dělnickou otázku zrodily změny, které nastolil liberalismus a materialismus. Tyto systémy bourají přirozené rozdělení společnosti, dělají z ní jen seskupení jednotlivců a každý dbá jen o své zájmy. Sobectví a bezohlednost postavily na místo křesťanské lásky k Bohu a bližnímu. Materiální zisk a osobní prospěch je podle nich jediným cílem člověka.

Byly převráceny zavedené řády, k čemuž přispěly i vynálezy nových strojů a jejich zavádění do velkovýroby. Zavládl egoismus a sobectví, jen silný přežívá, pro slabého není místo a je ponechán zcela bez ochrany. V dělnicích roste nenávist proti bohatým, kapitalisté nenávidí dělníky a mravy všeobecně upadají. Snahy z druhé strany o nápravu (socialismus, komunismus) stojí také na nesprávných základech, vyvozují opačné snahy než liberalismus.

Oba protichůdné systémy odporují lidské přirozenosti a různým způsobem potlačují lidskou svobodu a důstojnost.

Katolická církev vidí vzrůstající nebezpečí a zná cesty k nápravě. Úzká spolupráce církve, státu a celé společnosti musí vést k opětovnému přivedení víry, lásky a spravedlnosti do společenského systému a k tomu je potřeba napnout všechny síly.

3.28 Karel Vondruška: *Dělnictvo v boji za svá práva* (1891)²²⁴

Karel Vondruška (1859 – 1918) byl katolický kněz, spisovatel, překladatel a redaktor.²²⁵

Článek je recenzí knihy Rudolfa Vrby *Dělnictvo v boji za svá práva* z roku 1891.²²⁶ Recenzent oceňuje knihu ze dvou důvodů: je aktuální a důkladně zpracovaná. Sociální otázka je probrána a objasněna z mnoha hledisek. Je pojednáno o původu a rozdělení majetku ve společnosti, o vlastnickém právu, o komunistických myšlenkách v dějinách, o francouzské revoluci a jejím vlivu. Jsou vysvětleny pojmy peněz, zboží a práce, je popsán vztah dělníka a kapitalisty, pracovní doba, doba sváteční. Dále se autor zmiňuje o emancipaci žen, o dělnických bytech, o úloze státu a církve.

Knih je dle recenzenta výborným příspěvkem k pochopení i řešení sociální otázky.

²²⁴ VONDRUŠKA, Karel: *Dělnictvo v boji za svá práva.*, *ČKD*, 1891/8, str. 508-509, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4113> (2015).

²²⁵ Srov. Vondruška, Karel. In: *Knihovna Národního muzea. On-line katalog*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <http://goo.gl/PcwdsQ>.

²²⁶ Srov. VRBA, Rudolf. *Dělnictvo v boji za svá práva: slovo pravdy o kapitalismu a liberalismu: příspěvek k řešení otázky dělnické*. V Praze: R. Vrba, 1891. 284 s.

3.29 Josef Kousal: *O sociální otázce* (1891)²²⁷

Josef Kousal (1856 - ?) byl katolický kněz, publicista v oboru penologie, představený královské české zemské polepšovny v Kostomlatech.²²⁸

Sociální otázka nám přinesla několik výzev. Jaké je jádro této otázky? Jak se mají zachovat kněží? Jak má stát pomáhat společnosti? Po řešení je třeba pátrat na poli pastoračním, sociologickém a kulturně-historickém.

Autor popisuje historický vývoj sociální otázky a důsledky v současnosti. Jednotlivec se stal milionářem a z tisíců jsou chudáci. S hmotnou bídou nastupuje morální bída, která přináší nebezpečné myšlenky. Lidské jednání bez náboženství směřuje pouze k násilí.

Církev nabízí pomocnou ruku a přináší lék. Veliký papež Lev XIII. nám ukázal správný směr ve své sociální encyklice. Encyklika přináší odpovědi a v jejím duchu je třeba usilovně pracovat a směřovat k nápravě.

3.30 Dílčí závěr

Dostáváme se ke zhodnocení článků se sociální a politickou tematikou, které vycházely v *ČKD* po dobu více než šedesát let (1828 – 1891). V období let 1828 až 1891 jsme v *ČKD* našli a představili 29 kratších i delších článků, které pojednávají o sociálních a politických tématech a které se začínají v časopise objevovat pravidelně až po roce 1848.

Autoři píší své články v neklidné době, kdy se radikálně mění společnost a její vnímání.²²⁹ Nejen průmyslový rozvoj přináší řadu problémů. Vytváří se úzká skupina bohatých kapitalistů a zástupy chudých, jejichž životní situace se stále zhoršuje.²³⁰ Na scénu dějin se tlačí materialistický princip a začíná vytlačovat ze života společnosti duchovní hodnoty, popírá existenci Boha a zpochybňuje autoritu církve. Církev nese břemeno svého spojení s josefinismem.

²²⁷ KOUSAL, Josef: *O sociální otázce.*, *ČKD*, 1891/9, str. 527-542, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4118> (2016).

²²⁸ Srov. Osobnost: Josef Kousal. In: *Příjmení.cz*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: http://www.prijmeni.cz/osobnost/21961/josef_kousal.

²²⁹ „Během 19. století postupuje proces sekularizace a katolicismus je čím dál více zatlačován na periferii veřejného zájmu. [...] Církev je stále ve světě – ne už svět v církvi.”
PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918*. Vyd. 1. Praha: Torst, 1998. 801 s. ISBN 80-7215-059-6. Str. 35.

²³⁰ „Zejména první polovina 19. století byla obdobím, kdy v důsledku industrializace rychle postupoval rozklad mechanismů primární solidarity, aniž by na jejich místě stačily vyrůst nové mechanismy sociálního zajištění. Výsledkem byly velké masy vykořeněných existencí, výrazný nárůst anomie a prudké výbuchy sociálního napětí.“

KELLER, Jan. *Soumrak sociálního státu*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ii, 158 s. Studie; sv. 40. ISBN 978-80-7419-017-9. Str. 91.

Jaroslav Kadlec poukazuje na skutečnost, že většina tehdejších kněží nebyla teologicky a filozoficky na takové úrovni, aby mohli úspěšně čelit novým protináboženským proudům. Přesto se mnoho duchovních chopilo aktivity a dosahovaly hmatatelných kladných výsledků. Byly zaváděny některé nové pobožnosti, konaly se lidové misie a křesťanská cvičení, liturgický život byl oživován kostelními písněmi, oblibu znovu získaly poutě. Kněží se věnovali podpoře spolkového života. Začalo se využívat tisku k obraně a šíření katolické víry, což ale občas vedlo až k přepjatým útokům na odpůrce.²³¹

Sociální a politické texty v *ČKD* v tomto období se vyznačují silnou obranou křesťanských hodnot a katolické církve. Při hledání historických příčin neutěšeného stavu společnosti docházeli pisatelé přes liberalismus a osvícenství k protestantské reformaci 16. století.²³² To vede některé až k tomu, že dobu před reformací považují za „zlatý věk“ lidstva,²³³ kdy společnost žila v naprosté spokojenosti.²³⁴

Hlavní důvody krize společnosti jsou jim ihned zřetelné. Lidský rozum a člověk chce převzít Boží místo, popírá se Boží existence a Boží působení v dějinách. Ztráta duchovních hodnot vede k rozpolcenosti člověka, který začíná marně hledat adekvátní náhradu v touze po okamžitém uspokojení svých vášní a požitků. Člověk má zaujmout Boží místo a získat svobodu – místo toho ji ztrácí.²³⁵

Hned od počátku jsou si autoři vědomi velkého nebezpečí, které přináší změny společenských podmínek a materialistické myšlenky a varují před kolapsem společnosti, před násilím a chaosem.²³⁶

V textech není cítit rezignace a bezradnost, autoři vybízejí katolíky k aktivnímu přístupu a jsou přesvědčeni, že katolická církev má k dispozici všechny prostředky k nápravě a správnému nasměrování společnosti.²³⁷

Argumenty se v průběhu let nemění, plně se využívá křesťanské katolické nauky a můžeme konstatovat, že názory zcela odpovídají i dnešnímu učení katolické církve

²³¹ Srov. KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin. [Sv.] 2.* Str. 221 - 228.

²³² Srov. HLOŽEK, Karel: Náčrtky k otázce socialistické., *ČKD, 1869/2*, str. 122 – 143.

²³³ „První restaurace se duchovně a kulturně orientovala na nejbližší minulou církvi příznivou epochu – na baroko, zvláště na venkově dosud živé. Druhá restaurace preferuje středověk, období venkoncez vzdálené, velebené především jako ideál harmonického a jednotného „světa v církvi“, ale podvědomě i jako „onen čas“, „zlatý věk“, bezčasí – tedy jako alternativu vůči vševládnému principu lineárního pokroku.“
PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918.* Str. 88.

²³⁴ Srov. Pauperismus - Proletariat - Socialismus - Kommunismus., *ČKD, 1849/4*, str. 38 - 51.

²³⁵ Srov. K. K.: Záhubná tendence moderního liberalismu., *ČKD, 1868/3*, str. 181-197.

²³⁶ „Na zemi jsme učinili vše směšné, nebo jsme odstranili, kdož nás nyní potěší? Lidé slabí a utlačovaní doufali jindy v Boha; kdož jim ale nyní odmění anebo jich pomstí? Synové naší nám budou klnouti a my musíme býti spokojeni, ješto jsme jim vše vzali, co by je síliti a těšiti mohlo. Stanou se horšími a bídnejšími nás! O kéžbychom mohli brzy zemřít, abychom nemuseli očima svýma patřiti na spoustu námi utvořenou!“
HLOŽEK, Karel: Náčrtky k otázce socialistické., *ČKD, 1869/2*, str. 142.

²³⁷ Srov. SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: Snahy sociální revoluce a úloha církve., *ČKD, 1871/2*, str. 111-137.

po stránce dogmatické a morální i principům současné sociální nauky. Odpovědně pracují s *Písmem svatým* a aktualizují jeho výpovědi pro potřeby a problémy doby. Čteme-li tehdejší články, máme pocit jako bychom listovali dnešním *Kompendiem sociální nauky církve*.

Velmi dobře se vyrovnávají například s obviněním, že socialistické myšlenky společného majetku a naprosté rovnosti byly vlastní prvotní církvi. Vysvětlují, že příčinou tohoto přechodného stavu byl nový křesťanský duch, hojnost Boží milosti a svatý život.²³⁸ Vše bylo založeno na dobrovolnosti a nebylo vyžadováno odevzdání všeho osobního majetku. Prostředky nebyly rozdělovány rovným dílem, ale dle potřeby. Mít majetek není hřích, špatné je lpění na majetku, právo na osobní majetek není popíráno. Principy společného života prvotních křesťanů jsou v církvi stále živé a uskutečňují se v řeholních společenstvích.²³⁹

V textech nalézáme kritiku státní daně na chudé, kdy autoři dokazují, že funguje velmi špatně, ale hlavně je zde cítit oprávněná obava, že církev bude dále vytlačována z oblasti péče o chudé.²⁴⁰

Duchovní té doby si plně uvědomují a dokážou se vcítit do zoufalé situace chudých vrstev.

²³⁸ Není zde přímo řečeno, pouze naznačeno, že působil i faktor očekávání brzkého druhého Kristova příchodu.

²³⁹ Srov. TURNER, Dr. Jan: Společnost statků v prvotní Církvi., *ČKD*, 1867/5, str. 387-394, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13212> (2015).

²⁴⁰ Srov. LAMPA, Josef: Církev a pauperismus., *ČKD*, 1861/3, str. 171.

4 Články v ČKD týkající se sociální a politické problematiky v období od vydání první sociální encykliky do začátku první světové války (1892 - 1913)

Další období, které přineslo řadu článků se sociální a politickou tematikou, jsme ohraničili rokem 1892, který následoval po vydání encykliky *Rerum novarum* v roce 1891 až těsně před začátek první světové války – rok 1913. Do roku 1903 byl papežem Lev XIII. a v letech 1903 až 1914 vykonával pontifikát Pius X.

Opět postupně projdeme všechny důležité tematické články a seznámíme se s jejich obsahem a autory. V dílčím závěru zhodnotíme texty tohoto časového úseku.

4.1 *Zařízení ku blahu dělnictva* (1892)²⁴¹

Článek recenzuje knihu Vincence Wagnera *Zařízení ku blahu dělnictva*.²⁴² Recenzent oceňuje, že autor uvádí praktické příklady pomoci dělníkům z řady evropských zemí, které procestoval a osobně se seznámil se situací. Píše o stavu dělnictva a o opatřeních, která se podnikají ke zlepšení situace. Přibližuje nám výstavbu dělnických domků, potravinovou pomoc, zdravotní opatření včetně nemocnic, záložny a spořitelny, pojištění, chudinské ústavy, vzdělávací činnost a snahy o zvýšení mravní úrovně.

Stejně tak oceňuje praktickou stránku knihy a řadu statistik recenzent národohospodářské studie Jana Osenského²⁴³ v článku *Příspěvek k řešení sociální otázky* (1892).²⁴⁴

4.2 *Socialismus v dějinách lidstva* (1893)²⁴⁵

Text se zabývá recenzí knihy Antonína Lenze *Socialismus v dějinách lidstva a jeho povaha a církve katolická jedině schopná ku řešení sociální otázky*.²⁴⁶ Antonín Lenz předložil charakteristiku socialistického hnutí a jako příčinu dnešních poměrů vidí bídu a nedostatek víry v Boha. Poté podrobně rozebírá dějiny a hledá socialistické myšlenky,

²⁴¹ J. P-y.: *Zařízení ku blahu dělnictva*, ČKD, 1892/3, str. 180-181, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4204> (2015).

²⁴² Srov. WAGNER, Vincenc. *Zařízení ku blahu dělnictva: příspěvek k řešení otázky dělnické*. V Praze: V. Wagner, 1890. 147 s.

²⁴³ Srov. OSENSKÝ, Jan. *Příspěvek k řešení sociální otázky: národohospodářská studie*. V Praze: A. Storch syn, 1892. 47 s.

²⁴⁴ *Příspěvek k řešení sociální otázky*, ČKD, 1892/4, str. 249-251, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4313> (2015).

²⁴⁵ Recenze je rozdělena na dva články. První článek: *Socialismus v dějinách lidstva*, ČKD, 1893/1, str. 62-64, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5245> (2015). Druhý článek: J. P.: *Socialismus v dějinách lidstva... Antonín Lenz*, ČKD, 1893/2, str. 122-123, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15917> (2015).

²⁴⁶ Srov. LENZ, Antonín. *Socialismus v dějinách lidstva a jeho povaha a církve katolická jedině schopná ku řešení sociální otázky*. V Praze: Nákladem Cyrillo-Methodějského knihkupectví (G. Francel), 1893. 391 s.

keré nachází jako nit táhnoucí se celou historií. Líčí současný stav socialistického hnutí v evropských zemích, zmiňuje hlavní představitele a jejich myšlenky (např. Marxův *Kapitál*) a píše i o situaci v Čechách.

Zastává názor, že katolická církev je kompetentní řešit sociální otázku a probírá encykliku *Rerum novarum*.

Recenzent vyzvedává důkladnost Lenzovy knihy, která prokazuje hluboké studium a znalost tematiky. Kniha je velkým přínosem, dává čtenáři poznat socialismus do hloubky a ukazuje, jak je nutné a důležité řešit sociální otázku ihned, smírně a v duchu křesťanských hodnot. Neřešením této otázky se vystavujeme velkému nebezpečí rozvratu společnosti.²⁴⁷

4.3 Antonín Skočdopole: *Katolická církev a sociální demokracie (1893)*²⁴⁸

Významné osobnosti zastávají názor, stejně jako papež Lev XIII. ve své encyklice *Rerum novarum*, že jedině katolická církev může napravit zmatek ve společnosti, který způsobil liberalismus a který je odpovědný za zrod nebezpečí socialismu. Tento názor o způsobu nápravy se objevuje i v německém protestantském tisku: „Nelze popřít, že vlny socialismu se posud rozrážely jedině o skálu církve katolické.“²⁴⁹

Autora mrzí, že tyto názory se zatím neodrážejí v českých zemích a vyzývá k tomu české politiky. Než se tak stane, musí katolíci a zejména kněžstvo, důvěřovat v církev a v nadpřirozenou moc víry a být přesvědčeni, že z katolické církve vzejde náprava a zajištění budoucnosti národa.

V dalším článku z roku 1893 se Antonín Skočdopole zabývá otázkou zaměstnávání svobodných dívek v továrnách.²⁵⁰ Zkušenost ukazuje, že u těchto dívek velmi rychle upadají mravy, pracovní výkon klesá a jejich jednání se dokonce často dá označit jako „skrytá prostituce“. Pokud se tyto dívky vdají, je takřka pravidlem, že se neumějí postarat ani o domácnost a jejich vlivem upadají mravně i manželé (alkoholismus) a manželství končí rozvratem. Této otázce by měl stát věnovat pozornost a učinit opatření, neboť i tento jev má velmi negativní vliv na vývoj sociální otázky.

²⁴⁷ „Sociální otázka objevuje se nyní jako staré hřchy dřívějšího prostopášného života lidské společnosti ve své mstivé podobě, tlačí se víc a více do popředí; naléhá na své rozřešení silou netušenou. Jaké bude rozuzlení tohoto gordického uzlu? Stane se to násilným způsobem anebo smírným podáním rukou protivných stran? Stane-li se prvé, bude ze světa učiněno hrozné jeviště velikých událostí, stane-li se druhé, bude to velké dobrodiní a štěstí pro společnost.“

Socialismus v dějinách lidstva, *ČKD*, 1893/1, str. 62.

²⁴⁸ SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: *Katolická církev a sociální demokracie*, *ČKD*, 1893/5, str. 307-309, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15968> (2015).

²⁴⁹ Tamtéž. Str. 308.

²⁵⁰ SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: *Dívky pracující ve fabrikách*, *ČKD*, 1893/8, str. 489-491, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=16012> (2015).

4.4 Jan Pauly: *Sociální význam papeže Lva XIII. (1 – 2) (1894)*²⁵¹

Jan Křtitel Pauly (1869 – 1944) byl katolický kněz, první smíchovský arciděkan, předseda Jednoty katolického duchovenstva, znalec církevního práva, sociolog, spisovatel. V roce 1942 byl nacisty internován ve františkánském klášteře v Zásnukách, kde v roce 1944 zemřel.²⁵²

Papež Lev XIII. nastupoval na Petrův stolec v nelehké situaci. Papežský stát byl zabrán, Řím byl v rukou nepřátel církve, v Německu kulminoval kulturní boj a církve čelila mnoha dalším útokům. Ukázalo se však, že svatý Otec je velkým papežem, mužem pokoje a míru, který dokázal zvýšit vážnost Svatého stolce i před nevěřícími.

Na sociálním poli prokázal papež neobyčejnou moudrost a zasahuje do nejtěžších otázek doby s veškerým důvtipem a praktičností. Papež hájí posvátnost manželství, tento předpoklad dobré rodiny a spořádané společnosti, proti civilnímu sňatku, který manželství profanuje. Papež brání také stát, jako společenství lidí, kteří se sdružují ke vzájemné ochraně svých práv a k snadnějšímu dosahování obecného blaha. Brání autoritu (svěřenou Bohem) a tím řád ve společnosti.

Svatý Otec vidí příčiny současného zla a ukazuje prostředky k nápravě. Je třeba vrátit se k pravé filozofii a k církvi. Společnost musí stát na zdravých základech. Je nutné, aby Boží zákon byl východiskem všech lidských zákonů.

Papež se věnuje dělnické otázce v encyklice *Rerum novarum*.²⁵³ Odměňuje práva bohatým, zastává se a hájí práva dělníků, ukazuje cestu ke smíření obou tříd.

Svatý otec varuje před důsledky šířených bludů, které v žádném případě nejsou schopné uzdravit společnost, ba naopak, jejich uvedení do praxe bude velmi bolestnou zkušeností lidstva. Církve tu stojí a bude stát, vždy připravena hájit lidskou svobodu, důstojnost a spravedlnost.

²⁵¹ PAULY, Jan: Sociální význam papeže Lva XIII., *ČKD, 1894/1*, str. 35-41, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=14936> (2015).

PAULY, Jan: Sociální význam papeže Lva XIII., *ČKD, 1894/2*, str. 101-107, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=14949> (2015).

²⁵² Srov. Autoritní záznam: Pauly, Jan Křtitel, 1869-1944. In: *Databáze Národní knihovny ČR*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <http://goo.gl/OQMekc>.

²⁵³ „Kardinál Manning o této encyklice napsal: „Od té doby, kdy pravěna byla na poušti slova: lítost mám nad zástupem, nebylo slyšáno po celém světě hlasu hájícího pracující a strádající lid s tak hlubokou a lásky plnou soustrastí jako hlas Lva XIII.““

PAULY, Jan: Sociální význam papeže Lva XIII., *ČKD, 1894/2*, str. 105.

4.5 Josef Kousal: *Mojžíš a sociální otázka* (1894)²⁵⁴

Josef Kousal vypočítává klady Mojžíšova zákonodárství, které inspiroval Bůh. V těchto zákonech se odráží Boží autorita, láska k bližnímu, ohled na chudé a vyrovnávání hospodářských rozdílů. Půda byla rozdělena mezi lid, který se však nestal jejím vlastníkem, ale správcem Božího majetku. Jubilejní rok (každý padesátý) měl zachovávat poměr mezi rovností a nerovností, kdy opět každý nabyt svou půdu. Dodržování jubilejního roku ale nemělo dlouhého trvání a také dodržování ostatních zákonů nebylo ideální, jak nám z *Písma svatého* dokazují proroci, kteří tepali pokleslé mravy Izraele.

Ježíš Kristus se ujímal chudých. Židovský učenec Theodor Hertzka (1845 – 1924) tvrdí, že Ježíš nezemřel pro náboženskou ideu, ale jako socialista za ideu dnešní internacionály. Josef Kousal „kousavě“ říká, že Hertzka je salónní socialista a Žid, který v Ježíši neuznává Mesiáše. Proto snižuje hodnotu Krista i křesťanství. Pokud ale pan Hertzka vidí a ctí v Ježíši sociálního reformátora, měl by doporučit ostatním socialistům, aby studovali činnost Ježíše Krista a pokud nevěří v náboženství, potom aby se alespoň inspirovali Kristovými sociálními zásadami a jeho životem.

4.6 *O sociálních úlohách duchovenstva v čase nynějším* (1894)²⁵⁵

Článek představuje přednášku sociologa a apologety Alberta M. Weisse (1844 – 1925), která zazněla na vídeňském sociálním sjezdu v srpnu 1894.

Sociální otázka se zaprvé dotýká mravů a potom také náboženství. Protože mravnost bez náboženství nemůže být pravá. Dotýká se i poměrů společenských, politických a hospodářských.

Duchovní nemají v povinnostech zaobírat se politikou. Ale jako občané státu nejsou vyloučeni z práva o sociální politice mluvit.

Duchovní má právo i povinnost zabývat se sociální otázkou. Je to práce velmi nesnadná a kněz musí vážit každé slovo, aby nebylo později překrouceno. Duchovní se musí ujímat utlačovaných, ale nemůže vzbuzovat nesplnitelné naděje, jak činí mnozí politici. Duchovní je povolán Bohem a je také jeho viditelným nástrojem, proto musí stát neohroženě a hrdě a hájit věčné pravdy. K sociální úloze duchovních patří hlásání Božího slova a uvádění křesťanských pravd do života. Kněz má být prostředníkem a šířitelem pokoje. Duchovní jsou nástupci svatých apoštolů – proto musí plnit především povinnosti vyplývající z jejich

²⁵⁴ KOUSAL, Josef: *Mojžíš a sociální otázka.*, *ČKD*, 1894/7, str. 408-413, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15034> (2015).

²⁵⁵ *O sociálních úlohách duchovenstva v čase nynějším.*, *ČKD*, 1894/9, str. 536-550, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15073> (2015).

povolání. Není jednoduché zastávat dnes svůj úřad k prospěchu společnosti. Může dokonce brzy přijít doba, kdy budou duchovní muset být odhodláni jít i na smrt. A bude-li nutné položit život, pak to bude vůle Boží a duchovní smrt rádi podstoupí, aby svět poznal, že stále jsou hodnoty, které stojí za to hájit vlastním životem.

4.7 František Vaněček: *Abbé Garnier a sociální otázka (1894)*²⁵⁶

František Vaněček seznamuje čtenáře s činností francouzského katolického kněze Theodora Garniera. Abbé se věnuje dělníkům, debatuje s nimi o sociálních otázkách, provádí s nimi duchovní cvičení a přivádí je zpět ke křesťanské víře. V kázáních používá jen prostá slova a dokáže jimi posluchače oslovit. Vede dělníky k tomu, aby se stali svatými. Mohou se stát svatými v posvěcené práci, v posvěcení každodenního života, ve snášení námahy a nespravedlnosti, s pokorou a důvěrou v Boha a pro Boha.

Abbé Garnier hájí dělnická práva a podporuje křesťanské dělnické spolky, snaží se mnoha způsoby zmírnit bídu lidu. Vzdělává mladé v kněžských seminářích, aby znali sociální problematiku. Garnier obrozuje duši jednotlivců a spojuje křesťany do spolků prodchnutých křesťanskou láskou.

4.8 Články Josefa Tumpacha

Josef Tumpach (1865 - 1916) byl katolický kněz, člen Metropolitní kapituly sv. Víta, dlouholetý šéfredaktor *ČKD*.²⁵⁷

V letech 1895 až 1902 uveřejňuje Josef Tumpach v *Časopise katolického duchovenstva* sérii kratších článků, které si nyní přiblížíme.

V textu *Pěstění věd sociálních* (1895)²⁵⁸ seznamuje čtenáře se skutečností, že v Evropě se součástí teologického studia stává studium sociálních otázek.

Článek *Der Socialismus... Victor Cathrein* (1895)²⁵⁹ je recenzí knihy, která odborně pojednává o socialismu a J. Tumpach ji doporučuje, protože je potřeba seznámit se s názory

²⁵⁶ VANĚČEK, Frant.: *Abbé Garnier a sociální otázka*, *ČKD*, 1894/10, str. 605-615, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15104> (2015).

²⁵⁷ „Mnoho péče věnoval našemu „Časopisu“, k němuž ze všech podniků literárních, jež redigoval, lnul s obzvláštní láskou. Ujal se řízení jeho již v r. 1897, v těžké chorobě preláta Dra Klementa Borového, a redigoval jej plných 20 let. Ač vedle něho uváděni byli jako redaktoři Dr. Krásl a Dr. Kryštůfek, přece skutečným redaktorem byl výhradně on sám. Za jeho vedení zdokonalil se „Časopis“ nejen co do obsahu, nýbrž i co do objemu.“

PODLAHA, Dr. Ant.: Dr. Josef Tumpach, zemřel 20. listopadu roku 1916, *ČKD*, 1916/10, str. 603-604, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5906> (2016).

²⁵⁸ TUMPACH, Dr.: *Pěstění věd sociálních*, *ČKD*, 1895/2, str. 102-104, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15134> (2015).

²⁵⁹ TUMPACH, Dr.: *Der Socialismus... Victor Cathrein*, *ČKD*, 1895/6, str. 380-381, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15218> (2015).

protivníků. V roce 1899 vyšla recenze už vydaného českého překladu této knihy od Ferdinanda Beneše: *Socialismus... P. V. Cathrein T. J.*²⁶⁰

Ve stati *Protokol prvního sjezdu katolického dělnictva...* (1895)²⁶¹ informuje o průběhu sjezdu a o otázkách, které byly projednávány. Například byly předneseny referáty o dělnictvu a náboženství, o pracovní době, o pojišťování dělníků, o politických právech dělníků nebo o organizování dělníků.

Další text *Křesťanský dělník... P. Aug. Lehmkuhl* (1897)²⁶² je kladnou recenzí poučné a modlitební knihy pro dělníky.²⁶³

Následuje recenze *Liberalismus, Socialismus und christliche Gesellschaftsordnung* (1897).²⁶⁴ Jedná se o knihu Jindřicha Pescheho a recenzent ocenil její důkladnost. Část knihy Josef Tumpach přeložil do češtiny a spolu s překladem studie Viktora Cathreina vydal pod názvem *Soukromé vlastnictví*.²⁶⁵

Článek *Sociologie křesťanská* (1898)²⁶⁶ je zmínkou o průběžně vycházející knize Roberta Neuschla, kterého Josef Tumpach považoval za jednoho z nejlepších českých sociologů a předpokládal, že jeho kniha bude významným příspěvkem v oboru. Celou recenzi chtěl Josef Tumpach napsat až po kompletním vydání prvního dílu knihy a také tak učinil kladnou recenzi v článku *Křesťanská sociologie... Robert Neuschl* (1898).²⁶⁷ Recenze druhého dílu se ujal Ferdinand Beneš v článku *Křesťanská sociologie. Sepsal Dr. Robert Neuschl, professor theologie v Brně. Díl II.*²⁶⁸

Příznivou a doporučující recenzí je také článek *Otázka dělnická... Matěj Procházka* (1899).²⁶⁹ Zesnulého Matěje Procházku pokládal za vynikajícího českého spisovatele, jehož díla neztrácejí ani po čase na hodnotě. Přiznával, že sám z textů Matěje Procházky hodně

²⁶⁰ BENEŠ, Dr. Ferdinand: *Socialismus... P. V. Cathrein T. J.*, *ČKD*, 1899/5, str. 329-330, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20778> (2015).

²⁶¹ TUMPACH, Dr.: *Protokol prvního sjezdu katolického dělnictva...*, *ČKD*, 1895/9, str. 565-567, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15262> (2015).

²⁶² TUMPACH, Dr.: *Křesťanský dělník... P. Aug. Lehmkuhl*, *ČKD*, 1897/6, str. 383-384, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15559> (2015).

²⁶³ Srov. LEHMKUHL, Augustin. *Křesťanský dělník: poučná a modlitební knížka pro katol. křesťany, zvláště pro dělnictvo*. V Praze: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1897. 438, viii s.

²⁶⁴ TUMPACH, Dr.: *Liberalismus, Socialismus und christliche Gesellschaftsordnung.*, *ČKD*, 1897/8, str. 511-512, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15591> (2015).

²⁶⁵ Srov. VŘEŠTÁL, Prof. Dr. Ant.: *Soukromé vlastnictví.*, *ČKD*, 1898/3, str. 191, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15726> (2015).

²⁶⁶ TUMPACH, Dr.: *Sociologie křesťanská.*, *ČKD*, 1898/1, str. 62-63, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15666> (2015).

²⁶⁷ TUMPACH, Dr.: *Křesťanská sociologie... Robert Neuschl*, *ČKD*, 1898/5, str. 318-320, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15802> (2015).

²⁶⁸ BENEŠ, Dr. Ferdinand: *Křesťanská sociologie. Sepsal Dr. Robert Neuschl, professor theologie v Brně. Díl II.*, *ČKD*, 1900/7, str. 530-533, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=197> (2016).

²⁶⁹ TUMPACH, Dr.: *Otázka dělnická... Matěj Procházka*, *ČKD*, 1899/2, str. 138-139, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20702> (2015).

čerpal, byly pro něj přínosem a sám uvažoval o jejich vydání. Ocenil knihu jako velmi přínosnou pro křesťanskou sociologii a také jako důstojnou pietní vzpomínku na velkého muže.²⁷⁰

Josef Tumpach se zajímá taktéž o polskou odbornou literaturu a informuje o ní v několika článcích. V textu *Praca i plac. Przyczynek do wyjasnienia kwestyi socyalnej w swietle etyki katolickiej. Napisał ks. Antoni Trznadel. (1900)*²⁷¹ hodnotí knihu krakovského univerzitního profesora, který pojednává o práci a mzdě z hlediska morální teologie. Josef Tumpach doporučuje toto dílo k překladu do českého jazyka. Recenzi další polské knihy najdeme ve dvou článcích *Katolicyzm socyalny. Napsal Edward Jaroszynski. Část I. (1900)*²⁷² a *Katolicyzm socyalny. Skreslil Edward Jaroszński. Cześć II. : Poslanictwo spoleczne kościola. Cześć III. Prawa pracujacych. (1901)*.²⁷³ Kniha podle Josefa Tumpacha ukazuje, co všechno už v sociální oblasti vykonali katolíci od dob biskupa Kettelera. Dílo pojednává o všech důležitých bodech křesťanské sociologie. Znalost této knihy považuje Josef Tumpach za nutnou podmínku pro všechny, kdo se zabývají sociálními tématy. Opět doporučuje překlad do češtiny.

Poslední Tumpachovou recenzí je text *Arbeiterfrage und Socialismus. Vorträge von Dr. Franz Meffert (1902)*²⁷⁴, kde recenzent doporučuje vydaný soubor přednášek Franze Mefferta.

Nutno dodat, že v téže době se objevují recenze odborných knih i od jiných autorů. Například články *Stávky. Několik úvah z bojiště práce s kapitálem. (1900)*²⁷⁵, J. Zítek: *Cesty veřejného mínění. Jindy a nyní. Sociální politické úvahy. Sepsal Msgr Jan Drozd. (1901)*²⁷⁶ nebo Fr. Reyl: *Bytová otázka dělnická... Dr. Alois Soldát (1905)*²⁷⁷

²⁷⁰ Srov. PROCHÁZKA, Matěj. *Otázka dělnická*. Praha: Vzdělávací kroužek křesťansko-sociální, 1898. 257 s.

²⁷¹ TUMPACH, Dr.: *Praca i plac. Przyczynek do wyjasnienia kwestyi socyalnej w swietle etyki katolickiej*. Napisał ks. Antoni Trznadel., *ČKD, 1900/7*, str. 534-535, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=199> (2015).

²⁷² TUMPACH, Dr.: *Katolicyzm socyalny*. Napsal Edward Jaroszynski. Část I., *ČKD, 1900/7*, str. 540, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=203> (2015).

²⁷³ TUMPACH, Dr.: *Katolicyzm socyalny*. Skreslil Edward Jaroszński. Cześć II. : *Poslanictwo spoleczne kościola. Cześć III. Prawa pracujacych.*, *ČKD, 1901/5*, str. 351-352, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=397> (2015).

²⁷⁴ TUMPACH, Dr.: *Arbeiterfrage und Socialismus. Vorträge von Dr. Franz Meffert.*, *ČKD, 1902/1*, str. 76-77, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=537> (2015).

²⁷⁵ Stávky. *Několik úvah z bojiště práce s kapitálem*. Napsal Rudolf Vrba. Vzdělávací knihovny katolické svazek XVII., *ČKD, 1900/7*, str. 535, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=200> (2015).

²⁷⁶ ZÍTEK, ThC. J.: *Cesty veřejného mínění. Jindy a nyní. Sociální politické úvahy*. Sepsal Msgr Jan Drozd., *ČKD, 1901/6*, str. 406-407, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3197> (2015).

²⁷⁷ REYL, Dr. Fr.: *Bytová otázka dělnická... Dr. Alois Soldát.*, *ČKD, 1905/7+8*, str. 735-736, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=21161> (2015).

4.9 Robert Neuschl: *Smlouva pracovní a spravedlivá mzda práce (1 – 5) (1899)*²⁷⁸

Robert Neuschl (1846 - 1914) byl katolický kněz, profesor morální teologie a křesťanské sociální etiky, kanovník brněnské kapituly, papežský prelát, biskupský rada, sociolog a spisovatel.²⁷⁹

R. Neuschl považoval otázku spravedlivé dělnické mzdy a pracovní smlouvy za tak důležitou, že její příznivé vyřešení by podle něj dokázalo zabránit sociální revoluci. Připomíná encykliku *Rerum novarum* papeže Lva XIII., kde papež píše o nedůstojném životu dělníků a přirovnává ho ke „jhu otrockému“ a považuje za nutné rychle dělníkům pomoci.

V současnosti se začalo pohrdat prací a považovat pracovní sílu za pouhé zboží a nevidět člověka. Práce byla založena na tzv. svobodné smlouvě a na domluvených podmínkách, které ve skutečnosti nutily dělníky přijmout tvrdé závazky a nízkou mzdu a uvrhly je do nevolnictví. Tato situace vyvolala protireakci – socialismus. Socialisté považují formu pracovní smlouvy stanovující mzdu za poslední nepříznivý článek vývojového řetězce: otroctví, nevolnictví, pracovní smlouva a potom bude zavedena forma kolektivní spravedlivé smlouvy.

Dle autora článku pracovní smlouva vymezuje dělníkovi povinnosti, jak práci vykonávat a podřizuje ho osobě, která práci určuje. Tím není nijak narušena dělníkova důstojnost a svoboda. A podřízenost při práci bude existovat i v případě, že bude zrušeno soukromé vlastnictví. Autorita ale nesmí být zneužívána. Vztah podřízenosti a mzda za něj je v pořádku, pokud je práce považována za osobní činnost, pracovní síla za majetek osoby a účelem pracovního vztahu je blaho zúčastněných.

Dělník v podřízeném stavu musí být plně uznáván za lidskou osobu a jeho práce musí být považována za prostředek, který pomáhá dělníkovi dosáhnout jeho životního cíle. Svědomitost, věrnost, poslušnost na jedné straně a láska, spravedlnost, otcovská péče na straně druhé je dle křesťanského názoru podmínkou správné pracovní smlouvy.

Otázka spravedlivé mzdy vyžaduje shodu národního hospodářství s křesťanskými mravy. Otázka mzdy je otázkou přirozeného práva a přirozené spravedlnosti. Mzda je spravedlivá tehdy, pokud odpovídá hodnotě práce. Jak se určuje hodnota práce? Mzda

²⁷⁸ NEUSCHL, Dr. Robert: *Smlouva pracovní a spravedlivá mzda práce.*, *ČKD*, 1899/1, str. 1-11, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20666> (2015).

Kompletní citační odkazy na jednotlivé díly tohoto článku, konkrétní čísla *ČKD* a čísla stran jsou uvedeny v pramenech na konci této práce.

²⁷⁹ Srov. Msgr. ThDr. Robert Neuschl. In: *Encyklopedie dějin města Brna*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=3743>.

nesmí být stanovena jen na základě nabídky a poptávky, nemůže být určena pouze jako cena zboží a nemůže být srovnávána s prací stroje. Mzda musí pokrýt i potřeby dělníkova volna a zohlednit i jeho spotřebovávání tělesných sil (zabezpečení v nemoci a ve stáří). Mzdy se odlišují svou výší, ale i nejnižší mzda musí být spravedlivá.²⁸⁰ O mzdě by měli rozhodovat tři činitelé: zaměstnavatel, odborové dělnické sdružení a dozorčí státní orgány.

Je nutné prosazovat zásady křesťanské spravedlnosti, lásky a vzájemné pomoci, ctít hodnotu práce a soukromý majetek.

Nutno dodat, že Robert Neuschl v celém textu čtenáře podrobně seznamuje i s jinými názory a postupy (liberalismus, socialismus, ...). Při své argumentaci využívá silnou oporu encykliky *Rerum novarum*.

4.10 Ferdinand Beneš: *Některé katolické chudobince diecése královéhradecké (1899)*²⁸¹

Ferdinand Beneš (1860 – 1901) byl katolický kněz, pedagog, publicista, překladatel.²⁸²

Jako příspěvek k sociálnímu působení katolické církve přinesl Ferdinand Beneš zprávu o katolických chudobincích v královéhradecké diecézi. Připomíná, že církve se po celou dobu své existence věnovala péči o chudé. Sociální působení církve je v současnosti podceňováno, a proto chce autor ukázat alespoň část reality.

Vyjmenovává řadu chudobinců v diecézi. Podrobně popisuje největší zařízení z nich, hospital v Kuksu u Jaroměře, založený a podporovaný hrabětem Šporkem. Kapacita je 100 osob, které potřebují péči. Jsou dobře zabezpečeni a dům je vybaven personálem včetně lékařské pomoci. V zařízení působí 12 řeholníků včetně dvou kněží, pravidelně se slouží mše. Výnosy a kapitál určené hrabětem k provozu hospitalu, dostačují v plné míře na zabezpečení provozu, na mzdy a na opravy.

²⁸⁰ „Aby však i nejnižší mzda dělníků byla spravedlivá, musí býti větší, než náklad existenční pro dělníka samého, tedy taková, by dělník byl s to, aby též svoji ženu a děti vyživiti a přiměřeně vychovati mohl v *tom případě*, že žena, výchovou dětí zaměstnaná, za mzdu pracovati nemůže, a děti nemají ještě takového věku, by též mohly pracovati.“

NEUSCHL, Dr. Robert: Smlouva pracovní a spravedlivá mzda práce., *ČKD, 1899/4*, str. 245.

²⁸¹ BENEŠ, Dr. Ferdinand: Některé katolické chudobince diecése královéhradecké., *ČKD, 1899/9*, str. 529-537, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20852> (2015).

²⁸² Srov. ThDr. Ferdinand Beneš. In: *Osobnosti regionu*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://www.osobnostiregionu.cz/osoby/890-ferdinand-thdr-benes-1860-1901>>.

4.11 Rudolf Vrba: *Ovoce zhoubného kapitalismu (1 – 5) (1902)*²⁸³

Rudolf Vrba (1860 – 1939) byl katolický kněz, publicista, novinář, věnoval se sociální a národohospodářské problematice.²⁸⁴

V letech 1900 a 1901 v Německu i naší zemi proběhla vlna silných hospodářských otřesů. Nejen tyto události ukázaly „ohromnou zhoubnost“ kapitalismu, kterému padají za oběť celé státy a národy. Pokud se tomuto kapitalismu nepostaví jasně dané zákonné hranice, většina obyvatel propadne chudobě a vzniknou mohutné sociální nepokoje.

Rozvojem průmyslu vzrostla potřeba peněz a úvěrů. Byly založeny banky a rozvinulo se bankovníctví. Rudolf Vrba podrobně popisuje rakousko-uherské bankovníctví a číslý dokládá vysoké zisky. Na jménech představitelů bank dokazuje, že bankovníctví ovládají Židé a nejvíce peněz získává Rotschild. Autor dále pojednává o rozvoji německého průmyslu a bankovníctví. Potom se zabývá burzovními pády z posledních let.²⁸⁵ Dochází k závěru, že veškeré zisky a také ztráty zaplatí nakonec obyčejný člověk. Veškerá ekonomika je postavena na dluhu, zadlužují se všichni včetně velkých států a peníze plynou do rukou hrstky bankéřů a spekulantů. To vše povede k sociální revoluci, kdy si ožebračení budou chtít vzít násilím zpátky, co jim bylo vzato.

4.12 Antonín Skočdopole: *O působnosti duchovenstva v otázce sociální (1 – 5) (1906)*²⁸⁶

Autor charakterizuje svou dobu: „Národ stojí proti národu, stav proti stavu, strana proti straně, nevěra proti víře, - a chytří špekulanti štvou jedny proti druhým, aby sami kořistili z nerozumu, vášni a náruživosti lidu, netušícího ani, jak jest klamán. Kromě církve a víry katolické skoro nic není stálého, nic pevného a bezpečného“.²⁸⁷

²⁸³ VRBA, Rudolf: *Ovoce zhoubného kapitalismu.*, *ČKD, 1902/1*, str. 14-20, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=504> (2015).

Kompletní odkazy na jednotlivé díly tohoto článku, konkrétní čísla *ČKD* a čísla stran lze nalézt v příloze č. 1 této práce.

²⁸⁴ Srov. Představujeme Bělsko. In: *Muzeum Podbezdězí*. [Online] Cit. 2016. Dostupné z: <http://www.muzeumbela.cz/predstavujeme-belsko/osobnosti/>.

²⁸⁵ „Na všech bursách prováděly se švindléřské špekulace s akciovými papíry v takovém rozsahu a s takovou drzou nestoudností, že něco podobného svět dosud nezažil. A nikde nevzal divoký tanec kolem zlatého telete tak příšerného konce jako ve Vídni.“

VRBA, Rudolf: *Ovoce zhoubného kapitalismu.*, *ČKD, 1902/3*, str. 194.

²⁸⁶ SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: *O působnosti duchovenstva v otázce sociální.*, *ČKD, 1906/1*, str. 7-13, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=21251> (2015).

Kompletní citační odkazy na jednotlivé díly tohoto článku, konkrétní čísla *ČKD* a čísla stran jsou uvedeny v pramenech na konci této práce.

²⁸⁷ SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: *O působnosti duchovenstva v otázce sociální.*, *ČKD, 1906/1*, str. 8.

Tento stav se odráží v sociální otázce. Je to záležitost národohospodářská, protože je potřeba upravit poměry mezi majetnými a nemajetnými. Je to dělnická otázka – jak uskutečnit, aby dělník žil lidsky?

První příčinou nebezpečného stavu společnosti je odklon od Krista a církve. Viníkem je liberalismus, který je čistě materialistický, nechce vyznávat mravní dobra a dychtí jen ukájet lidský chtíč. Liberalismus zplodil sociální demokracii a sny o sociálním státu. Ateistický socialismus také zručně hraje na struny nízkých lidských pudů a radikalizuje dělníky.

Nákaza se neustále šíří, bezbožnost, nemravnost a chudoba zaplavují společnost jako povodeň. Vyřešit celou situaci pokojnou cestou je velmi obtížný úkol, nad kterým přemýšlejí a pracují křesťanští sociologové. Návrat ke Kristu a oživení křesťanského ducha je nejdůležitější ze všech snah. Duchovní musí stát v čele sociálních snah, svým kladným příkladem a bezúhonným životem. Musí vzdělávat věřící nejen v náboženském životě, ale vést je k rozpoznávání bludů a falešných slibů, učit je samostatně přemýšlet. Předkládat jim pravdy o lidském a společenském životě, o právech a povinnostech na úrovni rodiny, obce a státu. Kněz musí dbát i na své neustálé vzdělávání, aby mohl lépe bránit víru a učit ostatní. Duchovní musí umět používat a pracovat s moderními komunikačními prostředky, neboť jich užívají i protivníci církve. Dále musí pečovat o rodinu a manželství. Je třeba podporovat činnost křesťanských spolků a přes ně potírat hmotnou a mravní bídu a učit lidi samostatnosti a svépomoci. Je nutné podporovat činnost řeholních řádů v jejich zaměření. Nesmí se zanedbat všestranná výchova mládeže.

Katolická církev byla od prvopočátku učitelkou a matkou lidstva, vždy se ujímala trpících. Pracujme usilovně a Bůh nám pomůže obnovit zemi.

4.13 Robert Neuschl: *Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských (1 - 17) (1908 - 1909)*²⁸⁸

Robert Neuschl ve svém rozsáhlém článku kritizuje darwinistickou sociologii. Zavádění principů pouze darwinistické evoluce a materialismu do sociální nauky a vysvětlování sociologických dějů, jen na těchto omezených základech, nemůže vést podle autora

²⁸⁸ NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1908/1, str. 59-65, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=2835> (2016).
Kompletní citační odkazy na jednotlivé díly tohoto článku, konkrétní čísla *ČKD* a čísla stran jsou uvedeny v pramenech na konci této práce.

ke správným výsledkům.²⁸⁹

Pokud neuznáváme Boha a jím danou svobodu člověku, ztrácí smysl celý mravní řád, který by měl být základem správného vývoje společnosti.²⁹⁰

„Běda státu, ve kterém většina občanů nemá již vědomí povinnosti a ve smyslu evolucionistů žije bez víry v Boha, v soud jeho a věčnost! Existence státu takového nezachrání ani nejkrvavější hrůzovláda. Pro život praktický bez Boha, morálka bez náboženství příliš brzo ukáže se naprosto nedostatečnou.“²⁹¹

Autor podrobně rozebírá názory sociologických proudů: intelektuální školu Augusta Comteho, biologickou školu Herberta Spencera a ekonomickou školu Karla Marxe.²⁹²

„Na základě Neuschlových vývodů lze tedy uzavřít, že křesťanská sociální nauka a praxe se nemůže smířit se sociálním darwinismem jak v jeho socialistické, tak v jeho kapitalistické podobě.“²⁹³

4.14 Fr. Reyl: *Poměr individua ke společnosti (1 – 16) (1912 - 1913)*²⁹⁴

František Reyl (1865 – 1935) byl katolický kněz, rektor královéhradeckého kněžského semináře, kanovník, děkan a probošt královéhradecké katedrální kapituly sv. Ducha. Politik a senátor, křesťanský sociolog, spisovatel, předseda dozorcí rady *Všeodborového křesťanského katolického dělnictva*, předseda *Klubu senátorů Československé strany lidové*.²⁹⁵

Autor chce ve svém rozsáhlém článku představit poměr jedince ke společnosti z hlediska křesťanské sociologie.

²⁸⁹ „Aplikace zásad darwinismu na uspořádání společnosti je podle Neuschla zhoubná. Není vyloučeno, že dnešní čtenář po dvaceti letech zkušeností s ekonomikou, která nedbala příliš na etiku a v zásadě stavěla na principech „přirozeného výběru“, dá Neuschlovi hluboce za pravdu.“

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Zápolení o naději a lidskou důstojnost: česká katolická teologie 1850-1950 a výzvy přírodních věd v širším světovém kontextu*. 1. vyd. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2014. 281 s. ISBN 978-80-244-3855-9. Str. 187.

²⁹⁰ „Není-li však Boha, věčného zákonodárce a soudce, není-li člověk svoboděn v rozhodnutích svých, pak hrouť se, klesá celý t. zv. řád mravní.“

NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD, 1909/10*, str. 628.

²⁹¹ Tamtéž. Str. 628 – 629.

²⁹² „Každá vývojová teorie, která v první řadě neklade důrazu na zachování a povznesení slabých, ani povšimnutí nezasluhuje, pokud jde o pravý pokrok lidský. Konečně podotknouti třeba, že nad říši pouze hmotného je ještě říše hodnot ideálních, které jsou stejně skutečnými, jako statky řádu oekonomického.“

NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD, 1909/9*, str. 578.

²⁹³ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Zápolení o naději a lidskou důstojnost: česká katolická teologie 1850-1950 a výzvy přírodních věd v širším světovém kontextu*. Str. 188.

²⁹⁴ REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD, 1912/1*, str. 6-17, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4215> (2015).

Kompletní citační odkazy na jednotlivé díly tohoto článku, konkrétní čísla *ČKD* a čísla stran jsou uvedeny v pramenech na konci této práce.

²⁹⁵ Srov. ThDr. František Reyl., *ČKD, 1936/1*, str. 92-93, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=24339> (2016).

Sociální věda vznikla až v 19. století. Jelikož je to věda nová, není ještě po formální stránce dokonalá a nemá ustálený pojmový aparát a všeobecně přijaté metody. Je naukou o společenském dění, jejím předmětem je společnost jako organizovaný celek a sociální bytí člověka. Sociální věda se rozděluje na několik disciplín.

Sociologie je teoretickou základnou sociální vědy a zabývá se základními společenskými jevy a sociálními prvky. Pátrá po jejich obecných příčinách a zákonitostech. Hlavním předmětem sociologie je lidský jedinec (individualita) v sociálním celku a vzájemné vztahy mezi jedinci a společností. Individualita přirozeně tíhne k co největší svobodě a společnost naopak usiluje jedince co nejvíce ovládnout a potlačit jeho individualitu. Určení hranic vzájemného poměru je důležité proto, aby nedocházelo k extrémnímu vychýlení na jednu stranu.

Existují různé přístupy k této problematice. Přistupuje se k ní z pohledu biologie, psychologie nebo ekonomiky. Každá z nich však pomíjí celkový pohled na člověka i společnost a vytváří chybné teorie. Křesťanská sociologie správně tvrdí, že nelze pochopit společnost bez ohledu na vnitřní svět jedince, bez etického pohledu a přirozeného zákona.

Autor chce v článku vysvětlit přirozenost, určení, osobní práva a povinnosti jedince, podstatu a účel společnosti, z čehož vyplyne ustanovení vzájemného poměru individua ke společnosti. Široce se jednotlivým položkám věnuje a vysvětluje je, opíraje se o odborné poznatky, historii a křesťanskou nauku.

Reyl dochází k závěru, že spravedlnost a láska je základem správného poměru jedince a společnosti. Křesťanský názor žádá spravedlnost od společnosti a lásku od jedince.

4.15 Josef Smrček: *Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla (1 – 28) (1913 – 1916)*²⁹⁶

Josef Smrček (1874 - ?) byl katolický kněz, středoškolský pedagog, spolupracovník *Českého slovníku bohovědného*.²⁹⁷

Autor představil ve svém článku apoštola Pavla jako sociologa. Myšlenky, rady a život sv. Pavla ukazují, jak má člověk a společnost vést správný život. V jeho listech není zachycena jen jeho teologie, ale můžeme z ní čerpat i poznatky sociologické a státovédné. Otázky o práci, majetku, rodině, o společnosti nejsou novinkou, mnoho příkladů najdeme už

²⁹⁶ SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD*, 1913/1, str. 23-30, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4795> (2015).

Kompletní citační odkazy na jednotlivé díly tohoto článku, konkrétní čísla *ČKD* a čísla stran jsou uvedeny v pramenech na konci této práce.

²⁹⁷ Srov. Osobnost: Josef Smrček. In: *Příjmení.cz*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <http://www.prijmeni.cz/osobnost/189619/josef_smrcek>.

ve Starém zákoně. Starý zákon měl na zřeteli život jedince a společnosti vyvoleného národa. Apoštol Pavel nám předkládá návody pro život vykoupeného člověka a lidstva.

Autor uvádí řadu ukázek. Například, že všichni lidé jsou povinni pracovat a nebýt druhým na obtíž, ale zasloužit si práci živobytí a naučit se samostatnosti (srov. *2 Tes 3,10-12*). Apoštol byl sám příkladem a živil se vlastní prací (srov. *2 Tes 3,7-9; 1 Kor 4,12; Sk 20,34-35*). Dále píše o vztahu k majetku, o autoritě, o povinnostech bohatých, o životě společenství, o manželství, o lásce, o státu a podobně.

Svatý Pavel je mužem obnovy, pokroku a obrození. Pavlovo učení zůstává aktuální, s jistotou vyjadřuje myšlenky, které nám poskytují odpovědi na problémy dnešní doby. „I dnes náleží apoštol Pavel mezi prvé sociology dvacátého věku.“²⁹⁸

4.16 Dílčí závěr

Více než dvacetileté období (1892 – 1913) znovu přineslo řadu zajímavých článků se sociálními tématy. Sociální otázku, přes určité pokroky, se stále nedařilo úspěšně vyřešit. Hospodářství, přestože se stále rozvíjelo, čelilo mnoha krizím, které nejvíce dopadaly na slabé vrstvy obyvatel. Sílilo socialistické a komunistické hnutí, šířily se dělnické nepokoje. Nebezpečí revolučních převratů rostlo. Ateismus a materialismus nadále útočily na duchovní hodnoty a křesťanství. Katolická církev se učila účinněji bránit proti svým nepřátelům.²⁹⁹

Duchovní velmi uvítali vydání encykliky *Rerum novarum*, která potvrdila správnost jejich předchozího snažení a nyní jim sloužila jako mocná argumentační opora.³⁰⁰ Český klér se snažil seznamovat se blíže se situací v okolních zemích a čerpat z úspěšných kroků v cizině. Přebírali a překládali odbornou literaturu³⁰¹ a zaznamenali, že v Evropě se studium sociálních otázek stalo součástí teologického studia.³⁰² Neváhali cestovat a osobně poznat poměry mimo vlast a nabrat zkušenosti, které potom předávali doma.³⁰³

V řadách českého duchovenstva se objevili uznávaní odborníci na sociální problematiku a na křesťanskou sociologii, například Robert Neuschl nebo Matěj Procházka.

²⁹⁸ SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla, *ČKD, 1916/10*, str. 624.

²⁹⁹ Srov. SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: O působnosti duchovenstva v otázce sociální., *ČKD, 1906/1*, str. 7-13.

³⁰⁰ Srov. např. PAULY, Jan: Sociální význam papeže Lva XIII., *ČKD, 1894/1*, str. 35-41.

³⁰¹ Srov. např. TUMPACH, Dr.: Liberalismus, Socialismus und christliche Gesellschaftsordnung., *ČKD, 1897/8*, str. 511-512.

³⁰² Srov. TUMPACH, Dr.: Pěstění věd sociálních., *ČKD, 1895/2*, str. 102-104

³⁰³ Srov. J. P-y.: Zařízení ku blahu dělnictva., *ČKD, 1892/3*, str. 180-181.

Čeští kněží věděli, jak závažná je doba - že se rozhoduje o dalším osudu lidstva. Aktivně se snažili ovlivnit vývoj pozitivním směrem, ale byli odhodláni nadále působit všemi silami i v případě špatného směřování společnosti a být svědomím lidstva.³⁰⁴

V textech můžeme zaznamenat vzrůstající nepřátelství proti Židům, kteří jsou stále více obviňováni, že způsobili neutěšený stav společnosti a těží z něj nemalé bohatství.³⁰⁵ Židé jsou dle autorů zastoupeni na obou stranách konfliktu, na straně liberalismu a kapitalismu hájí své zájmy jako význační bankéři, na straně socialismu vystupují jako organizátoři a vůdci hnutí.³⁰⁶

³⁰⁴ „Můžet' z nenadání nastati doba, ve které bude třeba odhodlánu býti i na smrt'; nastane-li pak skutečně, bude nás v posledním okamžení povznášeti blahé vědomí, že jsme pro společnost' dosti učinili. A bude-li nutno život položit, staň se vůle Boží, rádi i to podstoupíme jsouce přesvědčeni, že i to jest skutek nápravy sociální. Ať svět pozná, že jest něco ještě vyššího, než svět vezdejší a to hájiti, po případě i vlastním životem, že jest naší úlohou.“

O sociálních úlohách duchovenstva v čase nynějším., *ČKD, 1894/9*, str. 549.

³⁰⁵ „K ideovým důvodům katolického antisemitismu 19. století se družily i jiné – sociální. Ve středověku směli být jen Židé kapitalisty, přičemž Židé směli být jen kapitalisty. V moderní době tedy Židé zůstali tím, k čemu je křesťané určili – jen váha kapitalisty ve společnosti se markantně zvýšila a pozvolna učinila z ovládaných vládnoucí.“

PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918*. Str. 92.

³⁰⁶ Srov. např. VRBA, Rudolf: Ovoce zhoubného kapitalismu., *ČKD, 1902/1*, str. 14-20.

5 Články v ČKD týkající se sociální a politické problematiky v období dvou světových válek, v období poválečném až do zákazu vydávání časopisu (1914 - 1949)

Pátá kapitola se bude věnovat tematickým článkům v posledním a velmi rušném období, kdy lidstvo zasáhly dvě světové války, v Rusku proběhla bolševická revoluce, vzniklo samostatné Československo a následně v naší zemi převzali moc komunisté. Skončíme v roce 1949, kdy bylo vydávání časopisu zakázáno. V těchto letech zasedli na Petrově Stolci a čelili dějinným zvrátům papežové Benedikt XV. (1914 – 1922), Pius XI. (1922 – 1939) a Pius XII. (1939 – 1958).

Na konci kapitoly zrekapitulujeme obsahy a myšlenky představených článků.

5.1 Josef Hanuš: *Sociální křesťanské hnutí ve Francii (1 – 5) (1920)*³⁰⁷

Josef Hanuš (1876 – 1928) byl katolický kněz, kanovník metropolitní kapituly Pražské, pedagog, spisovatel, předseda *Apoštolátu sv. Cyrila a Metoda*, spolupracovník *Slovníku bohovědného*, publikoval články u nás i v zahraničí.³⁰⁸

Autor chce seznámit čtenáře s aktuálním vývojem sociálního křesťanského hnutí ve Francii. Píše, že ve Francii se po období silných protináboženských bojů znovu rozmáhá silný náboženský duch ve všech vrstvách obyvatelstva. Připomíná nedávné konání kongresu katolické mládeže v Paříži v počtu přes 150 000 účastníků, kde byla uctěna památka hraběte Alberta de Mun (1841 – 1914) – „velkého apoštola dělníků a zakladatele dělnických kroužků“. Autor článku vypsál životopis hraběte a jeho působení.³⁰⁹

Dále Josef Hanuš informuje o rozšíření křesťanského syndikalismu ve Francii. Syndikát je odborové sdružení zaměstnanců, které se stará o zlepšení hmotných poměrů členů. To je rozdíl oproti dělnickým kroužkům hraběte de Mun, které se zaměřovaly především na náboženské a mravní povznesení. Syndikáty pečují o své členy, starají se o jejich zaměstnání, nabízejí právní ochranu, dávají bezúročné půjčky nezaměstnaným a také finančně podporují v nemoci, zajišťují lékařskou pomoc a disponují svými nemocenskými pokladnami. Zaměřují se i na vzdělávání, zábavu a snaží se ovlivnit příslušné zákonodárství.

³⁰⁷ HANUŠ, J.: Sociální křesťanské hnutí ve Francii, *ČKD, 1920/1+2*, str. 12-22, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=7603> (2015).

Kompletní citační odkazy na jednotlivé díly tohoto článku, konkrétní čísla *ČKD* a čísla stran jsou uvedeny v pramenech na konci této práce.

³⁰⁸ Srov. PODLAHA, Dr. Ant.: Úmrtí. Msgr. Dr. Josef Hanuš., *ČKD, 1928/5*, str. 591-592, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=17701> (2016).

³⁰⁹ „Na všeobecné světové výstavě r. 1900 bylo Dílo kroužků katolických dělnických vyznamenáno velkou medailí; byla tam podána statistika o výsledku práce 30leté: bylo zřízeno 418 kroužků odborových s 60 tisíci členy, 136 syndikátů rolnických s 42.500 členy, 77 syndikátů křesťanských dělnic a matek s 9000 členkami.“ HANUŠ, J.: Sociální křesťanské hnutí ve Francii, *ČKD, 1920/1+2*, str. 21.

Autor popisuje další formy odborových sdružení, spolky a katolické politické strany.

Katolické sociální hnutí je ve Francii natolik mohutné, že tvoří sílu, se kterou musejí vážně počítat nepřátelé i státní orgány.

5.2 P. Soukup: *Sv. Tomáš Akvinský, sociolog (1924)*³¹⁰

Emilian Soukup (1886 – 1962) byl katolický kněz, teolog, překladatel, pedagog na bohosloveckém učilišti v Olomouci.³¹¹

Tomáš Akvinský má velký význam i pro sociologii a v jeho učení se nacházejí myšlenky, které sociologie může využít. Sociologie se snaží poznat obecné zásady řádu a vývoje společnosti. Autor nám představil některé myšlenky sv. Tomáše, vztahující se k organizaci společnosti, k úkolu společnosti, k vlastnictví majetku, k práci a odměně za ni.

Dnešní křesťanský solidarismus je vlastně pokračováním etiky sv. Tomáše Akvinského. Tomášova nauka je stále aktuální a můžeme z ní bohatě čerpat i v moderní době.

5.3 B. Stašek: *Válka ve světle učení církve katolické (1 – 4) (1924)*³¹²

Bohumil Stašek (1886 – 1948) byl katolický kněz, probošt Vyšehradské kapituly, politik, předseda Československé strany lidové, poslanec Národního shromáždění, spisovatel, šéfredaktor *Pražského večerníku* a *Lidových listů*, zakladatel nakladatelství *Vyšehrad*, vězeň nacismu.³¹³

Autor píše článek k příležitosti uplynutí deseti let od začátku první světové války.³¹⁴ „Idea míru a pokoje nemůže mít lepší příležitosti ku propagandě, než právě desáté výročí války, jež nadělala tolik spoust nejen na hmotných statcích, ale též na duchovním a sociálním řádu lidské společnosti.“³¹⁵

Autor chce představit pohled katolické církve na válku a vymezit se proti extrémním pacifistickým názorům a názorům válce příliš nakloněným. Postupuje od Ježíše Krista,

³¹⁰ SOUKUP, P. Em.: Sv. Tomáš Akvinský, sociolog, *ČKD, 1924/4*, str. 238-245, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=9727> (2015).

³¹¹ Srov. Osobnost: Emilian Soukup. In: *Příjmení.cz*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <http://www.prijmeni.cz/osobnost/41642/emilian_soukup>.

³¹² STAŠEK, B.: Válka ve světle učení církve katolické, *ČKD, 1924/6*, str. 398-408, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=9980> (2015).

Kompletní citační odkazy na jednotlivé díly tohoto článku, konkrétní čísla *ČKD* a čísla stran jsou uvedeny v pramenech na konci této práce.

³¹³ Srov. Bohumil Stašek. In: *Vyšehradská kapitula*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://www.kkvys.cz/obrazova-a-portretni/bohumil-stasek-17-unora-1886-8-srpna-1948/>>.

³¹⁴ „Letošního roku miliony lidstva nejen v Evropě, ale po celém světě budou si připomínati jedno z nejmudnějších a nejtravnějších jubilejí, jaké se kdy v dějinách lidských připomínalo – desetileté výročí světové války. [...] Většina lidstva připomínati si bude vypuknutí světové války s odpornými pocity a bude zatracovati všechny války.“

STAŠEK, B.: Válka ve světle učení církve katolické, *ČKD, 1924/6*, str. 398.

³¹⁵ Tamtéž. Str. 398.

jež je nazýván „Vládce pokoje“ (srov. *Iz 9,5*) a od jeho učení, od Pána, který nám přinesl evangelium lásky, míru a pokoje. Ježíš však také nezakazuje bránit sebe a svá práva. Apoštolové šíří dále učení pokoje a lásky. Svatý Augustin představil své učení o postojích k válce, na které církev navázala. Nejvyšším ideálem je pokoj a mír. Křesťanovi je dovolena pouze spravedlivá válka. Tomáš Akvinský píše, že spravedlivá válka musí splňovat podmínky: spravedlivé authority, příčiny a úmyslu.³¹⁶

Válka je zlo, a i když je za určitých okolností dovolená, zůstává stále neštěstím. Úkolem katolické církve a věřících je dělat vše pro odvrácení války. Spravedlivá válka je nejkrajnějším povoleným řešením obrany.

5.4 Alois Kudrnovský: *Dnešní vlastenecké úkoly duchovenstva (1924)*³¹⁷

Alois Kudrnovský (1875 – 1956) byl katolický kněz, kanovník u Všech svatých na Pražském hradě, profesor fundamentální teologie *Karlovy univerzity*, teolog, politik, spisovatel.³¹⁸

Je potřeba prosazovat ve společnosti jasné zásady: křesťanství musí být zárukou autority ve společnosti, zárukou mravnosti, zárukou lásky a milosrdenství. Úkolem duchovenstva je přinášet člověku a společnosti náboženský život a křesťanské ideály víry, ctivosti a mravnosti. Cílem je získat lidi pro tyto ideály, zbavit je náboženské lhostejnosti a otroctví hříchu, dávat člověku naději a nadšení vřelé lásky k Bohu a vlasti.

„A pak i ten poslední v zemi naší ubožák, opuštěný a vyhnaný ve chvíli, kdy by snad si zoufal, ucítí paprsek lásky, zarazí se, zasažen a přemožen touto láskou, počne opět věřiti v sebe, počne doufati a milovati, stane se pravým křesťanem – vlastencem.“³¹⁹

5.5 Jan Budař: *Kněz - politika – dělnictvo (1 – 8) (1924)*³²⁰

Jan Budař (1867 - 1948) byl katolický kněz, profesor bibliistiky na bohoslovecké fakultě Karlovy Univerzity, cestovatel, publicista.³²¹

³¹⁶ „Válka není hříchem, je-li vypovězena na ochranu státu a společného dobra od toho, jemuž svěřeno jest řízení státu a vede-li se za dobrým úmyslem, jinak však jest nedovolena.“

STAŠEK, B.: Válka ve světle učení církve katolické, *ČKD, 1924/10*, str. 675.

³¹⁷ KUDRNOVSKÝ, Prof. Mons. Dr. Alois: Dnešní vlastenecké úkoly duchovenstva, *ČKD, 1924/Sursum 1*, str. 2-4, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=10494> (2015).

³¹⁸ Srov. Msgre Dr Alois Kudrnovský., *ČKD, 1945/3*, str. 158-159, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=22064> (2016).

³¹⁹ Tamtéž. Str. 4.

³²⁰ BUDAŘ, Dr. Jan: Kněz - politika - dělnictvo., *ČKD, 1924/Sursum 2*, str. 13-17, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=23308> (2015).

Kompletní citační odkazy na jednotlivé díly tohoto článku, konkrétní čísla *ČKD* a čísla stran jsou uvedeny v pramenech na konci této práce.

³²¹ Srov. Dr. J. M.: Universitní profesor, prelát ThDr Jan Budař zemřel., *ČKD, 1948/5*, str. 260-261, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=22510> (2016).

Tento článek vyšel v *ČKD* v příloze *Sursum*, tedy ve *Věstníku politického klubu duchovenstva Československé strany lidové v Čechách*.

Zabývá se otázkou účasti kněze v politice. Autor píše, že v demokratickém státě by bylo nespravedlivé vylučovat duchovní z politického života, které tvoří rozsahem a výší svého vzdělání jádro české inteligence.

Zapojením kněze do politiky však nastávají i jistá nebezpečí. Může zapomenout, že je reprezentantem Krista a začne dělat svou osobní politiku. Může začít hájit více statky hmotné než duchovní. Může se v zápalu politického boje, stržen protivníky, odchýlit od zásad mravnosti. Pokud se kněz začne věnovat politice, nemusí mu zbývat čas na duchovní potřeby – může ztratit ideál chápání kněžského povolání a z únavy začít zanedbávat své svaté povinnosti. Zapojením do politiky může klesat úcta ke kněžskému stavu – protivník se na něj nedívá jako na vysvěcenou osobu povolanou Kristem, ale jako na pouhého politika.

Autor tvrdí, že ani tato nebezpečí nemají bránit kněžím politicky se zapojit. Kněz však musí bedlivě zvážit důvody a své schopnosti. Politická práce musí být chápána jako obrana víry a křesťanských mravů.

Kněz v politice má mít na paměti sociální otázku a její řešení – chránit dělníky, chudé a slabé. Kněz si má trpělivou práci a poskytnutou pomocí získat důvěru těchto lidí. Učit je v lásce jejich právům, ale i povinnostem.³²²

5.6 J. Kaucký: *Kněz ve službě Charity (1 – 3) (1925)*³²³

Jan Kaucký (1886 – 1939) byl katolický kněz, profesor náboženství, redaktor katolického tisku, ředitel Svazu Charity v Praze.³²⁴

Text nacházíme opět v příloze *Sursum*. V roce 1922 vznikl Svaz Charity, který sdružoval katolické organizace pomáhající lidem v nouzi.³²⁵

Článek napsal ředitel Svazu Charity v Praze. Obrací se na faráře, aby se aktivně zapojili do aktivit Charity.³²⁶ Jan Kaucký varoval před sociální revolucí, která podle něj už přichází.

³²² „Kdyby dnes Ježíš Kristus znovu přišel na svět, jistě by v první řadě šel mezi dělnictvo. Místo sebe posílá nás. Jdeme mezi naše české dělnictvo s Jeho svatou pravdou na rtech, s Jeho božskou láskou v srdci!“
BUDAŘ, Dr. Jan: Kněz - politika - dělnictvo., *ČKD, 1924/Sursum 10*, str. 146.

³²³ KAUCKÝ, Dr. J.: Kněz ve službě Charity., *ČKD, 1925/Sursum 1*, str. 12-14, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=16542> (2015).

Kompletní citační odkazy na jednotlivé díly tohoto článku, konkrétní čísla *ČKD* a čísla stran jsou uvedeny v pramenech na konci této práce.

³²⁴ Srov. Osobnost: Jan Kaucký. In: *Příjmení.cz*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: http://www.prijmeni.cz/osobnost/19152/jan_kaucky.

³²⁵ Založen Svaz Charity. In: *Charita Česká republika*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <http://www.charita.cz/o-charite/z-historie/>.

Připomněl, že z historie víme, že mezi prvními oběťmi revoluce byli vždy členové církve. Samaritánská služba a milosrdná láska může odvrátit toto nebezpečí. Katolické charitě se do cesty staví mnohé překážky, stát ruší její zaběhlá zařízení (např. Nádražní misie v Praze) a nahrazuje je svými alternativami, protestantské církve jí konkurují (YMCA, YWCA). Charitu v uplynulých časech přebraly většinou spolky a řeholní řády a farář byl upozaděn.³²⁷ Ale farář by měl být vůdcem charity ve svém působišti. Jan Kaucký vypočítává jaké úkoly má farář plnit a kde hledat spolupracovníky. Nabízí knězi pomoc od Svazu Charity.

„Bratří! Celou noc jsme lovili a nic nepopadli. Zajďme dále na hlubinu lidské bídy a lidského strádání. Snižme se k těm nejnižším. Ukažme jim hlubinu lásky Kristovy, která je v síti jeho církve a budeme loviti hojně.“³²⁸

5.7 Jiří Pražák: *Spravedlnost, láska a charita* (1927)³²⁹

Jiří Pražák (1846 – 1905) byl český právník, napsal *Rakouské právo ústavní*, vysokoškolský pedagog, děkan právnické fakulty Univerzity Karlovy, politik.

V úvodu definuje pojmy spravedlnost, láska a charita a vysvětluje rozdíly mezi nimi.

Svět je charakterizován bojem o zásady sociální spravedlnosti a otázka chudoby je tím aktuálnější. Církev nabízí pomoc svým osvědčeným systémem pomoci slabým - charity. Charita v úzkém smyslu je účinná láska k bližnímu skrze lásku k Bohu. Účelem křesťanské charity je zmírňovat a odstraňovat tělesnou a duchovní bídu. Křesťanská charita se řídí určitými zásadami, například, že je lépe zajistit člověku práci (a samostatnost), než ho jen hmotně podporovat. K charitě patří také almužna, která je založena na dobrovolnosti a vnitřním úmyslu (jakákoli státní daň na chudé není proto pravou almužnou). Charita také není zaměřena plošně, ale cíleně na jednotlivce.

Křesťanská charita je dnes kritizována a považována za zastaralou. Principy humanity jsou jí prý schopny zcela nahradit. Charita se opravdu neslučuje s moderními trendy extrémního individualismu a socialismu. Je postavena na jiných principech.³³⁰ Pokud lidé

³²⁶ „A této bratrské lásky musí býti kněz nadšeným šířitelem. Bez ní kněz není knězem celým, bez ní má kněz zavřenou cestu k srdcím mnohých.“

KAUCKÝ, Dr. J.: Kněz ve službě Charity., *ČKD, 1925/Sursum 1*, str. 13.

³²⁷ „Je pravda, že mnozí spolubratři rozdají na chudé, ať příbuzné či cizí, poslední haléř. Mám doklad před sebou, že farář opisuje písničky a prodává, aby mohl vyživiti starou matku a sirotky sestřiny.“

KAUCKÝ, Dr. J.: Kněz ve službě Charity., *ČKD, 1925/Sursum 3*, str. 37.

³²⁸ KAUCKÝ, Dr. J.: Kněz ve službě Charity., *ČKD, 1925/Sursum 4+5*, str. 69.

³²⁹ PRAŽÁK, JUDr. Jiří: *Spravedlnost, láska a charita.*, *ČKD, 1927/3*, str. 129-138, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=16845> (2015).

³³⁰ „Proti charitě stojí moderní lidumilství, hlásané svobodnými zednáři a liberálními filosofy. Na charitu přikře útočí Nitzscheova morálka pánů, jež tápe ve tmách nevěry a proto nechce uznati ani přirozený zákon.“ PRAŽÁK, JUDr. Jiří: *Spravedlnost, láska a charita.*, *ČKD, 1927/3*, str. 137.

znovu pochopí Krista, poznají krásu katolické charity, která je schopná uzdravit společnost daleko více, než filozofie humanity bez Boha.

5.8 V. Chlumský: *Pastorace a politika* (1928)³³¹

Václav Chlumský (1884 – 1949) byl katolický kněz, duchovní správce v Košířích.³³²

Autor zastává podobné názory, které jsou vyjádřeny v článku *Kněz - politika – dělnictvo*. Kněz je plnoprávný občan a jako takový má právo na politické přesvědčení. Může ale být jen členem politické strany, která stojí na křesťanských zásadách. Jinak se zpronevřuje svému povolání. Do politiky se má zapojovat s ostražitostí a opatrností, aby neutrpěla jeho pastorační práce.

Politická strana s křesťanským programem pomáhá prosadit ve společnosti zásady křesťanské spravedlnosti a lásky.

Kněz by ale neměl v politické straně zastávat vyšší funkce, jelikož veřejné mínění by mohlo mísit a zaměňovat jeho práci kněze a politického funkcionáře. Kněz má ve straně především vzdělávací funkci, má vyložit členům křesťanské názory na rodinu, výchovu, stát a podobně. Kněz nesmí zapomínat, že politika řeší věci časné a pastorace má na mysli vyšší cíl - spásu člověka.

5.9 Felix Hanoušek: *Bible a socialismus* (1 – 8) (1931 - 1932)³³³

Felix Hanoušek (1870 – 1943) byl katolický kněz, publicista.³³⁴

Moderní doba vysvětluje společenský řád, dějiny a dějinné události z materialistického pohledu. Tvrdí, že všechny změny v dějinách nastaly z důvodů hospodářských a sociálních, snahou o zlepšení těchto poměrů. Od těchto změn se potom odvíjí veškerý vývoj politický, náboženský i kulturní. Socialističtí ideologové sdělují, že i křesťanství vzniklo na podkladě hospodářských a sociálních změn v době upadající řecko-římské kultury. Chtějí tím naznačit, že křesťanství a socialismus stojí na stejném základě, z čehož odvodili, že socialismus je náboženstvím nastávajícího věku.

Felix Hanoušek vyvrací mnoha argumenty z Písma tuto myšlenku, vysvětluje principy křesťanství a tvrdí: „Křesťanství neběží přímo o otázku sociální, ale o otázku Božské

³³¹ CHLUMSKÝ, V.: *Pastorace a politika.*, ČKD, 1928/2, str. 210-215, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=17478> (2015).

³³² O autorovi se nám nepodařilo dohledat bližší životopisná data.

³³³ HANOUŠEK, dr. Felix: *Bible a socialismus.*, ČKD, 1931/1+2, str. 145-156, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=19211> (2015).

Kompletní citační odkazy na jednotlivé díly tohoto článku, konkrétní čísla ČKD a čísla stran jsou uvedeny v pramenech na konci této práce.

³³⁴ O autorovi se nám nepodařilo dohledat bližší životopisná data.

milosti, milosrdenství a smilování; nikoliv o změnu zevnějších poměrů, ale o vnitřní změnu duše; nikoliv o otázku blahobytu, získání a míti, nýbrž o otázku bytí, a jakým bytí.³³⁵ A dodává, že ačkoliv je Ježíšova nauka zaměřena především na spásu lidské duše, vyplývá z ní také, že životem podle učení našeho Pána bude umenšena lidská bída a nespravedlnost.

Dějiny lidstva nejsou určovány pouze hmotou a sociálním tlakem, dějinám vládne věčná a spravedlivá Prozřetelnost, která v nich uskutečňuje svůj plán. Zjevením Božím se nám dostalo poznání vyšších pravd. Tyto pravdy jsou jedinou zárukou zdravého vývoje lidstva.

5.10 Josef Kratochvíl: *Základní směrnice křesťanské nauky sociální* (1931)³³⁶

Autor předložil svůj článek k 40. výročí vydání encykliky *Rerum novarum*.³³⁷ Napsal, že papeži Lvovi XIII. velmi záleželo na tom, aby bylo pomoci trpícím dělníkům. Papež chtěl upravit vzájemný vztah dělníků a továrníků. Zajímal se také o rolníky, řemeslníky, obchodníky, úředníky a další. Papež prohlásil, že lidstvo může být uchráněno před sociálním rozvratem pouze v případě, že se vrátí k zásadám křesťanství, k lásce a spravedlnosti. Lev XIII. varoval svět před bludnými řešeními sociální otázky.

Josef Kratochvíl říká, že mnoho požadavků vyřčených Lvem XIII. k řešení dělnické otázky již bylo splněno nebo se řeší. Uvedl například zkrácení pracovní doby, úpravu práce žen a zákaz práce dětí, úrazové, nemocenské a starobní pojištění. Socialisté (s výjimkou komunistů) ustupují od radikálních požadavků.

Přesto nebylo dostatečně nasloucháno slovům Lva XIII. a sociální poměry jsou horší než tenkrát, hlavně po stránce mravní a duchovní. Materialismus šíří sobectví, mamon a nenávisť – je to největší omyl lidstva v dějinách. Poselství encykliky plně nepochopili nejen odpůrci církve, ale také značná část katolíků. Mnoho dělníků odpadlo od církve, protože jim bylo podsouváno, že církev je na straně bohatých. Vina padla na ty, kdo měli za povinnost vysvětlit dělníkovi sociální stanovisko církve, ale neudělali to.³³⁸ Význam

³³⁵ HANOUŠEK, dr. Felix: Bible a socialismus., *ČKD*, 1932/1, str. 149.

³³⁶ KRATOCHVÍL, Dr. Jos.: *Základní směrnice křesťanské nauky sociální*., *ČKD*, 1931/4, str. 353-368, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=19332> (2015).

³³⁷ „A dnes po 40 letech vydání nesmrtelné (jak byla právem tehdy nazvána!) encykliky *Rerum novarum* ukázalo se velmi zřejmě, jak vynikající, ba zrovna providenciální dílo byla papežská encyklika, kterou právem nazval nynější sv. Otec Pius XI. „dokumentem, který jest uprostřed mezi díly božskými a lidskými“ a papež Benedikt XV. r. 1919 „magna charta pracujících“.“
Tamtéž. Str. 353.

³³⁸ S tímto tvrzením autora se redakce *ČKD* neztotožňuje (v poznámce pod čarou).
Srov. tamtéž. Str. 356.

sociální encykliky *Rerum novarum* začal být doceňován, až po těžkých zkušenostech první světové války a ruské komunistické revoluce.

„Základním principem sociální akce křesťanské jest úsilí o překonání společenských protiv a násilných bojů, požadavek spolupráce všech společenských tříd, snaha po synthese všech sil, po solidaritě čili pospolitosti všech složek lidské společnosti. Cestou k tomu jest obrození mravní a obnova křesťanských ideálů kulturních. Kristova nauka lásky musí se státi opět začátkem, středem i cílem všeho dění a všech snah.“³³⁹

Všechny sociální a hospodářské otázky jsou ve své podstatě otázky mravní a duchovní. Opravdová sociální reforma musí vycházet z lidské přirozenosti a ze spojení s Bohem.

5.11 Bedřich Vašek: *Totální stát a křesťanství (1934)*³⁴⁰

Bedřich Vašek (1882 - 1959) byl katolický kněz, křesťanský sociolog, děkan teologické fakulty v Olomouci a profesor teologické fakulty v Bratislavě, spisovatel.³⁴¹

Idea totálního státu se prosazuje v Itálii, Německu a Rusku. Tato myšlenka může být vystupňována až tolik, že jednotlivec je zcela pohlcen státem. „Liberalismus vidí v individuu konečný cíl, ve společnosti prostředek; fašismus vidí ve společnosti konečný cíl, v individuu prostředek.“³⁴²

V Německu je totální stát propagován všemi prostředky, celé obyvatelstvo má být podřízeno plánům Hitlerovy strany. Kdo se vzpírá vnucování cílů nacistické strany, je umlčen i za použití násilí. Princip totálního státu je uskutečněn v hrůzné síle také v ruském komunismu.³⁴³

Katolická církev musí zaujmout zásadní stanovisko k totálnímu státu. Význam státu jako takového v posledních letech velmi vzrostl, přesto tu ale není jednotlivec pro stát, nýbrž stát pro jednotlivce. Stát je nástroj, který má napomáhat k blahu jednotlivců a přes tyto jednotlivce k blahu celku. Bůh stvořil člověka ke svému obrazu a záleží mu na každé osobě. Stát má umožňovat jednotlivému člověku jeho rozvoj a celkovou souhru všech

³³⁹ KRATOCHVÍL, Dr. Jos.: Základní směrnice křesťanské nauky sociální., *ČKD, 1931/4*. Str. 356.

³⁴⁰ VAŠEK, Dr. Bedřich: *Totální stát a křesťanství.*, *ČKD, 1934/1*, str. 4-17, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=23615> (2015).

³⁴¹ Srov. UNIVERZITA PALACKÉHO. Cyrilometodějská teologická fakulta a POJSL, Miloslav, ed. *Cyrlometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci v letech 1990-2010: 20 let od jejího obnovení: sborník*. Velehrad: Historická společnost Starý Velehrad se sídlem na Velehradě, 2010. 286 s., [16] s. obr. barev. příl. ISBN 978-80-86157-30-6. Str. 235 – 236.

³⁴² VAŠEK, Dr. Bedřich: *Totální stát a křesťanství.*, *ČKD, 1934/1*, str. 5.

³⁴³ „Málo bylo snad států s absolutistickým režimem, v němž by bylo individuum tak bezmocné jako v komunistickém! Hyne samostatný rozmach ducha; nemůže však existovati ani tělo, - hyne umírajíc hladý! V takovém otroctví hyne svoboda, kterou sliboval pro své oblasti socialismus!“
Tamtéž. Str. 9.

obyvatel.³⁴⁴ Stát nemá přebírat úkoly, které je člověk schopen zvládnout sám. Církev stojí se svou sociální naukou ve středu a kritizuje extrémní výkyvy doleva nebo doprava. Církev brání důstojnost lidské osoby a zároveň uznává funkci státu jako strážce spravedlnosti a garanta solidarity.

5.12 Encyklika sv. Otce Pia XI. o situaci katolické církve v Německu (1937)³⁴⁵ a Encyklika Divini Redemptoris de communismo atheo (1937)³⁴⁶

Dva články ve stejném čísle časopisu informují o encyklikách, které vydal papež Pius XI. V první encyklice *Mit brennender Sorge* kritizuje papež praktiky národního socialismu v Německu. Autor krátce popisuje obsah encykliky. Druhá encyklika se zabývá komunismem a odsuzuje řádění komunistů v Rusku, Španělsku a Mexiku.

Národní socialismus a komunismus odmítá Boha a snaží se ho nahradit svými ideologickými principy. Ale první a nejvyšší realita je Bůh a je úkolem členů církve zachovat věrnost a prosazovat křesťanské hodnoty proti mocným nepřátelům.

5.13 Bartol Kutal: Totalismus a nacionalismus u starozákonního národa israelského a v sousedních veleříších asyrskobabylonské a egyptské - a dnešní totalismus (1940)³⁴⁷

Bartoloměj Kutal (1883 – 1964) byl katolický kněz a biblista. V roce 1939 byl zvolen děkanem teologické fakulty v Olomouci a v letech 1940 až 1945 byl administrativním správcem fakulty. Učil biblistiku Starého zákona. Napsal například *Dějiny Starého zákona a Palestina a Panna Maria v poesii arabské*.³⁴⁸

Každá doba v dějinách měla svá ideová hesla a směrnice, které určovaly ráz té doby, ráz státu a národů. Autor připomíná starořímské císaře, středověké německé císaře, hesla francouzské revoluce, vládu Napoleona nebo současný boj mezi státy demokratickými a státy vyznávajícími totalitní rasisticko-fašistický nacionalismus nebo komunismus.

³⁴⁴ „Účinnost orchestru je tím větší, čím vyspělejší jsou jeho členové, každý ve svém oboru; ovšem musejí býti tyto jednotlivé výkony sjednoceny v dokonalou souhru.“

VAŠEK, Dr. Bedřich: Totální stát a křesťanství., *ČKD*, 1934/1. Str. 14.

³⁴⁵ Encyklika sv. Otce Pia XI. o situaci katolické církve v Německu., *ČKD*, 1937/2, str. 182-184, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=24690> (2015).

³⁴⁶ Encyklika Divini Redemptoris de communismo atheo., *ČKD*, 1937/2, str. 184-187, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=24691> (2015).

³⁴⁷ KUTAL, Dr. Bartol.: Totalismus a nacionalismus u starozákonního národa israelského a v sousedních veleříších asyrskobabylonské a egyptské - a dnešní totalismus., *ČKD*, 1940/1, str. 1-13, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=19720> (2015).

³⁴⁸ Srov. Historický kalendář 2013. In: *Tiskové středisko České biskupské konference*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <tisk.cirkev.cz/res/data/164/018629.pdf>.

Popisuje základní myšlenky fašistů, například rasistické vyznávání čistoty rasy.³⁴⁹ U komunismu uvádí třeba vyznávání hmoty namísto Boha a potlačování přirozených práv jednotlivce na úkor celku.

Zejména proti židovskému národu se obrací rasistické praktiky totalitních států. Přitom právě Židé ve svých dějinách byli nositelé mnoha podobných myšlenek, které lze nalézt u rasisticko-fašisticko-nacionalistických ideologií. Starozákonní izraelský národ představoval uzavřený národní celek, který byl nositelem Božích příslibů a měl udržovat víru v jednoho pravého Boha a z jeho středu měl vyjít Mesiáš. Tomuto národně náboženskému poslání bylo vše podřízeno. Tak tomu bylo za dob izraelského království a po babylonském zajetí, přes dobu Judy Makabejského až do narození Krista. Cizinec se mohl stát jen „druhořadým“ členem izraelského společenství. Proto mnozí proroci přicházeli se slovy, které překonávaly izraelský totalismus. Proroci očekávali Mesiáše, který spojí národy bez rozdílů rasy. Izraelský totalismus měl přes mnohá přehánění zdravou podstatu, kdy podle Božího záměru připravoval uskutečnění příchodu Mesiáše. Navíc židovský národ musel odolávat tlakům silných říší, které ho obklopovaly. Myšlenky národně náboženského totalismu najdeme i u dnešních Židů a jen jeden prostředek jej může vyřešit a to prostředek nadpřirozený.³⁵⁰

Křesťanský univerzalizmus je jediný, který může uvést na správnou cestu řídící se mašinérii fašistického a komunistického totalismu. Autor věří, že je možné nastolit smír mezi totalismem a křesťanským učením za předpokladu, že budou uznána člověku následující práva: právo věřit v Boha a vyznávat svou víru, právo dělat to, co člověku přikazuje svědomí a právo spolupracovat se státem a nebýt vylučován z národního života.

5.14 Recenze

Antonín Soldát recenzuje v roce 1914 knihu *Jádro křesťanské sociologie* od Františka Reyla.³⁵¹ Autor knihy se zabývá teorií křesťanské sociologie, ale představuje i praktickou aplikaci. V knize je zařazena také problematika, kterou František Reyl představil v *ČKD*

³⁴⁹ „Lidské rasy svým přirozeným a neměnným rázem jsou navzájem namnoze tak rozdílné, že nejnižší rasa z nich jest od nejvyšší rasy více vzdálena než nejnižší druh zvířecí od nejvyššího druhu zvířecího.“

KUTAL, Dr. Bartol.: Totalismus a nacionalismus u starozákonního národa izraelského a v sousedních veleříších asyrskobabylonské a egyptské - a dnešní totalismus., *ČKD, 1940/1*. Str. 2.

³⁵⁰ „A tímto jediným prostředkem jest křestní voda, která jedině je s to smýti s národa židovského dvoutisíciletou kletbu a rozřešiti otázku dnešního národněnáboženského totalismu židovského.“

Tamtéž. Str. 12.

³⁵¹ SOLDÁT, Dr. A.: Jádro křesťanské sociologie, *ČKD, 1914/9*, str. 736-738, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5611> (2015).

v rozsáhlém článku *Poměr individua ke společnosti*.³⁵² Antonín Soldát přispěl v roce 1925 pozitivní recenzí další knihy Františka Reyla *Sociologie v politice*, která je rozšířeným pokračováním knihy předchozí.³⁵³

Josef Kobosil v textu *Politická pedagogika* (1916)³⁵⁴ popisuje brožuru B. W. Foerstera *Prinzipien politischer Ethik und politischer Pädagogik*, která pojednává o potřebě politické pedagogiky. Je potřebné vzdělávat člověka v politické oblasti, aby politika prosazovala křesťanské ideje. Pokud je pokrok spatřován jen v oblasti moci a bohatství, nepovede se člověku a společnosti urovnávat mezi sebou spory důstojným způsobem a vzájemně spolupracovat na obecném blahu. Evropa je na rozcestí, buď překoná nekřesťanskou nenávisť, nebo se sama zničí dalšími válkami. V politické pedagogice, ve výchově politiků a státníků, ve výchově veřejného mínění, ve školství musí být mezi prvními složkami výchovy náboženské principy a etika.

Josef Samsour v roce 1919 doporučuje knihu *Sozialismus und Religion* Franze Kiefla. Kniha rozebírá poměr moderního socialismu k náboženství a ke křesťanství. Nepřátelství socialismu k náboženství je položeno už v jeho základech. Socialismus a křesťanství jsou naprosto neslučitelné, jak dokazuje autor knihy vědeckou logikou. Je důležité důkladně poznat socialistické zásady, v době velkého politického rozvoje socialismu, abychom mohli lépe argumentovat a oponovat.³⁵⁵

Antonín Salajka v roce 1938 v pátém čísle časopisu *ČKD* představuje dvě knihy. První je kniha právníka a filozofa Ernsta von Hippela *Der Bolschewismus und seine Überwindung*. Knihou chce autor podpořit vědecký boj Německa proti bolševismu. Bolševismus může být přemožen pouze cestou pravého křesťanství.³⁵⁶ Druhou knihou je *Sinn und Schicksal des russischen Kommunismus (The origins of russian communism)* Nikolaje Berďajeva. Spisovatel tvrdí, že k poznání ruského komunismu je nutná nejen znalost marxismu, ale je důležité znát také mentalitu ruské duše, hospodářské a sociální

³⁵² REYL, Dr. Fr.: *Poměr individua ke společnosti*, *ČKD*, 1912/1, str. 6-17, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4215> (2015).

Kompletní citační odkazy na jednotlivé díly tohoto článku, konkrétní čísla *ČKD* a čísla stran jsou uvedeny v pramenech na konci této práce.

³⁵³ SOLDÁT, Dr. A.: *Sociologie v politice*... Frant. Reyl, *ČKD*, 1925/3, str. 237-239, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=16151> (2015).

³⁵⁴ KOBOSIL, J.: *Politická pedagogika*, *ČKD*, 1916/7+8, str. 507-508, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5836> (2016)

³⁵⁵ SAMSOUR, Dr. Josef: *Sozialismus und Religion*, *ČKD*, 1919/9+10, str. 436-437, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=7337> (2015).

³⁵⁶ SALAJKA, Ant.: *Der Bolschewismus und seine Überwindung*... Ernst von Hippel., *ČKD*, 1938/5, str. 436, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=21841> (2015).

poměry a náboženskou víru Ruska. Berd'ajev popisuje dějiny vývoje Ruska ke komunismu a odkrývá příčiny a prameny ruského komunismu.³⁵⁷

Bartoloměj Kutal v roce 1940 přibližuje čtenářům knihu *Pravá tvář židovstva* od Františka Leleka.³⁵⁸ Recenzent uvádí, že autor „byl inspirován ke své studii ideovými proudy, které dnes mocně otřásají celým kulturním světem“.³⁵⁹ A projdeme-li názvy kapitol, stejně jako je uvádí recenzent, vidíme, že František Lelek byl nejen inspirován, ale i ovlivněn duchem doby (např. nejen *Prameny židovského náboženství a názorů* a *Vyvolený národ*, ale také *Nenávist proti nežidům*, *Cesty k bohatství*, *Cesty k moci*, *Naděje na židovskou světovládu*). Autor knihy čerpá z mnoha pramenů, z *Mišny*, z *Talmudu* a *Midraše*, ze židovského zákoníku *Šulchan Aruch*, nebo z kabalistické knihy *Zohar*. „Není pochyby o tom, že svým obsahem nanejvýš časová a spletitý židovský problém osvětlující kniha Lelkova vzbudí zvědavost tak mnohého čtenáře.“³⁶⁰ Na tuto recenzi navazuje recenze z roku 1943, napsaná k aktualizovanému vydání Lelkovy knihy.³⁶¹ Recenzent³⁶² cituje názor autora knihy, že je nutné odhalit pravou tvář Židů.³⁶³ Současní Židé si prý vykládají zaslíbení Bohem za vyvolený národ, jako právo ke všemu, především k vládě nad světem. Židovská morálka je charakteristická povýšeností, pýchou a pohrdáním ostatními národy.³⁶⁴ daná Bohem. Recenzent charakterizuje knihu jako první odbornou studii ideologie Židů a dodává, že stanovisko lidské a křesťanské k této ideologii musí být odmítavé.³⁶⁵

³⁵⁷ SALAJKA, Ant.: Sinn und Schicksal des russischen Kommunismus... Nikolai Berdjaew., *ČKD*, 1938/5, str. 436-437, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=21842> (2015).

³⁵⁸ KUTAL, Dr. Bartol.: *Pravá tvář židovstva...* PhDr. František Lelek., *ČKD*, 1940/4, str. 302-303, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=21917> (2015).

³⁵⁹ Tamtéž. Str. 302.

³⁶⁰ Tamtéž. Str. 303.

³⁶¹ S., A.: *Pravá tvář Židovstva...* Dr František Lelek., *ČKD*, 1943/5, str. 294-296, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=23004> (2015).

³⁶² Recenzent je podepsán jako A.S. Je to Antonín Salajka?

³⁶³ „Podle autorova názoru křesťanská věda promeškala již skoro splnění úkolu (aby totiž ukázala na kalné zdroje židovských názorů a mohly býti naznačeny budoucí úkoly) a musí býti probuzena co nejdůrazněji, aby se znovu vzchopila k boji s tajemným nepřítelem.“

S., A.: *Pravá tvář Židovstva...* Dr František Lelek., *ČKD*, 1943/5, str. 295.

³⁶⁴ „Židé věří, že ostatní národové, tedy nežidé, nejsou ani lidmi, nýbrž pouze zvířaty, která mají sloužiti Židům.“

Tamtéž. Str. 295.

³⁶⁵ Jak dalece se někteří z nás vyrovnali i v dnešní době (po zkušenosti holocaustu) s židovskou otázkou, svědčí například skutečněný prodej Lelkovy knihy v roce 2014 na internetovém aukčním portálu za přemrštěnou cenu 2025 Kč. Historii této transakce lze najít zde: <http://archiv.aukro.cz/prava-tvar-zidovstva-zidovsky-problem-1940--i3801492539>. Cit. 2016.

5.15 Život církevní u nás za války a po převratu (1945)³⁶⁶

Článek začíná úryvkem z pastýřského listu královéhradeckého biskupa Mořice Píchy, který popisuje složitou situaci církve a kněžstva v diecézi za války. Biskup nesměl šířit své pastýřské listy a byl oddělován od věřících. Bylo zakázáno rozšiřovat papežské listy. Mnoho kněží skončilo ve vězení nebo v koncentračních táborech. Němečtí nacisté se ze všech sil snažili potlačit křesťanskou víru.³⁶⁷

Mnichovská dohoda měla velký dopad na církevní poměry. Diecéze byly rozděleny na německé a české části, byli dosazováni němečtí klerikové a německým katolíkům bylo dáno zvláštní postavení. Stali se říšskoněmeckými státními příslušníky, podléhali říšskému právu a spadali pod německou duchovní správu. Úředním jazykem pro všechny duchovní byla němčina. Byly zakázány veřejné projevy zbožnosti, nesměly se konat poutě, zrušeno bylo svěcení svátečních dnů, všechny větší zvony byly zabaveny pro válečné účely. Kněží a řeholníci byli pronásledováni a pod nejmenšími záminkami byli posíláni do koncentračních táborů. Jen z pražské diecéze bylo ve vězení a v táborech 142 kněží, z nichž 42 zemřelo, nebo byli popraveni. Byly uzavřeny bohoslovecké semináře a mnozí bohoslovci byli nasazeni do práce v průmyslu.

Aby se vyšlo vstříc věřícím trpícím válkou, byla často vystavována Nejsvětější Svátost, platil dispenz od postního příkázání, v pátek bylo povoleno jíst maso, přísný půst platil jen na Popeleční středu, Velký pátek a Štědrý den. Byl zmírněn půst před svatým přijímáním.

Po osvobození a odsunu Němců nastal problém s obsazováním farností duchovními. V pražské arcidiecézi bylo ze 405 českých farností neobsazeno více než 100 a situace v pohraničí byla ještě mnohem složitější.

Konec války byl oslaven slavnými bohoslužbami a byly konány zádušní mše za ty, kteří pro svobodu národa obětovali život. Znovu se otevřely církevní školy, duchovní se vraceli z koncentračních táborů.

Článek končí uveřejněním manifestu kněží, kteří se vrátili z vězení a z koncentráků. Svým prohlášením se obrátili na širokou veřejnost. Text obsahuje i sociální požadavky, potřebu sociální reformy, oceňuje se hodnota lidské práce. Kněží požadují, aby ve veřejném životě převládla mravnost a pravdivost. Duchovenstvo se chce podílet na obnově státu. Pro velkou obsažnost manifestu, pro jeho duchovní hloubku a krásu a pro lepší pochopení

³⁶⁶ Život církevní u nás za války a po převratu., *ČKD*, 1945/4, str. 187-192, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=22072> (2016).

³⁶⁷ Srov. tamtéž. Str. 187.

válečné a poválečné situace si dovoluujeme celý text prohlášení připojit jako přílohu této práce.

5.16 *Církev a dělnická otázka (1947)*³⁶⁸

Tento text je posledním článkem zabývajícím se sociální a politickou problematikou v časopise *ČKD*.

Dělnická otázka není podle autora stále vyřešena, naopak tvrdí, že stojíme stále na počátku řešení problému.³⁶⁹ Je vícero příčin vzniku dělnické otázky a vina leží na více stranách.

Dělnická otázka závažným způsobem zasahuje do politického, mezinárodního a kulturního dění společnosti. Vznik problému nebyl jen dílem marxismu, ale také ekonomických názorů liberalismu a veškerého kulturního vývoje minulého století. Je důležité ptát se, jaké bylo postavení církve při tomto vývoji, zda církev přispěla včas k řešení sociálních problémů, zda mohla změnit děj událostí, který vedl masy lidí k odpadnutí od křesťanské víry. Autor odpovídá, že církev o problému věděla a snažila se dělat mnoho nápravných kroků,³⁷⁰ ale řešení a vina neležely jen v oblasti církve. Hlavní příčinou je odkřesťanštění společnosti a církev řekla jasně, že má stejně daleko jak k Marxovu materialismu, tak i k principům volné hospodářské soutěže a přemrštěného individualismu.

Dnešní dělnická třída je většinou pod vlivem marxistického materialismu a církve ze své podstaty nemůže nikdy najít společnou řeč s touto ideologií. Církev je v těžké situaci, kdy musí přesvědčit dělníky, že křesťanské zásady jsou schopné vyřešit sociální problémy a že s odsouzením marxismu nezamítá zároveň oprávněné sociální požadavky.

Před církví stojí velké úkoly. Sociální otázku nelze vyřešit politickými a hospodářskými prostředky ani marxistickou revolucí. Konečné řešení leží v duchovní a kulturní oblasti. Církev musí, pod vedením Ducha svatého, provést svým působením nenásilnou revoluci ducha a srdce člověka a společnosti, která povede k míru a pokojnému rozvoji lidstva.

³⁶⁸ *Církev a dělnická otázka*, *ČKD*, 1947/1, str. 19-22, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=22240> (2015).

³⁶⁹ „... stojíme před velikým faktem ... a dnes, zdá se, po půldruhém století nepokročilo se v nejmenším k jeho konečnému řešení.“

Tamtéž. Str. 20.

³⁷⁰ „Církev věděla a jednala z vědomí své odpovědnosti za pokřesťanštění společnosti a záchranu hodnot kultury. Měla dříve, než byl Marx svého Kettelera. V mnohých zemích nastalo zavčas sociální probuzení nejpovolanějších lidí, ústy svých nejvyšších představitelů pronesla slova, jež znamenají podstatné řešení toho, co nazýváme dělnickou otázkou.“

Tamtéž. Str. 20.

5.17 Dílčí závěr

V letech 1914 až 1949 se kolo dějin roztočilo závratným tempem a na lidstvo dopadala rána za ranou. Článků se sociální a politickou problematikou v tomto období poněkud ubylo. Jako jeden z důvodů vidíme přítomnost cenzury ve válečných dobách. Pokud pročítáme články, které vycházely v průběhu obou válek, takřka nezaznamenejme, až na pár drobných výjimek,³⁷¹ že válka je. Cenzura fungovala a také si musíme uvědomit, že zvláště za druhé světové války hrozilo autorům podezřelých textů smrtelné nebezpečí.

Po první světové válce vyšel v *ČKD* článek, který podrobně seznámil čtenáře s pojetím války z pohledu katolické církve.³⁷²

Vlivem válečných událostí a se vznikem samostatného Československa je znovu nastolena otázka správného pojmání vlastenectví.³⁷³ Kněží se více zapojují do politického života samostatného národa a chtějí i z této pozice ovlivňovat další vývoj společnosti. Obhajují účast duchovních v politice, ale také si uvědomují rizika, která kněžím při této práci hrozí.³⁷⁴ V sociální oblasti nadále čerpají ze zahraničních zkušeností,³⁷⁵ ale opírají se také o domácí odborníky. Nezapomínají na chudé a na potřebu pomáhat potřebným.³⁷⁶ Začali akceptovat existenci státní daně na chudé, ale zdůrazňovali, že správné pojetí křesťanské almužny nemá s touto daní nic společného.³⁷⁷

Duchovenstvo vidělo nastolování totalitních režimů v Rusku, Německu nebo Itálii a naprosto odmítlo, že by katolická církev mohla někdy najít s těmito systémy společnou řeč.³⁷⁸

Do druhé světové války pokračovalo také nepřátelství vůči Židům.³⁷⁹ Vadilo zejména jejich bohatství: „Počala vláda peněz a Židé – v středověku kasta opovržená – stali se pány

³⁷¹ Srov. např. STEJSKAL, Fr.: Za války může každý kněz světiti škapulířové medailky pro vojíny., *ČKD*, 1915/3, str. 275, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4661> (2016).

³⁷² Srov. STAŠEK, B.: Válka ve světle učení církve katolické, *ČKD*, 1924/6, str. 398-408.

³⁷³ Srov. KUDRNOVSKÝ, Prof. Mons. Dr. Alois: Dnešní vlastenecké úkoly duchovenstva, *ČKD*, 1924/*Sursum* 1, str. 2 - 4.

³⁷⁴ Srov. např. BUDAŘ, Dr. Jan: Kněz - politika - dělnictvo., *ČKD*, 1924/*Sursum* 2, str. 13-17.

³⁷⁵ Srov. HANUŠ, J.: Sociální křesťanské hnutí ve Francii, *ČKD*, 1920/1+2, str. 12-22.

³⁷⁶ Srov. PRAŽÁK, JUDr. Jiří: Spravedlnost, láska a charita., *ČKD*, 1927/3, str. 129-138 a KAUCKÝ, Dr. J.: Kněz ve službě Charity., *ČKD*, 1925/*Sursum* 1, str. 12-14.

³⁷⁷ „Almužna má se dávatí ze jmění spravedlivě nabytého, má se dávatí dobrovolně, neboť nedává se z titulu spravedlnosti, nýbrž povinností lásky. – Dobrovolnost jest jednou z hlavních známek almužny. Proto veřejná, státem uložená daň nebude nikdy almužnou; ten, kdo ji správně ve formě určitých příspěvků zaplatil, není sprostěn povinností dávatí almužnu.“

Pražák, JUDr. Jiří: Spravedlnost, láska a charita., *ČKD*, 1927/3, str. 134.

³⁷⁸ Srov. VAŠEK, Dr. Bedřich: Totální stát a křesťanství., *ČKD*, 1934/1, str. 4-17.

³⁷⁹ Srov. např. KUTAL, Dr. Bartol.: Pravá tvář židovstva... PhDr. František Lelek., *ČKD*, 1940/4, str. 302-303.

světa, neboť ovládli obchod, průmysl, kulturu i celý veřejný život.³⁸⁰ Postoj českého kléru se nelišil od mínění většinové společnosti.³⁸¹

³⁸⁰ KRATOCHVÍL, Dr. Jos.: Základní směrnice křesťanské nauky sociální., *ČKD, 1931/4*, str. 361.

³⁸¹ Také ve 20. století platí stejný stav jako ve století předchozím, jak ho popisuje Martin Putna: „Celá Evropa je v 19. století z různých důvodů antisemitská. Křesťané v tomto ohledu nejsou solí země, to jest nositeli lidštějšího a tolerantnějšího postoje. Nejsou však ani (alespoň: hořká útěcha) horší než jejich okolí. Ani Evropu, ani evropské katolíky nechceme zbavovat viny a omlouvat. Jen se chceme ubránit myšlení zcela černobílému, modelu „zlí iracionální antisemité – neviní a nezištní Židé“. Jen chceme zabránit předsudkům opačným.“

PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918. Str. 93.*

Závěr

Na začátku této práce jsme si představili základní linie sociální nauky katolické církve a prezentovali jsme její základy a zásady. Pátrali jsme v důležitých církevních dokumentech, v *Kompendiu sociální nauky církve* a v sociálních encyklikách.

Po tomto nezbytném úvodu jsme představili *Časopis katolického duchovenstva* a zasadili ho do historického rámce. Poté jsme pro větší přehlednost rozdělili články věnované sociální a politické problematice do tří období. Nejprve jsme zvolili časový úsek od vzniku časopisu do vydání první sociální encykliky (1828 – 1891). Druhým obdobím byla etapa po vydání *Rerum novarum* až do začátku první světové války (1892 – 1913). Jako poslední jsme zpracovali texty doby dvou světových válek, ruské revoluce, vzniku našeho samostatného státu až po komunistický převrat v roce 1948 a následný brzký zánik časopisu (1914 – 1918).

U všech tří období jsme se nejprve podrobně seznámili s jednotlivými texty, s myšlenkami a postoji českých teologů, které vyšly v časopise *ČKD*. V závěru každé ze tří částí jsme shrnuli, jakým způsobem se tehdejší teologové vyrovnávali se sociální otázkou, s aktuální politickou situací, se společenskými změnami a jaká navrhovali řešení a zda se ve svých postupech neodchylovali od křesťanských hodnot.

Můžeme konstatovat, že postoj autorů publikujících v časopise byl od začátku pevný a odhodlaný, v souladu s učením katolické církve, plně vycházející z Božího zjevení. Srovnáme-li dnešní sociální nauku katolické církve obsaženou v *Kompendiu* s uvažováním našich předků, je velmi potěšující vidět, že pokud křesťan poctivě hledá řešení problému v pramenech Božího zjevení, v *Písmu svatém*, v učení Otců a magisteria, nalézá odpovědi, které jsou navzájem takřka identické nezávisle na konkrétní dějinné době. Tím rozhodně nechceme říci, že sociální nauka církve je uzavřená a neměnná, musí se stejně jako poselství *Písma svatého* aktualizovat pro každou kulturu, společnost i dobu. Aktualizace nauky je však vždy prováděna s ohledem na základní principy a pilíře křesťanství.³⁸²

Lze tvrdit, že autoři článků v *ČKD* svými názory zcela vyvrátili předsudek, že katolická církev dříve stála na straně bohatých.³⁸³ Je zřejmé, že měli hluboké sociální citění a ze srdce

³⁸² Srov. JAN PAVEL II. *Sollicitudo rei socialis*. In: *Sociální encykliky (1891-1991)*. Str. 358. Čl. 3.

³⁸³ „Sociální působení rakouských biskupů se většinou vyčerpávalo ve volání ke křesťanské dobročinnosti bohatých a k sebezapření, umrtvování a asketickému životu chudých. Tímto způsobem přispívali k zachování sociálních nepravostí a kritikům církve dávali dobrou příležitost, aby dokazovali, že církev stojí na straně bohatých.“

OVEČKA, Libor. *"Člověče, bylo ti oznámeno, co je dobré--": česká katolická morální teologie 1884-1948*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2011. 383 s. ISBN 978-80-246-1957-6. Str. 42.

spoluprožívali utrpení chudých a zbídačených obyvatel, záleželo jim na každém konkrétním člověku.

Zaujalo nás, jak přesně dokázali autoři článků odhadnout budoucí vývoj, který způsobil materialismus a ateismus, a před kterým varovali a vyzývali všemi silami společnost k přimknutí se k duchovním hodnotám. Rázně odsoudili a odmítli praktiky individualistického liberálního kapitalismu, komunistického totalitního kolektivismu a fašistickou ideologii. Neobhajují žádné konkrétní státní zřízení,³⁸⁴ hájí lidskou důstojnost a společnost postavenou na křesťanských hodnotách.³⁸⁵

Teologové té doby vzali sociální otázku za svou a vyvinuli veliké úsilí k nápravě. O tom svědčí už jen značný rozsah textů zabývajících se touto tematikou. Autoři článků ze své pozice popírají tvrzení, že česká katolická církev byla na přelomu 19. a 20. století málo aktivní.³⁸⁶

Rozdíl proti dnešní době můžeme spatřovat v konkrétním zapojování se duchovních do politického života. Zatímco dříve se kněží přímo účastnili politického dění,³⁸⁷ dnes se mají politiky účastnit především laici.³⁸⁸ To ale neznamena, že by se kněží neměli vyjadřovat ke konkrétním otázkám a angažovat se v sociální oblasti.

Tato diplomová práce nevyčerpala zcela zadané téma. Nebyl prostor na větší propojení článků s jejich autory, s jejich životním dílem a na popis, nakolik se jim dařilo prosazovat své názory v praktickém životě. Také by se daly porovnat myšlenky autorů s oficiálními postoji a činy vrcholných představitelů české katolické církve té doby.

³⁸⁴ „Obecné blaho vyhledávající král ospravedlňuje monarchii, dobří stavové aristokracii, dobrý lid demokracii.“

Vrchnost a poddanost., *ČKD, 1850/1*. Str. 39.

³⁸⁵ „A přec se upříti nedá, nač moderní liberalismus zcela zapomíná, že všechny otázky života, ať se nazývají státní nebo občanské, vědecké a rodinné, - sociální vůbec jsou v kořenu svém otázky náboženské, jelikož jest a zůstává člověk bytostí k Bohu vázanou, tudy náboženství zůstává základem jeho vnitřní bytnosti.“

K. K.: Záhubná tendence moderního liberalismu., *ČKD, 1868/3*. Str. 193.

³⁸⁶ „Je docela možné, že rozsáhlé odmítnutí katolické církve v české společnosti, jak ho dnes zažíváme, je důsledkem malé dynamičnosti české katolické církve a teologie na konci 19. a v první polovině 20. století. Byla ve svém celku příliš disciplinovaná a poslušná, nedovolovala si žádné vybočení a vlastní názor, nedávala proto odpovědi na nové a složité otázky, což se mohlo stát pro mnoho přemýšlivých lidí posléze podnětem k tomu, aby ji opustili.“

OVEČKA, Libor. *"Člověče, bylo ti oznámeno, co je dobré--": česká katolická morální teologie 1884-1948*. Str. 45.

³⁸⁷ „Kněžská kariéra tak nezřídka končívala v různých typech zastupitelství i v poslaneckých lavicích. Působení duchovního v politice se tehdy stalo běžným standardem.“

HURT, Josef. Klerus a politika. In: *Signály.cz*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <<https://inigo.signaly.cz/1005/-18>>.

³⁸⁸ „Je třeba se vyhýbat laicizaci kněží a klerikalizaci laiků. Je nezbytné, aby každý jednal podle vlastního stavu. Laici jsou činní také v oblasti politiky podle hledisek křesťanské antropologie a sociálního učení církve, zatímco kněží se vyhýbají tomu, aby v první osobě zasahovali do politiky. Kněží se mají zasazovat za jednotu a společenství všech věřících a být styčným bodem pro všechny.“

BENEDIKT XVI. Kněží nemají osobně zasahovat do politiky. In: *Česká sekce Vatikánského rozhlasu*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=11788>>.

Osobně jsem velmi vděčný panu profesorovi Pospíšilovi, že mi umožnil pracovat na tomto tématu. Mohl jsem více proniknout do sociální nauky katolické církve a objevit pro sebe nesmírné bohatství, které nám zanechali naši předkové v *Časopise katolického duchovenstva*.

Seznam zkratk

Cit.	Citováno
ČEP	Český ekumenický překlad <i>Písma svatého</i>
DH	<i>Dignitatis humanae</i>
GS	<i>Gaudium et spes</i>
KSNC	<i>Kompendium sociální nauky církve</i>
RN	<i>Rerum novarum</i>
QA	<i>Quadragesimo anno</i>
SNC	Sociální nauka církve
Srov.	Srovnej
Str.	Strana

Při používání biblických zkratk jsme vycházeli z českého překladu *Písma svatého* včetně deuterokanonických knih podle ekumenického vydání z roku 1985 (ČEP).

Použité zdroje

1. Prameny

Pro vyšší přehlednost a orientaci se v pramenech odchylujeme od tradičního abecedního řazení a řadíme tituly chronologicky.

SLÁMA, F. J.: Zásluhy křesťanského náboženství o prozřetelné zaopatření nuzných., *ČKD, 1831/1*, str. 33-72, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=8935> (2015).

ZAHRADNÍK, Vinc.: Obraz dokonalého kněze., *ČKD, 1833/1*, str. 28-46, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=9007> (2015).

SMETANA, Dr. F. J.: Zdali gest osvěta lidu obecného nebezpečná církví a státu?, *ČKD, 1835/2*, str. 247-260, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=9365> (2015).

PETER, Fr.: Co jest křesťanské vlastenectví?, *ČKD, 1847/2*, str. 266-275, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=11455> (2015).

JOSEF, František : Alojs Josef,... kníže arcibiskup pražský a t. d. pozdravuje všech věřících, ..., *ČKD, 1848/1*, str. 10-21, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=11517> (2016).

J. B.: Svoboda, Rovnost, Bratrství!, *ČKD, 1849/1*, str. 51-63, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=11929> (2015).

Dlužno-li duchovnímu pastýři také o pozemské dobré jednotlivých lidí veškerého obecnstva pečovati? A kterak to lze jest duchovnímu pastýři?, *ČKD, 1849/4*, str. 59-73, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12036> (2015).

Hlasy reform se dovolávající., *ČKD, 1849/4*, str. 73-95, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12037> (2015).

Pauperismus - Proletariat - Socialismus - Kommunismus., *ČKD, 1849/4*, str. 38-51, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12034> (2015).

Vrchnost a poddanost., *ČKD, 1850/1*, str. 35-47, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13531> (2015).

Něco o kommunismu., *ČKD, 1850/4*, str. 67-90, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13629> (2015).

J. E. K.: O pauperismu či chudinství., *ČKD, 1851/4*, str. 60-68, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13753> (2015).

- VALERIAN, Jan: Jan Valerian z Božího milosrdenství a z milosti apoštolské stolice biskup Česko-Budějovický,..., *ČKD, 1852/1*, str. 3-24, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13779> (2015).
- LAMPA, Josef: Církev a pauperismus., *ČKD, 1861/3*, str. 161-181, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12122> (2015).
- J. H.: Slovo o svobodě., *ČKD, 1862/4*, str. 294-302, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12345> (2015).
- SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: O kterých předmětech má duchovní správce častěji jednati ve svých kázáních podle nynějších časových poměrů?, *ČKD, 1863/2*, str. 81-104, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12521> (2015).
- SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: O kterých předmětech má duchovní správce častěji jednati ve svých kázáních podle nynějších časových poměrů?, *ČKD, 1863/3*, str. 180-211, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=12543> (2015).
- TURNER, Dr. Jan: Společnost statků v prvotní Církvi., *ČKD, 1867/5*, str. 387-394, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13212> (2015).
- K. K.: Záhubná tendence moderního liberalismu., *ČKD, 1868/3*, str. 181-197, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13302> (2015).
- HLOŽEK, Karel: Náčrtky k otázce socialistické., *ČKD, 1869/2*, str. 122-143, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13427> (2015).
- SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: Katolictví a liberální žurnalistika v Čechách., *ČKD, 1869/4*, str. 241-274, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13448> (2016).
- SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: Snahy sociální revoluce a úloha církve., *ČKD, 1871/1*, str. 1-18, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6150> (2015).
- SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: Snahy sociální revoluce a úloha církve., *ČKD, 1871/2*, str. 111-137, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6177> (2015).
- PROCHÁZKA, Matěj: Otázka dělnická., *ČKD, 1872/1*, str. 37-56, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6357> (2015).
- PROCHÁZKA, Matěj: Otázka dělnická., *ČKD, 1872/2*, str. 130-151, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6368> (2015).
- PROCHÁZKA, Matěj: Otázka dělnická., *ČKD, 1872/3*, str. 179-209, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6376> (2015).

- PROCHÁZKA, Matěj: Otázka dělnická., *ČKD*, 1872/4, str. 253-254, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6389> (2015).
- PROCHÁZKA, Matěj: Otázka dělnická., *ČKD*, 1872/5, str. 359-370, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6406> (2015).
- PROCHÁZKA, Matěj: Otázka dělnická., *ČKD*, 1872/6, str. 445-464, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6421> (2015).
- PROCHÁZKA, Matěj: Otázka dělnická., *ČKD*, 1872/7, str. 497-520, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6426> (2015).
- PROCHÁZKA, Matěj: Otázka dělnická., *ČKD*, 1872/8, str. 561-578, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6441> (2015).
- HAUSMANN, Josef: Církevní péče o chudé., *ČKD*, 1872/8, str. 608-613, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6445> (2015).
- PROCHÁZKA, Matěj: Otázka dělnická., *ČKD*, 1873/2, str. 103-121, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6508> (2015).
- PROCHÁZKA, Matěj: Otázka dělnická., *ČKD*, 1873/3, str. 188-210, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6547> (2015).
- PROCHÁZKA, Matěj: Otázka dělnická., *ČKD*, 1873/5, str. 321-345, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=6619> (2015).
- PAZDERKA, Josef: Ovoce státního chudobnictví., *ČKD*, 1882/7, str. 405-418, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=1648> (2015).
- KYSELKA, Jos.: Duchovenstvo a sociální otázka., *ČKD*, 1884/8, str. 506-510, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=13970> (2015).
- HLAVATÝ, prof. dr. Václav: O sociální otázce., *ČKD*, 1886/4, str. 214-232, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=14273> (2016).
- VANĚČEK, Frant.: Pamětný list o sociální otázce adresovaný nejdůst. episkopátu západního Rakouska., *ČKD*, 1891/2, str. 65-76, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3918> (2015).
- SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: Skromný příspěvek ku porozumění otázce sociální a dělnické., *ČKD*, 1891/7, str. 385-399, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4037> (2015).
- VONDRUŠKA, Karel: Dělnictvo v boji za svá práva., *ČKD*, 1891/8, str. 508-509, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4113> (2015).
- KOUSAL, Josef: O sociální otázce., *ČKD*, 1891/9, str. 527-542, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4118> (2016).

- J. P-y.: Zařízení ku blahu dělnictva., *ČKD*, 1892/3, str. 180-181, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4204> (2015).
- Příspěvek k řešení sociální otázky., *ČKD*, 1892/4, str. 249-251, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4313> (2015).
- Socialismus v dějinách lidstva, *ČKD*, 1893/1, str. 62-64, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5245> (2015).
- J. P.: Socialismus v dějinách lidstva... Antonín Lenz, *ČKD*, 1893/2, str. 122-123, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15917> (2015).
- SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: Katolická církev a sociální demokracie., *ČKD*, 1893/5, str. 307-309, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15968> (2015).
- SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: Dívky pracující ve fabrikách., *ČKD*, 1893/8, str. 489-491, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=16012> (2015).
- PAULY, Jan: Sociální význam papeže Lva XIII., *ČKD*, 1894/1, str. 35-41, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=14936> (2015).
- PAULY, Jan: Sociální význam papeže Lva XIII., *ČKD*, 1894/2, str. 101-107, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=14949> (2015).
- KOUSAL, Josef: Mojžiš a sociální otázka., *ČKD*, 1894/7, str. 408-413, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15034> (2015).
- O sociálních úlohách duchovenstva v čase nynějším., *ČKD*, 1894/9, str. 536-550, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15073> (2015).
- VANĚČEK, Frant.: Abbé Garnier a sociální otázka., *ČKD*, 1894/10, str. 605-615, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15104> (2015).
- TUMPACH, Dr.: Pěstění věd sociálních., *ČKD*, 1895/2, str. 102-104, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15134> (2015).
- TUMPACH, Dr.: Der Socialismus... Victor Cathrein, *ČKD*, 1895/6, str. 380-381, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15218> (2015).
- TUMPACH, Dr.: Protokol prvního sjezdu katolického dělnictva..., *ČKD*, 1895/9, str. 565-567, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15262> (2015).
- Sociologické paběrky., *ČKD*, 1895/10, str. 577-581, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15277> (2015).
- TUMPACH, Dr.: Křesťanský dělník... P. Aug. Lehmkuhl, *ČKD*, 1897/6, str. 383-384, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15559> (2015).

- TUMPACH, Dr.: Liberalismus, Socialismus und christliche Gesellschaftsordnung., *ČKD*, 1897/8, str. 511-512, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15591> (2015).
- TUMPACH, Dr.: Sociologie křesťanská., *ČKD*, 1898/1, str. 62-63, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15666> (2015).
- VŘEŠŤÁL, Prof. Dr. Ant.: Soukromé vlastnictví., *ČKD*, 1898/3, str. 191, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15726> (2015).
- TUMPACH, Dr.: Sociale Vorträge., *ČKD*, 1898/4, str. 254-255, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15771> (2015).
- TUMPACH, Dr.: Křesťanská sociologie... Robert Neuschl, *ČKD*, 1898/5, str. 318-320, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=15802> (2015).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Smlouva pracovní a spravedlivá mzda práce., *ČKD*, 1899/1, str. 1-11, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20666> (2015).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Smlouva pracovní a spravedlivá mzda práce., *ČKD*, 1899/2, str. 88-98, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20688> (2015).
- TUMPACH, Dr.: Otázka dělnická... Matěj Procházka, *ČKD*, 1899/2, str. 138-139, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20702> (2015).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Smlouva pracovní a spravedlivá mzda práce., *ČKD*, 1899/3, str. 174-181, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20712> (2015).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Smlouva pracovní a spravedlivá mzda práce., *ČKD*, 1899/4, str. 242-251, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20744> (2015).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Smlouva pracovní a spravedlivá mzda práce., *ČKD*, 1899/5, str. 279-283, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20763> (2015).
- BENEŠ, Dr. Ferdinand: Socialismus... P. V. Cathrein T. J., *ČKD*, 1899/5, str. 329-330, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20778> (2015).
- BENEŠ, Dr. Ferdinand: Některé katolické chudobince diecése královéhradecké., *ČKD*, 1899/9, str. 529-537, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20852> (2015).
- KOUSAL, Josef: Minulost liberalismu budoucností křesťanského socialismu., *ČKD*, 1899/10, str. 595-602, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20881> (2015).

- KŘÍKAVA, Gilbert: Die sociale Frage... Joseph Biederlack S. J., *ČKD*, 1899/10, str. 630-635, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20894> (2015).
- BENEŠ, Dr. Ferdinand: Křesťanská sociologie. Sepsal Dr. Robert Neuschl, professor theologie v Brně. Díl II., *ČKD*, 1900/7, str. 530-533, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=197> (2015).
- OLIVA, Václav: Politisch-sociales-Abc-Buch. Ein Handbuch für Mitglieder und Freunde der Zentrumsparthei., *ČKD*, 1900/7, str. 533-534, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=198> (2015).
- TUMPACH, Dr.: Praca i placa. Przyczynek do wyjasnienia kwestyi socyalnej w swietle etyki katolickiej. Napisal ks. Antoni Trznadel., *ČKD*, 1900/7, str. 534-535, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=199> (2015).
- Stávky. Několik úvah z bojiště práce s kapitálem. Napsal Rudolf Vrba. Vzdělávací knihovny katolické svazek XVII., *ČKD*, 1900/7, str. 535, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=200> (2015).
- TUMPACH, Dr.: Katolicyzm socyalny. Napsal Edward Jaroszynski. Část I., *ČKD*, 1900/7, str. 540, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=203> (2015).
- TUMPACH, Dr.: Katolicyzm socyalny. Skreslil Edward Jaroszński. Cześć II. : Poslanictwo spoleczne kościola. Cześć III. Prawa pracujacych., *ČKD*, 1901/5, str. 351-352, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=397> (2015).
- ZÍTEK, ThC. J.: Cesty veřejného mínění. Jindy a nyní. Sociální politické úvahy. Sepsal Msgr Jan Drozd., *ČKD*, 1901/6, str. 406-407, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3197> (2015).
- TUMPACH, Dr.: Arbeiterfrage und Socialismus. Vorträge von Dr. Franz Meffert., *ČKD*, 1902/1, str. 76-77, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=537> (2015).
- VRBA, Rudolf: Ovoce zhoubného kapitalismu., *ČKD*, 1902/1, str. 14-20, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=504> (2015).
- VRBA, Rudolf: Ovoce zhoubného kapitalismu., *ČKD*, 1902/2, str. 129-136, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=555> (2015).
- VRBA, Rudolf: Ovoce zhoubného kapitalismu., *ČKD*, 1902/3, str. 193-200, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=578> (2015).
- VRBA, Rudolf: Ovoce zhoubného kapitalismu., *ČKD*, 1902/4, str. 261-265, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=607> (2015).

- VRBA, Rudolf: Ovoce zhoubného kapitalismu., *ČKD*, 1902/6, str. 378-383, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=655> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Bytová otázka dělnická... Dr. Alois Soldát., *ČKD*, 1905/7+8, str. 735-736, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=21161> (2015).
- SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: O působnosti duchovenstva v otázce sociální., *ČKD*, 1906/1, str. 7-13, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=21251> (2015).
- SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: O působnosti duchovenstva v otázce sociální., *ČKD*, 1906/2, str. 106-111, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=21289> (2015).
- SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: O působnosti duchovenstva v otázce sociální., *ČKD*, 1906/3, str. 165-168, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=21321> (2015).
- SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: O působnosti duchovenstva v otázce sociální., *ČKD*, 1906/4, str. 251-258, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=21349> (2015).
- SKOČDOPOLE, Dr. Antonín: O působnosti duchovenstva v otázce sociální., *ČKD*, 1906/5, str. 354-360, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=21380> (2015).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1908/1, str. 59-65, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=2835> (2016).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1908/2, str. 131-137, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=2866> (2016).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1908/3, str. 205-212, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=2903> (2016).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1908/5, str. 334-341, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=2961> (2016).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1908/6, str. 430-436, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=2991> (2016).

- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1908/7+8, str. 510-522, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3004> (2016).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1908/9, str. 596-601, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3032> (2016).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1908/10, str. 662-668, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3065> (2016).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1909/1, str. 52-57, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3104> (2016).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1909/2, str. 129-135, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3136> (2016).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1909/3, str. 181-188, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3180> (2016).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1909/4, str. 284-290, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3232> (2016).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1909/5, str. 332-339, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3252> (2016).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1909/6, str. 396-402, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3270> (2016).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1909/7+8, str. 453-460, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3288> (2016).
- SOLDÁT, Dr. A.: Úkoly sociální politiky... Dr. Frant. Reyl, *ČKD*, 1909/7+8, str. 553-554, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3307> (2015).

- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1909/9, str. 572-577, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3331> (2016).
- NEUSCHL, Dr. Robert: Darwinistický evolucionismus ve vědách společenských., *ČKD*, 1909/10, str. 625-629, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=3354> (2016).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD*, 1912/1, str. 6-17, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4215> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD*, 1912/2, str. 133-138, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4283> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD*, 1912/3, str. 212-219, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4972> (2015).
- SOLDÁT, Dr. A.: Socialismus a křesťanství., *ČKD*, 1912/3, str. 276-278, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4369> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD*, 1912/4, str. 306-312, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4381> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD*, 1912/5, str. 395-402, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4447> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD*, 1912/6+7, str. 483-494, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4487> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD*, 1912/8, str. 603-611, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4582> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD*, 1912/9, str. 663-670, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4642> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD*, 1912/10, str. 760-767, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4731> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD*, 1913/1, str. 14-23, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4791> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD*, 1913/1, str. 23-30, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4795> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD*, 1913/2, str. 115-122, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4877> (2015).

- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD*, 1913/2, str. 131-139, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4879> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD*, 1913/3, str. 176-183, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4923> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD*, 1913/3, str. 169-176, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4921> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD*, 1913/4, str. 297-304, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4994> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD*, 1913/4, str. 263-267, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4989> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD*, 1913/5, str. 397-403, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5057> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD*, 1913/5, str. 353-360, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5041> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD*, 1913/6, str. 485-493, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5097> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD*, 1913/6, str. 439-445, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5090> (2015).
- REYL, Dr. Fr.: Poměr individua ke společnosti., *ČKD*, 1913/7+8, str. 608-615, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5138> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD*, 1913/7+8, str. 521-533, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5123> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD*, 1913/9, str. 678-684, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5181> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD*, 1913/10, str. 729-737, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5208> (2015).

- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1914/1*, str. 60-66, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5278> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1914/2+3*, str. 175-185, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5330> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1914/4*, str. 326-331, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5441> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1914/6+7*, str. 522-527, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5511> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1914/8*, str. 620-624, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5557> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1914/9*, str. 717-722, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5599> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1915/1*, str. 75-80, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4462> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1915/3*, str. 200-203, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4647> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1915/5*, str. 419-423, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4841> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1915/6+7*, str. 529-535, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=4963> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1915/8*, str. 614-618, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5048> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1915/9*, str. 653-658, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5170> (2015).

- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla., *ČKD, 1915/10*, str. 769-772, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5331> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla, *ČKD, 1916/2*, str. 118-125, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5686> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla, *ČKD, 1916/3+4*, str. 215-222, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5751> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla, *ČKD, 1916/5+6*, str. 359-372, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5789> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla, *ČKD, 1916/7+8*, str. 469-479, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5827> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla, *ČKD, 1916/9*, str. 529-539, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5874> (2015).
- SMRČEK, dr. Josef: Společenské problémy v listech sv. apoštola Pavla, *ČKD, 1916/10*, str. 615-624, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5909> (2015).
- SOLDÁT, Dr. A.: Jádru křesťanské sociologie, *ČKD, 1914/9*, str. 736-738, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5611> (2015).
- KOBOSIL, J.: Politická pedagogika, *ČKD, 1916/7+8*, str. 507-508, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=5836> (2016)
- SAMSOUR, Dr. Josef: Sozialismus und Religion, *ČKD, 1919/9+10*, str. 436-437, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=7337> (2015).
- HANUŠ, J.: Sociální křesťanské hnutí ve Francii, *ČKD, 1920/1+2*, str. 12-22, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=7603> (2015).
- HANUŠ, J.: Sociální křesťanské hnutí ve Francii, *ČKD, 1920/3+4*, str. 99-103, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=7648> (2015).
- HANUŠ, J.: Sociální křesťanské hnutí ve Francii, *ČKD, 1920/5+6*, str. 150-154, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=7678> (2015).

- HANUŠ, J.: Sociální křesťanské hnutí ve Francii, *ČKD*, 1920/7+8, str. 193-199, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=7703> (2015).
- HANUŠ, J.: Sociální křesťanské hnutí ve Francii /Tělocvičné jednoty mládeže katolické - Fédération gymnastique et sportive des Patronages de France/ (F. G. S. P. F.), *ČKD*, 1920/9+10, str. 274-278, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=7720> (2015).
- SOUKUP, P. Em.: Sv. Tomáš Akvinský, sociolog, *ČKD*, 1924/4, str. 238-245, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=9727> (2015).
- STAŠEK, B.: Válka ve světle učení církve katolické, *ČKD*, 1924/6, str. 398-408, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=9980> (2015).
- STAŠEK, B.: Válka ve světle učení církve katolické, *ČKD*, 1924/7+8, str. 502-508, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=10092> (2015).
- KACHNÍK, Prof. Dr. Jos.: Socialisace, *ČKD*, 1924/9, str. 636-637, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=10234> (2015).
- STAŠEK, B.: Válka ve světle učení církve katolické, *ČKD*, 1924/9, str. 578-596, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=10226> (2015).
- STAŠEK, B.: Válka ve světle učení církve katolické, *ČKD*, 1924/10, str. 666-679, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=10393> (2015).
- KUDRNOVSKÝ, Prof. Mons. Dr. Alois: Dnešní vlastenecké úkoly duchovenstva, *ČKD*, 1924/*Sursum* 1, str. 2-4, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=10494> (2015).
- BUDAŘ, Dr. Jan: Kněz - politika - dělnictvo., *ČKD*, 1924/*Sursum* 2, str. 13-17, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=23308> (2015).
- BUDAŘ, Dr. Jan: Kněz - politika - dělnictvo., *ČKD*, 1924/*Sursum* 3, str. 38-39, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=23324> (2015).
- BUDAŘ, Dr. Jan: Kněz - politika - dělnictvo., *ČKD*, 1924/*Sursum* 4, str. 50-54, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=23341> (2015).
- BUDAŘ, Dr. Jan: Kněz - politika - dělnictvo., *ČKD*, 1924/*Sursum* 5, str. 61-63, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=23357> (2015).
- BUDAŘ, Dr. Jan: Kněz - politika - dělnictvo., *ČKD*, 1924/*Sursum* 6, str. 87-89, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=23374> (2015).
- BUDAŘ, Dr. Jan: Kněz - politika - dělnictvo., *ČKD*, 1924/*Sursum* 7+8, str. 96-101, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=23387> (2015).

- BUDAŘ, Dr. Jan: Kněz - politika - dělnictvo., *ČKD, 1924/Sursum 9*, str. 128-130, cit dle:
<http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=23413> (2015).
- BUDAŘ, Dr. Jan: Kněz - politika - dělnictvo., *ČKD, 1924/Sursum 10*, str. 144-146, cit dle:
<http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=23435> (2015).
- SOLDÁT, Dr. A.: Sociologie v politice... Frant. Reyl, *ČKD, 1925/3*, str. 237-239, cit dle:
<http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=16151> (2015).
- KAUCKÝ, Dr. J.: Kněz ve službě Charity., *ČKD, 1925/Sursum 1*, str. 12-14, cit dle:
<http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=16542> (2015).
- KAUCKÝ, Dr. J.: Kněz ve službě Charity., *ČKD, 1925/Sursum 3*, str. 36-37, cit dle:
<http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=16573> (2015).
- KAUCKÝ, Dr. J.: Kněz ve službě Charity., *ČKD, 1925/Sursum 4+5*, str. 67-69, cit dle:
<http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=16600> (2015).
- PRAŽÁK, JUDr. Jiří: Spravedlnost, láska a charita., *ČKD, 1927/3*, str. 129-138, cit dle:
<http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=16845> (2015).
- CHLUMSKÝ, V. : Pastorace a politika., *ČKD, 1928/2*, str. 210-215, cit dle:
<http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=17478> (2015).
- HANOUŠEK, dr. Felix: Bible a socialismus., *ČKD, 1931/1+2*, str. 145-156, cit dle:
<http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=19211> (2015).
- HANOUŠEK, dr. Felix: Bible a socialismus., *ČKD, 1931/3*, str. 261-267, cit dle:
<http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=19295> (2015).
- HANOUŠEK, dr. Felix: Bible a socialismus., *ČKD, 1931/4*, str. 368-373, cit dle:
<http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=19334> (2015).
- HANOUŠEK, dr. Felix: Bible a socialismus., *ČKD, 1931/7*, str. 686-696, cit dle:
<http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=19476> (2015).
- HANOUŠEK, dr. Felix: Bible a socialismus., *ČKD, 1932/1*, str. 146-154, cit dle:
<http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20070> (2015).
- HANOUŠEK, dr. Felix: Bible a socialismus., *ČKD, 1932/6*, str. 351-359, cit dle:
<http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20158> (2015).
- HANOUŠEK, dr. Felix: Bible a socialismus., *ČKD, 1932/8*, str. 504-513, cit dle:
<http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20218> (2015).
- HANOUŠEK, dr. Felix: Bible a socialismus., *ČKD, 1932/9*, str. 560-569, cit dle:
<http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=20233> (2015).

- KRATOCHVÍL, Dr. Jos.: Základní směrnice křesťanské nauky sociální., *ČKD*, 1931/4, str. 353-368, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=19332> (2015).
- VAŠEK, Dr. Bedřich: Totální stát a křesťanství., *ČKD*, 1934/1, str. 4-17, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=23615> (2015).
- Encyklika sv. Otce Pia XI. o situaci katolické církve v Německu., *ČKD*, 1937/2, str. 182-184, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=24690> (2015).
- Encyklika Divini Redemptoris de communismo atheo., *ČKD*, 1937/2, str. 184-187, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=24691> (2015).
- SALAJKA, Ant.: Der Bolschewismus und seine Überwindung... Ernst von Hippel., *ČKD*, 1938/5, str. 436, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=21841> (2015).
- SALAJKA, Ant.: Sinn und Schicksal des russischen Kommunismus... Nikolai Berdjaew., *ČKD*, 1938/5, str. 436-437, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=21842> (2015).
- KUTAL, Dr. Bartol.: Totalismus a nacionalismus u starozákonního národa israelského a v sousedních veleříších asyrskobabylonské a egyptské - a dnešní totalismus., *ČKD*, 1940/1, str. 1-13, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=19720> (2015).
- KUTAL, Dr. Bartol.: Pravá tvář židovstva... PhDr. František Lelek., *ČKD*, 1940/4, str. 302-303, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=21917> (2015).
- S., A.: Pravá tvář Židovstva... Dr František Lelek., *ČKD*, 1943/5, str. 294-296, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=23004> (2015).
- Život církevní u nás za války a po převratu., *ČKD*, 1945/4, str. 187-192, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=22072> (2016).
- Církev a dělnická otázka., *ČKD*, 1947/1, str. 19-22, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=22240> (2015).

2. Další použitá literatura

- BENEDIKT XVI. *Caritas in veritate = Láska v pravdě: encyklika o integrálním lidském rozvoji v lásce a v pravdě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. 109 s. ISBN 978-80-7195-414-9.
- BENEDIKT XVI. *Deus caritas est: encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI. [biskupům, kněžím a jáhnům, Bohu zasvěceným osobám a všem věřícím laikům o křesťanské lásce]*. Překlad Ctirad Václav Pospíšil. 1. vyd. Praha: Paulínky, 2006. 63 s. ISBN 80-86949-03-6.
- BENEDIKT XVI. Kněží nemají osobně zasahovat do politiky. In: *Česká sekce Vatikánského rozhlasu*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=11788>>.
- BĚLINA, Pavel et al. *Dějiny zemí Koruny české. II., Od nástupu osvícenství po naši dobu*. 1. vyd. Praha: Paseka, 1992. 308 s. ISBN 80-85192-28-4.
- Bible: písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih)*. 2. katolické vydání. Praha: Zvon, 1991. 1007, 283 s., [8] s. obr. příl. ISBN 80-7113-009-5.
- Codex iuris canonici = Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vydání s věcným rejstříkem*. Překlad Miroslav Zedníček. 1. vyd. Praha: Zvon, 1994. XXIII, 812 s. ISBN 80-7113-082-6.
- Ctirad Václav Pospíšil. In: *Katedra systematické teologie Cyrilometodějské teologické fakulty*. [Online] Cit. 2016. Dostupné z: <<http://www.cmtf.upol.cz/menu/struktura-cmtf/katedry/katedra-systematicke-teologie/menu/o-katedre/ctirad-vaclav-pospissil/>>.
- ČAPEK, Vratislav, PÁTEK, Jaroslav a ZWETTLER, Otto. *Světové dějiny. [Díl] 2, Dějiny lidských civilizací od poloviny 17. století po současnost*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1993. 255 s. ISBN 80-7168-091-5.
- Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Překlad Oto Mádr. Vyd. 2., V KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 603 s. ISBN 80-7192-438-5.
- GELMI, Josef. *Papežové: od svatého Petra po Jana Pavla II*. Překlad Marie Goldmannová. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1994. 326 s., 40 s. fotogr. ISBN 80-204-0457-0.
- GLOMBIK, Manfred. Biskup Ketteler – průkopník spravedlivé společnosti. In: *Teologické texty, 2013/2*. [Online]. Cit. 2016. Překlad: Miloš Voplakal. Dostupné z: <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2013-2/Biskup-Ketteler-prukopnik-spravedlive-spolecnosti.html>>.
- HURT, Josef. Klerus a politika. In: *Signály.cz*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <<https://inigo.signal.cz/1005/-18>>.

- CHALUPA, Petr. Starozákonní východiska Kompendia sociální nauky církve. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2009. ISBN 978-80-87127-16-2.
- KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin. [Sv.] 2*. Praha: Zvon, 1991. 281 s. ISBN 80-7113-003-6.
- Katechismus katolické církve*. Překlad Josef Koláček. Vyd. 2. [dopl. a opr.], V Karmelitánském nakl. 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 793 s. ISBN 80-7192-473-3.
- KELLER, Jan. *Soumrak sociálního státu*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ii, 158 s. Studie; sv. 40. ISBN 978-80-7419-017-9.
- Kompendium sociální nauky církve*. Překlad: Ctirad Václav Pospíšil. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. 534 s. ISBN 978-80-7195-014-1.
- KRUMPOLC, Eduard. Kompendium sociální nauky církve z pohledu fundamentální teologie. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2009. ISBN 978-80-87127-16-2.
- Laudato si' papeže Františka = Bud' pochválen: encyklika o péči o společný domov: 24. května 2015*. První vydání. Praha: Paulínky, 2015. 159 stran. ISBN 978-80-7450-187-6.
- LENZ, Antonín. *Socialismus v dějinách lidstva a jeho povaha a církev katolická jedině schopná ku řešení sociální otázky*. V Praze: Nákladem Cyrillo-Methodějského knihkupectví (G. Franc), 1893. 391 s.
- MALÝ, Radomír. *Církevní dějiny*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001. 283 s. ISBN 80-7266-083-7. Str. 225.
- MIČO, Milan. Morální aspekty kompendia sociální nauky církve. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2009. ISBN 978-80-87127-16-2.
- MOHELNÍK, Benedikt. Kompendium sociální nauky církve z hlediska teologické antropologie. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2009. ISBN 978-80-87127-16-2.
- OCKENFELS, Wolfgang. *Katolická sociální nauka*. Překlad Ludmila Martinková. 1. vyd. Praha: Zvon, 1994. 125 s. ISBN 80-7113-081-8.
- OSENSKÝ, Jan. *Příspěvek k řešení sociální otázky: národo-hospodářská studie*. V Praze: A. Storch syn, 1892. 47 s.

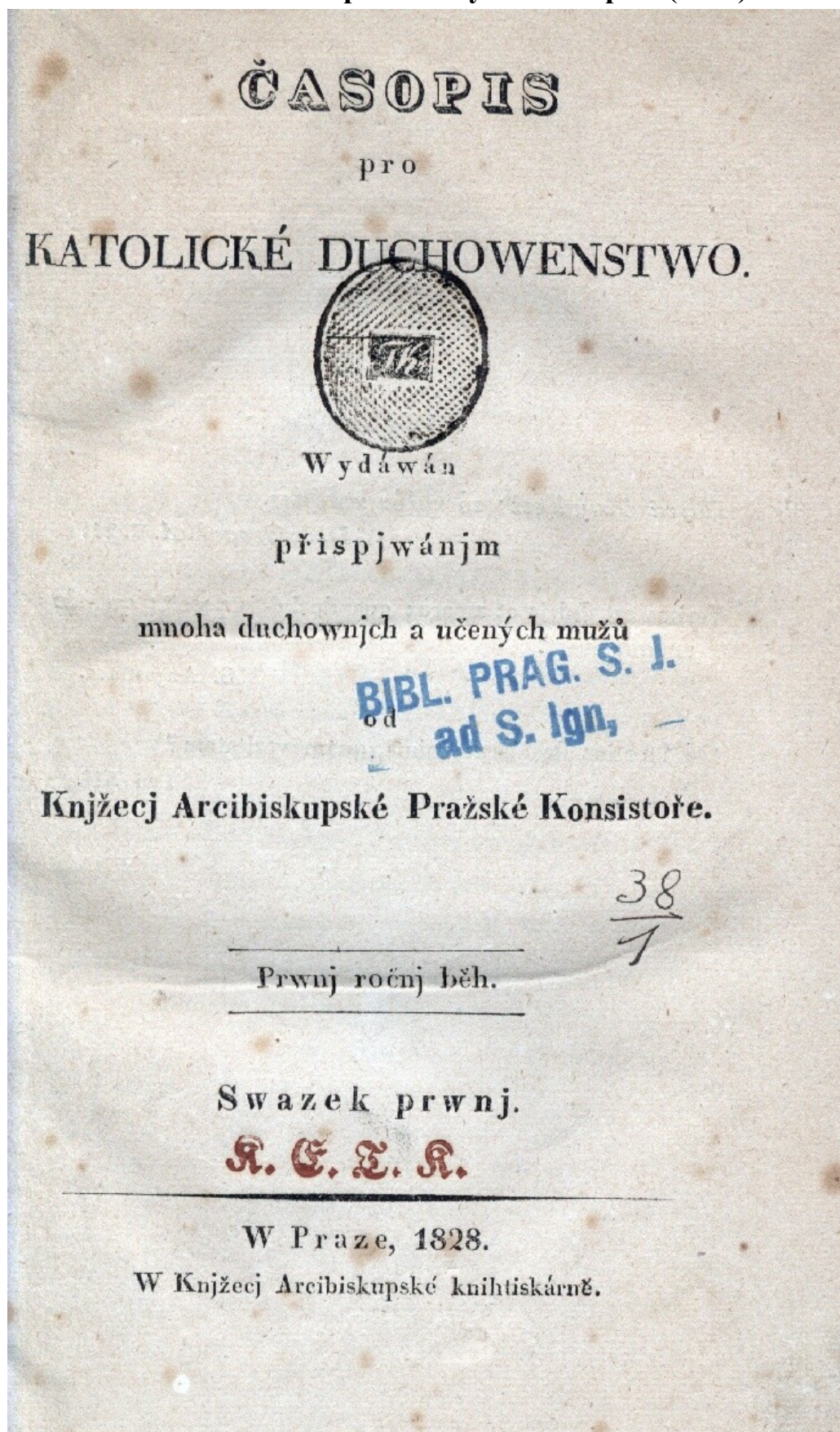
- OVEČKA, Libor. *"Člověče, bylo ti oznámeno, co je dobré--": česká katolická morální teologie 1884-1948*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2011. 383 s. ISBN 978-80-246-1957-6.
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Hermeneutika mystéria: struktury myšlení v dogmatické teologii*. 2. vyd. Praha: Krystal OP, 2010. 294 s. Teologie. ISBN 978-80-87183-16-8.
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Kompendium sociální nauky církve, trinitární teologie a soteriologie*. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2009. ISBN 978-80-87127-16-2.
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Pozvání ke spolupráci (editorial)*. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2009. ISBN 978-80-87127-16-2.
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Různé podoby české trinitární teologie a pneumatologie 1800-2010: tvářnosti české katolické trojiční teologie a pneumatologie 1800-1989: komentovaná bibliografie 1800-2010*. 1. vyd. [Brno]: L. Marek, ©2011. 544 s. ISBN 978-80-87127-37-7.
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Zápolení o naději a lidskou důstojnost: česká katolická teologie 1850-1950 a výzvy přírodních věd v širším světovém kontextu*. 1. vyd. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2014. 281 s. ISBN 978-80-244-3855-9.
- PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918*. Vyd. 1. Praha: Torst, 1998. 801 s. ISBN 80-7215-059-6.
- SCHEICHER, Joseph. *Duchovenstvo a sociální otázka*. V Brně: Tiskem a nákladem Benediktinské knihtiskárny, 1884. 109 s.
- SMAHEL, Rudolf. *Postavení a význam rodiny v současné společnosti dle kompendia sociální nauky církve*. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2009. ISBN 978-80-87127-16-2.
- Sociální encykliky (1891-1991)*. 1. vydání. Praha: Zvon, 1996. 505 s. ISBN 80-7113-154-7.
- UMLAUF, Michal. *Sociální nauka církve – integrální součást křesťanské nauky o člověku*. In: *Interdisciplinární úvod do četby kompendia sociální nauky církve*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2009. ISBN 978-80-87127-16-2.
- WAGNER, Vincenc. *Zařízení ku blahu dělnictva: příspěvek k řešení otázky dělnické*. V Praze: V. Wagner, 1890. 147 s.

3. Ostatní použité zdroje

- Autoritní záznam: Pauly, Jan Křtitel, 1869-1944. In: *Databáze Národní knihovny ČR*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://goo.gl/OQMekc>>.
- BARUS, Martin. Biskup Augustin Bartoloměj Hille – 150. výročí úmrtí. In: *Biskupství litoměřické*. [Online.] Cit. 2016. Dostupné z: <<http://www.dltm.cz/biskup-augustin-bartolomej-hille-150-vyroci-umrti>>.
- BAŠTECKÁ, Lydia. *Dokument české terénní archeologie na Jaroměřsku z r. 1858*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://www.smirice.eu/dokumenty/cesta.htm>>.
- Bohumil Stašek. In: *Vyšehradská kapitula*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://www.kkvys.cz/obrazova-a-portretni/bohumil-stasek-17-unora-1886-8-srpna-1948/>>.
- FRANTIŠEK. Církev nemá politickou, ale bytostně duchovní povahu. In: *Česká sekce Vatikánského rozhlasu*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=17968>>.
- František Vaněček. In: *Vyšehradská kapitula*. [Online]. Cit. 2016 Dostupné z: <<http://www.kkvys.cz/obrazova-a-portretni/frantisek-vanecek-4-12-1859-28-11-1937/>>.
- Hausmann, Josef Karel, 1825 – 1905. In: *Bibliografie dějin českých zemí. Historický ústav AV ČR*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://goo.gl/OyiWRA>>.
- Historický kalendář 2013. In: *Tiskové středisko České biskupské konference*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <tisk.cirkev.cz/res/data/164/018629.pdf>.
- HLOŽEK, Karel. In: *On.line katalog Knihovny Náprstkova muzea v Praze*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://goo.gl/tUuf3n>>.
- LEHMKUHL, Augustin. *Křesťanský dělník: poučná a modlitební knížka pro katol. křesťany, zvláště pro dělnictvo*. V Praze: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1897. 438, viii s.
- Msgr. ThDr. Robert Neuschl. In: *Encyklopedie dějin města Brna*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=3743>.
- Osobnost: Emilian Soukup. In: *Příjmení.cz*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <http://www.prijmeni.cz/osobnost/41642/emilian_soukup>.
- Osobnost: Jan Kaucký. In: *Příjmení.cz*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <http://www.prijmeni.cz/osobnost/19152/jan_kaucky>.
- Osobnost: Josef Kousal. In: *Příjmení.cz*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <http://www.prijmeni.cz/osobnost/21961/josef_kousal>.

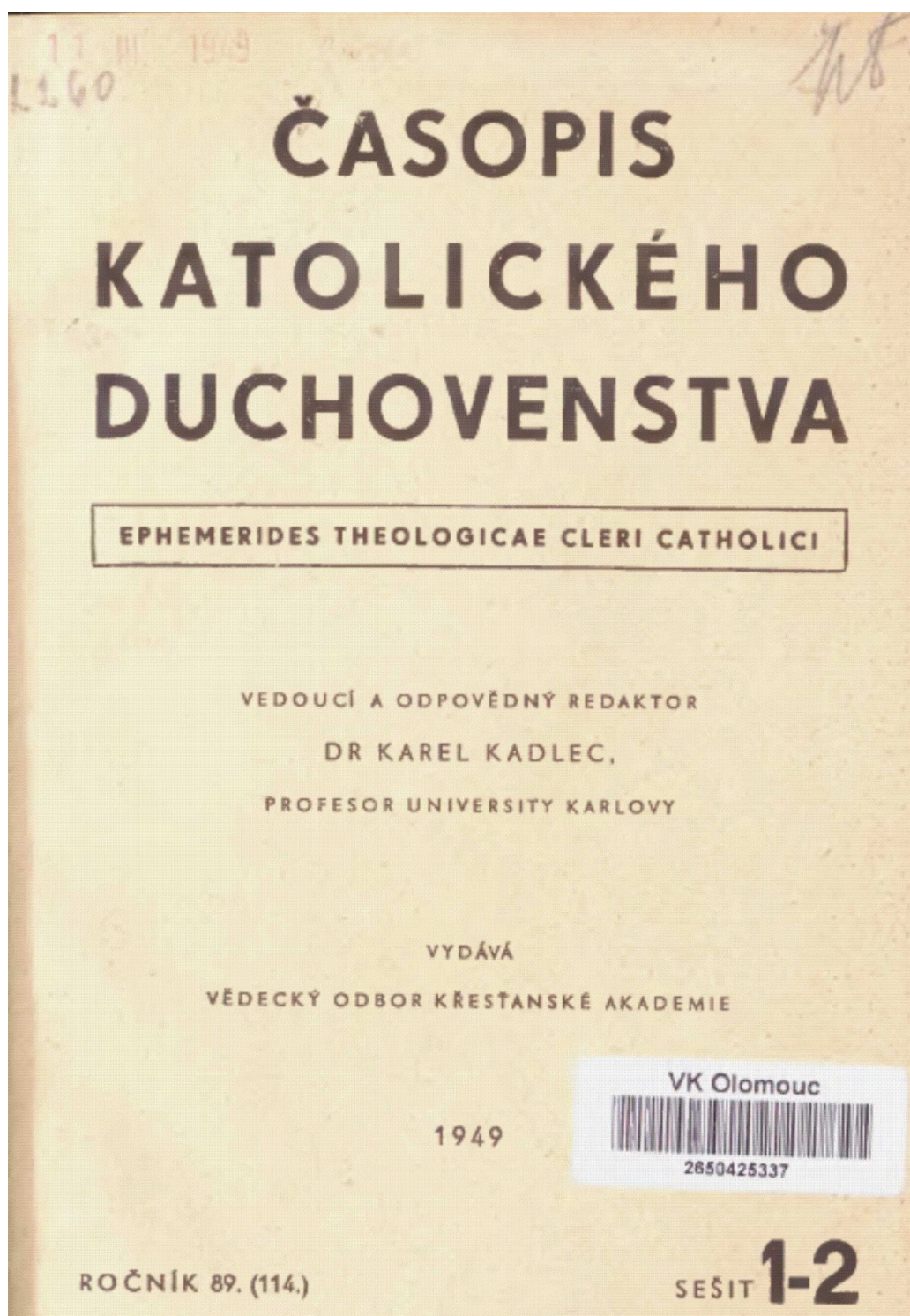
- Osobnost: Josef Pazderka. In: *Příjmení.cz*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <http://www.prijmeni.cz/osobnost/33475/josef_pazderka>.
- Osobnost: Josef Smrček. In: *Příjmení.cz*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <http://www.prijmeni.cz/osobnost/189619/josef_smrcek>.
- Osobnost: Václav Hlavatý. In: *Příjmení.cz*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <http://www.prijmeni.cz/osobnost/13126/vaclav_hlavaty>.
- Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. V Praze: J. Otto, 1888-1909. 28 sv.
- Pojem subsidiarita. In: *Slovník cizích slov*. [Online]. Cit. 2015. Dostupné z: <<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/subsidiarita>>.
- První generální audience Benedikta XVI. In: *Česká sekce Vatikánského rozhlasu*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=3703>>.
- Představujeme Bělsko. In: *Muzeum Podbezdězí*. [Online] Cit. 2016. Dostupné z: <<http://www.muzeumbela.cz/predstavujeme-belsko/osobnosti/>>.
- RODLER, Adolf. Biskupský kněžský seminář v Českých Budějovicích. In: *Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích. Kohoutí kříž*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <http://www.kohoutikriz.org/data/w_rodla.php>.
- ThDr. Ferdinand Beneš. In: *Osobnosti regionu*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://www.osobnostiregionu.cz/osoby/890-ferdinand-thdr-benes-1860-1901>>.
- TROCHTA, Štěpán. *Štěpán Kardinál Trochta: životopisná črta a výběr z proslovů a pastýřských listů: (k 10. výročí smrti vydali čeští salesiáni)*. Řím: [Čeští salesiáni], 1984. 436 s., [32] s. obr. příl.].
- UNIVERZITA PALACKÉHO. Cyrilometodějská teologická fakulta a POJSL, Miloslav, ed. *Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci v letech 1990-2010: 20 let od jejího obnovení: sborník*. Velehrad: Historická společnost Starý Velehrad se sídlem na Velehradě, 2010. 286 s., [16] s. obr. barev. příl. ISBN 978-80-86157-30-6.
- Vondruška, Karel. In: *Knihovna Národního muzea. On-line katalog*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://goo.gl/PcwdsQ>>.
- Založen Svaz Charity. In: *Charita Česká republika*. [Online]. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://www.charita.cz/o-charite/z-historie/>>.
- Z promluv papeže Benedikta XVI. k mládeži. [Online]. In: *Víra.cz*. Cit. 2015. Dostupné z: <<http://www.vira.cz/Texty/Knihovna/Z-promluv-papeze-Benedikta-XVI.html>>.

Příloha č. 1: Titulní strana prvního vydání časopisu (1828)³⁸⁹

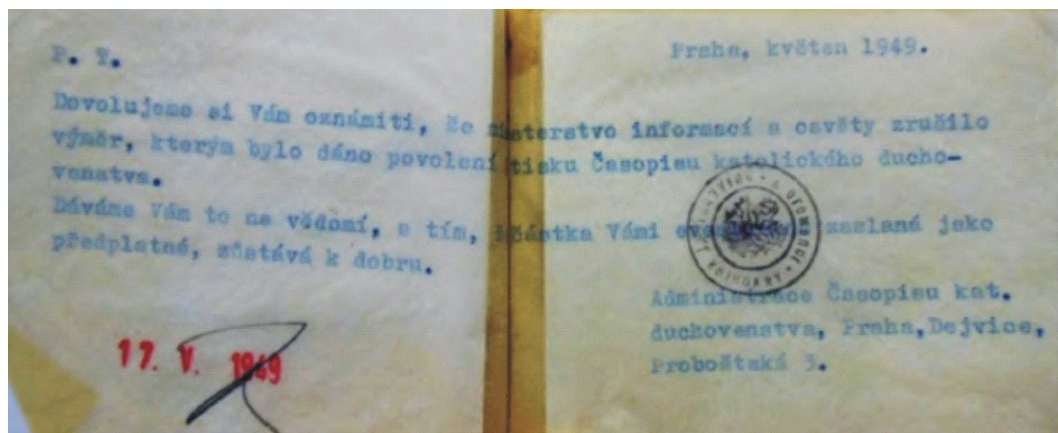
³⁸⁹ Titulní strana, ČKD, 1828/1, str. 1, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=8574> (2016).

Příloha č. 2: Titulní strana posledního vydání časopisu (1949)³⁹⁰

³⁹⁰ Titulní strana časopisu. ČKD, 1949/1-2. [Online] In: *Česká christologická a mariologická akademie*. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://cchma.cz/ckd.php>>.

Příloha č. 3: Oznámení o zákazu vydávání časopisu (1949)³⁹¹

³⁹¹ Oznámení o zákazu vydávání časopisu. ČKD, 1949/1-2. [Online] In: *Česká christologická a mariologická akademie*. Cit. 2016. Dostupné z: <<http://cchma.cz/ckd.php>>.

Příloha č. 4: Manifest kněží z roku 1945

Na tomto místě uveřejňujeme celý text prohlášení duchovních, kteří se vrátili po skončení války z vězení a koncentračních táborů. Manifest z roku 1945 je určen celému národu.

„S nejhlubší vděčností k Bohu, k naší nebeské Matce a k svatým patronům České země stojíme v těchto chvílích se svým národem. Vyslovujeme jeho jménem vroucí dík svrchovanému Vládci národů i našim nebeským ochráncům za podivuhodnou záchranu, jejímiž jsme byli svědky. Děkujeme Bohu, že si náš národ ve velké většině svých synů zachoval čest a projevil nevšední statečnost, že si udržel hrdinnou víru ve vyšší spravedlnost a pravdu, která vždy vítězí.

Děkujeme i synům této země, kteří za ni přinesli oběť života. Děkujeme oněm blahoslaveným trpícím, kteří za svou vlast strádali ve vězeních a koncentračních táborech způsobem, pro nějž není obdoby v dějinách. Děkujeme všem českým matkám a otcům, českým manželkám a dětem, které naše vysvobození musili vykoupit ztrátou svých nejdražších. Děkujeme i svým bratřím, českým kněžím, jichž celé stovky přineslo za víru i za rodnou zemi v oběť utrpení i život.

Děkujeme všem těm, kdož pracovali v zahraničí i doma, aby svrhli potupné jeho a surový teror, který nás hrozil zničit. Děkujeme vládám i vojákům spojených národů, kteří prací i zbraní bojovali proti našemu odvěkému nepříteli. Konečně vyslovujeme také synovský dík Piu XI. a Piu XII. za jejich spravedlivý postoj vůči naší zemi.

Začínáme novou velikou epochu dějin. Její velikost nemůžeme změřit, jen ji tušíme. Ti, kdo uměli plakat s plačícími a kdo trpěli, již pochopili alespoň zčásti nejvnitřnější smysl doby staré a nejhlubší základy doby nové. Těm se v očištném ohni bolesti zjevilo tajemství času, že se totiž dějiny neodvratně naplňují v řádu Božím.

Prosíme však a zapřísaháme všechen ostatní lid, aby nezapomněl, že za své osvobození vděčí Bohu, jehož podivuhodné řízení se skrývá v nejhlubších základech lidských činů. Prosíme, aby si osvobozený národ uvědomil v jednotlivcích i jako celek skutečnost vyšší spravedlnosti a pravdy, konečný smysl své existence – a z toho čestně a důsledně vyvozoval zásady pro svůj budoucí vývoj. Prosíme vládu i lid, aby respektovala práva Boží i spravedlivý lidský řád. Prosíme vládu i lid, aby si zachoval jednotu mysli a srdcí, tak těžce vydobytou předchozím utrpením.

Proto žádáme, aby nové státní zřízení bylo prodchnuto duchem osvětlené spravedlnosti, která dbá všech hodnot národního života. Žádáme pronikavou reformu sociální. Víáme,

že nositelem rozvoje bude pracující člověk. Přejeme si, aby každá dobrá práce byla konečně spravedlivě hodnocena.

Žádáme, aby ve veřejném životě zavládl duch pravdivosti a vyšší mravní úrovně. Stát necht' vážnou výchovou usiluje o odstranění také mravních škod, které našemu národu způsobila poroba.

V budovatelské práci pro lepší budoucnost nechce být katolické duchovenstvo odděleno od svého lidu. Tak jako před sto padesáti lety při národním obrození dával kněz obětavě a hrdinně vše, k čemu byl hlasem stejné krve a hlasem svého poslání povolán, tak nabízí i dnes své nejlepší síly svému národu.

Hlásíme se ochotně a obětavě k čínorodé spolupráci v novém životě našeho národa, protože vidíme společné základy k duchovní tvorbě, poněvadž se sdílíme o společné ideály státního a národního rozvoje. Více než kdy jindy cítíme závaznost latentních tradic našeho národa, především ideje cyrilometodějské, která hned na začátku kulturně spojila slovanské národy a dala základ jejich duchovnímu vývoji. V tomto duchu chceme pracovat na vytvoření nového společenství s bratrským Východem.

S nezlomnou vírou v duchovní hodnoty chceme podle svých sil usilovat o duchovní obrodu našeho lidu. Z lásky k němu budeme při něm vždy věrně stát a se vši vážností a opravdovostí přispívat svou prací ke spořádanému státnímu vývoji a k vytvoření lepší budoucnosti. Nechceme být nic víc a nic méně než dělníky Božími, kteří pracují a žijí pro svůj lid. Chceme v novém duchu, s novým smýšlením zbořit vše, co oddělovalo kněze od lidu, přijít a dát všem vrstvám, především chudým a pracujícím, radostnou zvěst ve vlastním duchu Kristově.

Bůh žehnej naší drahé zemi, všem jejím dětem, spojení všech národů v lásce, míru a pokoji a každé dobré práci!³⁹²

³⁹² Život církevní u nás za války a po převratu., *ČKD*, 1945/4, str. 187-192, cit dle: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=22072> (2016). Str. 190 – 192.

Anotace

Jméno a příjmení autora:	Luboš Bližňák
Instituce:	Univerzita Palackého v Olomouci Cyrilometodějská teologická fakulta Katedra systematické teologie
Název práce:	Sociální a politická problematika očima katolických teologů v <i>Časopise katolického duchovenstva</i>
Vedoucí práce:	Prof. Ctirad V. Pospíšil, Th.D.
Počet stran:	134
Rok obhajoby:	2016
Klíčová slova:	Sociální nauka katolické církve, <i>Časopis katolického duchovenstva</i> , <i>Rerum novarum</i> , sociální encykliky

Cílem této práce bylo zjistit, jakým způsobem se projevovala sociální nauka katolické církve v *Časopise katolického duchovenstva* (ČKD), který vycházel v poměrně dlouhém období od roku 1828 do roku 1949. Zda byl o sociální a politickou problematiku v té době zájem a nakolik se jí časopis věnoval a jaké byly postoje tehdejších teologů k těmto otázkám.

Práce je rozdělena do pěti kapitol. První kapitola se věnuje sociální nauce katolické církve obsažené v *Kompendiu sociální nauky církve* a zabírá se též sociálními encyklikami od *Rerum novarum* až po *Laudato si*. Zastavuje se i u dvou dokumentů II. vatikánského koncilu, u pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* a u deklarace o náboženské svobodě *Dignitatis humanae*.

Druhá kapitola nás seznamuje s *Časopisem katolického duchovenstva*, popisuje jeho historii a zasazuje ho do dějinného kontextu.

Třetí kapitola zpracovává články z období let 1828 až 1891. Čtvrtá se zabývá texty od roku 1892 až do roku 1913. Pátá kapitola rozebírá články vydané v letech 1914 až 1949. Tyto kapitoly obsahují dílčí závěry, které souhrnně zhodnocují články v daném období. U jednotlivých článků je krátce představen autor, pokud je znám.

V závěru předkládáme získané poznatky.

Annotation

Name and surname:	Luboš Bližňák
Institution:	Palacký University Olomouc Sts. Cyril and Methodius Faculty of Theology Department of Systematic Theology
Title of the Thesis:	Social and political issues through the eyes of Catholic theologians in the Journal of Catholic clergy
Supervisor:	Prof. Ctirad V. Pospíšil, Th.D.
Numer of pages:	134
Year of exam:	2016
Key words:	Social doctrine of the Catholic Church, Magazine of the Catholic clergy, Rerum novarum, social encyclical

Abstract:

The aim of this study was to determine how it manifested the social doctrine of the Catholic Church in the *Journal of Catholic clergy (CKD)*, which was based on a relatively long period from 1828 to 1949. Whether he was about social and political issues at the time, interest and how it magazine devoted and what were the attitudes of the then theologians on these issues.

The work is divided into five chapters. The first chapter is devoted to the social doctrine of the Catholic Church contained in the *Compendium of the Social Doctrine of the Church*, and also discusses the social encyclicals from *Rerum novarum* to *Laudato si*. Stops are also in the two documents II. Second Vatican Council, in the Pastoral Constitution on the Church in the Modern World *Gaudium et Spes* and in the Declaration on Religious Freedom *Dignitatis Humanae*.

The second chapter introduces *Magazines Catholic clergy*, describing its history and setting it in a historical context.

The third chapter articles from the period 1828 to 1891. The fourth deals with texts from 1892 to 1913. The fifth chapter analyzes the articles published between 1914 and 1949. These chapters contain partial conclusions, which collectively add value to articles in a given period. For each cell is briefly introduced to the author, if known.

In conclusion, we present lessons learned.